

A-1461

**INSTYTUT TURYSTYKI
ZAKŁAD NAUKOWO-BADAWCZY
W KRAKOWIE**

STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W REGIONIE KRAKOWSKIM

**CZĘŚĆ I
MATERIAŁY STUDIALNE I ZAŁOŻENIA
METODOLOGICZNE**

KRAKÓW 1994

AUTORZY

- Wiesław Alejziak, Tadeusz Burzyński, Zygmunt Kruczek, Tadeusz Kudłacz, Bolesław Prażanowski, Bartłomiej Walas

KONSULTACJA

Marek Paszucha, Jerzy Raciborski

**PRACA (Z-5/93) WYKONANA NA ZLECENIE
URZĘDU WOJEWÓDZKIEGO W KRAKOWIE
I URZĘDU MIASTA KRAKOWA
KIEROWNIK TEMATU - ZYGMUNT KRUCZEK**

**Autorzy składają podziękowania
za pomoc w gromadzeniu materiałów
instytucjom publicznym, biurom podróży i hotelom**

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE

1. OCENA ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZEJ KRAKOWA I REGIONU KRAKOWSKIEGO.....	7
2. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA KRAKOWA.....	23
3. ANALIZA PODAŻY USŁUG TURYSTYCZNYCH REGIONU KRAKOWSKIEGO....	38
3.1. Baza noclegowa Krakowa i województwa krakowskiego.....	38
3.2. Baza gastronomiczna.....	47
3.4. Turystyka kongresowa.....	51
3.5. Usługi rekreacyjne.....	55
3.6. Usługi bankowe, karty kredytowe.....	62
4. ANALIZA DOCHODÓW BUDŻETOWYCH I WYDATKÓW TURYSTÓW.....	65
4.1. Metodologii badania wpływów z turystyki.....	65
4.2. Dochody i wydatki budżetowe na turystykę.....	67
4.3. Wydatki turystów przyjeżdżających do Krakowa.....	76
5. WSTĘPNA KONCEPCJA BADAŃ NAD METODAMI POMIARU WIELKOŚCI I STRUKTURY ORAZ SKUTKÓW EKONOMICZNYCH RUCHU TURYSTYCZNEGO W KRAKOWIE.....	85
6. TEORETYCZNE ZAŁOŻENIA STRATEGII ROZWOJU REGIONU POPRZECZ TURYSTYKĘ.....	97
A N E K S.....	127

- Wzory ankiet
- Tabele

SPIS TABEL

Tabela 1. Obiekty zabytkowe w Krakowie.....	16
Tabela 2. Struktura gałęziowa przewidywanych przewozów pasażerskich w Polsce.....	23
Tabela 3. Placówki gastronomiczne z działalnością rozrywkową..	49
Tabela 4. Przykładowa struktura uczestników kongresów.....	51
Tabela 5. Baseny kąpielowe w Krakowie.....	54
Tabela 6. Ośrodki rekreacji w Krakowie i woj. miejskim krakowskim.....	55
Tabela 7. Korty tenisowe w Krakowie.....	56
Tabela 8. Ośrodki odnowy i Fitness Club w Krakowie.....	57
Tabela 9. Ośrodki jeździeckie w Krakowie i okolicy.....	58
Tabela 10. Kluby bilardowe w Krakowie.....	59
Tabela 11. Struktura dochodów i wydatków budżetów gmin woj. krakowskiego na turystykę i wypoczynek wg rozdziałów w 1993 roku.....	69
Tabela 12. Dienne wydatki turystów indywidualnych w USD.....	78
Tabela 13. Wydatki dienne turystów indywidualnych a cel pobytu.....	79
Tabela 14. Ocena jakości usług (w % respondentów).....	81
Tabela 15. Średnia ocena usług.....	81
Tabela 16. Modele strategii rozwoju regionalnego.....	108

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Baza noclegowa Krakowa.....	41
Rysunek 2. Proporcje między bazą całoroczną i sezonową.....	42
Rysunek 3. Struktura obiektów wg rodzajów.....	43
Rysunek 4. Miejsca noclegowe wg obiektów i kategorii w Krakowie.....	44
Rysunek 5. Miejsca noclegowe wg obiektów w woj. krakowskim.....	46
Rysunek 6. Wydatki budżetów gmin woj. krakowskiego	71
Rysunek 7. Struktura dochodów budżetowych gmin woj. krakowskiego w 1994 r.....	72
Rysunek 8. Struktura dochodów budżetu gminy Kraków w 1993 r.....	73
Rysunek 9. Dochody budżetowe gmin: Gdów, Myślenice, Wieliczka w 1993 r.....	74
Rysunek 10. Wydatki budżetowe gmin: Gdów, Myślenice, Wieliczka w 1993 r.....	75

Rysunek 11. Wydatki dzienne turystów (dodatkowe).....	79
Rysunek 12. Wydatki dzienne turystów a cel pobytu.....	80
Rysunek 13. Średnia ocena usług turystycznych.....	82
Schemat 1. Schemat organizacji punktu pomiarowego.....	89
Schemat 2. Schemat drzewa celów rozwoju gospodarczego i społecznego regionu.....	110
Mapa 1. Autostrady i drogi ekspresowe w Polsce.....	26
Mapa 2. Ważniejsze linie kolejowe	28
Mapa 3. Bezpośrednie połączenia z Krakowa (autobusowe, kolejowe i lotnicze).....	31

TABELE W ANEKSIE

I. BAZA NOCLEGOWA - KRAKÓW

Tab.1. Struktura obiektów noclegowych wg kategorii
Tab.2. Liczba obiektów noclegowych wg ilości miejsc
Tab.3. Struktura miejsc noclegowych wg obiektów i kategorii
Tab.4. Struktura pokoi z łazienkami
Tab.5. Maksymalne i minimalne ceny pokoi w Krakowie
Tab.6. Średnie ceny pokoju w Krakowie
Tab.7. Hotele w Krakowie
Tab.8. Domy Wycieczkowe, schroniska, campingi
Tab.9. Inne

I. BAZA NOCLEGOWA - Woj. krakowskie

Tab.1a. Struktura obiektów noclegowych wg kategorii
Tab.2a. Liczba obiektów noclegowych wg ilości miejsc
Tab.3a. Struktura miejsc noclegowych wg obiektów i kategorii
Tab.4a. Struktura pokoi z łazienkami
Tab.5a. Struktura pokoi a średnie ceny pokoju
Tab.6a. Hotele w woj. krakowskim
Tab.7a. Schroniska, campingi, inne

WPROWADZENIE

W ostatniej dekadzie XX wieku turystyka uzyskała status największego "przemysłu świata". W 1993 r. udział turystyki w światowym produkcie globalnym osiągnął 10% jego wartości. Wydatki na turystykę zajmują drugie miejsce (po wydatkach na żywność) w strukturze wydatków ludności. Turystyka stała się trzecim - po pracy i mieszkaniu - wyznacznikiem poziomu życia.

Turystyka uważana jest za siłę sprawczą rozwoju gospodarczego i kulturowego, może ona pomóc w tym zakresie krajom, regionom, miastom; zwłaszcza w tworzeniu nowych miejsc pracy. Warto dodać, że co 9 pracownik na świecie zatrudniony jest w usługach turystycznych. Obrazuje to skalę zjawiska zwanego "turystyką" tworzącego ogromny rynek różnorodnych usług towarzyszących wyjazdom.

W 1993 r. do Polski przybyło 60 mln podróżnych, w tym około 17 mln turystów. Wydatki podróżnych odwiedzających Polskę (w tym turystów) osiągnęły wartość 4.5 mld USD, co stanowi 25% wartości całego eksportu towarów i usług polskich. W ubiegłym roku za granicę wyruszyło 31.4 mln Polaków, natomiast krajowe wyjazdy ilustruje liczba 240 mln noclegów. Świadczy to o rosnącej randze gospodarki turystycznej w Polsce.

Przedstawione liczby wskazują na dużą dynamikę podróży i turystyki w Polsce, zarówno krajowej, jak i zagranicznej, co wpływa na dochody finansowe i tworzy miejsca pracy, a więc nie może być pominięte w rozważaniach nad kierunkami rozwoju Krakowa.

Z drugiej jednak strony turystyka nie jest i nie będzie głównym sprawcą rozwoju Krakowa w najbliższych latach. Wniosek taki wynika z analizy charakterystyki przyjazdów zagranicznych do Polski na tle położenia Krakowa i odległości od głównych rynków turystycznych za granicą, a więc niezbyt dobrej dostępności komunikacyjnej dla ruchu weekendowego.

W ubiegłym roku odwiedziło Kraków 600 000 zagranicznych turystów i 1.7 mln krajowych. Niestety średnia długość pobytu turystów w Krakowie wynosi tylko 2 dni, a baza noclegowa miasta wykorzystana jest tylko w 43%. Nie znamy skali dochodów osiąganych z turystyki ani jej wpływu na gospodarkę regionu.

W celu pożądanego zwiększenia dochodów finansowych z turystyki podjęte są działania marketingowe przez władze krakowskie, obejmujące zarówno niezbędne badania, jak i działania prowadzące dla uatrakcyjnienia przyjazdów i pobytów w Krakowie. Z inicjatywy zarówno Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie jak i Urzędu Miasta Krakowa w 1993 r. podjęto próby tworzenia lobby turystycznego, skupiając wszystkie zainteresowane strony rozwojem turystyką (władzę rządową i samorządową, Izbę Turystyki, Fundację Promocji Turystycznej, naukowców). Efektem wielu roboczych spotkań tego gremium było określenie potrzeb badawczych w dziedzinie turystyki. Wykazano m.in. konieczność ciągłego badania zjawisk turystycznych a zwłaszcza opracowania strategii rozwoju turystyki w regionie krakowskim przez Instytut Turystyki w II etapach.

Raport niniejszy (będący efektem I etapu prac) zawiera wyniki badań inwentaryzacyjnych nad podażą usług turystycznych oraz konstrukcje metodologiczne (pomiaru wielkości i struktury ruchu turystycznego, badania wpływów i wydatków budżetu lokalnego z tytułu turystyki, założenia do strategii rozwoju gospodarki turystycznej).

Niepełna analiza podaży wynika z faktu krótkiego okresu czasu prowadzenia badań lub też ze względów technicznych (analiza wykorzystania bazy noclegowej w 1993 roku przeprowadzona zostanie w 1 półroczu 1994 r.)

W szczególności raport obejmuje:

1. Ocena zasobów atrakcji turystycznych.
2. Bazę noclegową.
 - analiza ilości i struktury miejsc noclegowych w oparciu o kilka kryteriów
 - analiza cen
3. Bazę gastronomiczną.
 - analiza pod kątem specjalizacji gastronomicznej, działalności rozrywkowej, akceptacji kart kredytowych, znajomości języków obcych.

4. Dostępność komunikacyjna (drogowa, kolejowa, lotnicza i autobusowa).
5. Usługi rekreacyjne.
6. Turystyka kongresowa.
6. Imprezy targowo-wystawiennicze.
7. Usługi bankowe.
8. Struktura akceptantów kart kredytowych.
9. Analizę wydatków turystów (badania kontynuowane przez cały 1994 rok)
10. Metodologia pomiaru ruchu turystycznego.
11. Metodologia badania wpływów i wydatków budżetowych z tytułu gospodarki turystycznej.
12. Metodologiczne założenia konstrukcji strategii.

W roku 1994 (II etap prac) powinny zostać wykonane:

- a. analiza stanu informacji o Krakowie i regionie w europejskich wydawnictwach i ofertach turystycznych
- b. pomiar ruchu turystycznego i jego struktura
- c. analiza wykorzystania bazy noclegowej
- d. ocena potencjału jednostek obsługi ruchu turystycznego
- e. wielosegmentowa analiza wydatków turystów
- f. analiza podaży usług kulturalnych
- g. ocena kompleksowa podaży turystycznej
- h. szacunek wielkości i struktury turystyki wyjazdowej
- i. analiza zatrudnienia w turystyce

Na bazie pełnej inwentaryzacji przygotowana zostanie strategia rozwoju gospodarki turystycznej.

Cel i elementy strategii

Sama strategia będzie przedmiotem końcowego raportu przewidzianego na zakończenie całego programu badawczego. W opracowaniu tym zawarto jedynie teoretyczne założenia do strategii rozwoju regionu poprzez turystykę.

Celem strategii jest zbudowanie podstawowych struktur rozwoju turystyki w regionie w nadchodzących latach w zakresie:

- * zaplanowanie ogólnego kierunku rozwoju turystyki na poziomie regionalnym,

- * określenie kluczowych problemów rozwoju turystyki w kontekście regionalnym,

- * ustalenie priorytetów rozwoju w odniesieniu do programów turystycznych i projektów indywidualnych,

- * zapewnienie turystyce rangi przemysłu zarówno w regionie jak i poza jego granicami,

- * zapewnienie podstawy ubiegania się o wsparcie i środki płynące z sektora państwowego i prywatnego.

Głównym celem realizacji strategii rozwoju turystyki regionalnej będzie stworzenie, w uzupełnieniu i dla wzmocnienia realizowanych już inicjatyw lokalnych, odrębnej tożsamości regionalnej tak, aby zarówno w Polsce jak i za granicą wyraźnie postrzegany był obraz regionu jako całości, określenie kluczowych atrakcji i udogodnień turystycznych, na których powinny koncentrować się inwestycje, a także maksymalnie efektywne wykorzystanie zasobów ludzkich i finansowych.

Strategia składa się z pięciu głównych elementów:

I) Struktura Turystyki: zajmuje się oceną zasobów turystycznych (atrakcje, produkt turystyczny), badaniem charakteru turystyki w regionie i ustalaniem podstawowych tendencji, które mogą wpłynąć na jej rozwój, analiza mocnych i słabych elementów (SWOT).

II) Podstawa Strategii Regionalnej: przedstawia uzasadnienie priorytetów rozwoju.

III) Programy Rozwoju: szczegółowo przedstawiają działania proponowane w odniesieniu do sposobów postępowania i propozycji projektowanych w każdym z tych kluczowych programowych obszarów strategii.

IV) Kierowanie Strategią i jej Podział na Etapy: stwierdza jakie należy przejąć wstępne podejście do problemu kierowania opracowywaniem i wprowadzaniem w przyszłości w życie określonych programów i propozycji projektowych.

V) Możliwości Pozyskania Funduszy: wskazują potencjalne źródła funduszy i pomocy dodatkowej, które mogłyby być wykorzystane przy realizacji określonych propozycji projektowych.

1. OCENA ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZEJ KRAKOWA I REGIONU KRAKOWSKIEGO

Jednym z elementów rynku turystycznego wpływającego na kształtowanie się na nim popytu i podaży jest atrakcyjność turystyczna. Samo pojęcie "atrakcyjność turystyczna" jest złożone i zawiera różnorodne treści. Składają się na nie elementy o charakterze względnym, trudno wymiernym i często nieporównywalnym [1].

Zasadniczymi elementami wpływającymi na atrakcyjność turystyczną jest ranga obiektów lub ich zespołów, czy zjawisk zaliczanych do atrakcji turystycznych. W pojęciu atrakcyjności turystycznej elementem wiodącym są walory turystyczne, decydujące o rozwoju ruchu turystycznego, jego wielkości, dynamice i strukturze.

Należy zwrócić uwagę na to, że atrakcyjność jest cechą zrelatywizowaną na osoby odbierające bodźce, jest subiektywnym odczuciem wartości. Jak pisze T. Gołaszewski - ten sam przedmiot może być atrakcyjny dla człowieka wypoczętego, zdrowego, odpowiednio nastawionego psychicznie, a nieatrakcyjny gdy jest chory, lub niedysponowany psychicznie [2].

Na pojęcie atrakcyjności składa się wiele elementów łącznie z niematerialnymi, emocjonalnymi, co wpływa na zmniejszenie obiektywności jej oceny. Według K. Libery podstawowymi elementami atrakcyjności turystycznej są: różnorodność i oryginalność natury, zabytki archeologiczne i kultury, folklor. Czynnikiem podnoszącym atrakcyjność mogą być różnorodne imprezy kulturalne, sportowe, inne. Należy dodać, że atrakcyjność turystyczna nie jest pojęciem statycznym, lecz można je zmieniać i kształtować.

W pracach Instytutu Turystyki [3] wyróżniono następujące elementy składowe atrakcyjności turystycznej:

- ranga walorów turystycznych,
- stan dostępności komunikacyjnej,
- zdolność obsługowa urządzeń turystycznych.

Sama ocena atrakcyjności turystycznej jest problemem złożonym i trudnym do przeprowadzenia. Stosowane metody nie dają obiektywnych, porównywalnych i opartych na kompleksowej analizie wszystkich czynników wyników. Wybitnie subiektywne jest opisowe przedstawienie atrakcyjności jak i wyróżnienie jej przy pomocy bonitacji punktowej [4]. Zaproponowana przez J. Warszyńską metoda modelowa mimo próby obiektywizacji oceny przez stosowanie funkcji matematycznych jest niepełna, gdyż z szerokiego wachlarza elementów które powinny być przedmiotem badań uwzględniono tylko trzy, a walory krajoznawcze są uwzględniane marginalnie.

Specyfiką Krakowa jest natomiast dominacja walorów krajoznawczych wśród wielu czynników określających jego atrakcyjność. Warto więc w odniesieniu do miejscowości tego typu używać pojęcia atrakcyjności krajoznawczej. Rozumieć przez nią można zespół cech, które powodują budzenie zainteresowania tym miejscem dzięki nieprzeciętnym wartościom estetycznym i poznawczym całej miejscowości, jej obiektów lub występujących zjawisk, czego efektem jest odwiedzanie miasta przez osoby specjalnie w tym celu przybyłe [5].

Województwo krakowskie posiada atrakcyjne warunki dla turystyki krajoznawczej przyjazdowej oraz wypoczynku świątecznego, a jego część południowa również dla wypoczynku pobyтового [6]. Głównym przedmiotem zainteresowania turystyki krajoznawczej, zarówno krajowej jak i zagranicznej, są miasta: Kraków i Wieliczka o unikalnych w skali kraju, zaliczonych do dziedzictwa kultury światowej, zasobach kultury materialnej.

Region krakowski oprócz miasta Krakowa obejmuje południową, najciekawszą część Wyżyny Krakowsko - Częstochowskiej, odcinek doliny Wisły od Oświęcimia po Niepołomice oraz część Pogórza Wielickiego. Decydującą rolę w atrakcyjności podregionu odgrywają wysokiej klasy walory krajoznawcze zarówno kulturowe, jak i przyrodnicze [7].

Atrakcyjność turystyczna regionu krakowskiego polega przede wszystkim na:

- silnej koncentracji zabytków o najwyższej wartości historycznej,
- istnieniu w samym Krakowie gęstej sieci placówek kulturalnych, szczególnie muzeów o bogatych zbiorach i różnorodnej tematyce,
- istnieniu w jego granicach takich ośrodków krajoznawczych, jak Wieliczka z unikalnym w skali światowej Muzeum Żup Solnych, Ojcowskim Parkiem Narodowym oraz Muzeum Martyrologii w Oświęcimiu
- dogodnym położeniu komunikacyjnym na szlakach tranzytu turystycznego [8].

WALORY PRZYRODNICZE KRAKOWA I REGIONU KRAKOWSKIEGO

Obszar Krakowa po ostatnich zmianach granic w 1973 r. liczy 230 km². Na terytorium miasta wkraczają trzy duże jednostki fizyczno-geograficzne. Od północy są to skłony Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, od południa Pogórza Karpackiego, natomiast od wschodu Kotliny Sandomierska. W zachodniej części miasta kończy się zasięg Kotliny Oświęcimskiej [9].

Wyżyna Krakowsko-Częstochowska w granicach miasta posiada budowę zrębową. Pomędzy tą wyżyną a Pogórzem Karpackim zbudowanym z fliszu na południu rozpoczyna się Kotlina Sandomierska, ustytuowana na łałach mioceńskich, pokrywających tektoniczny Rów Przedkarpacki. Ta różnorodność budowy geologicznej sprawia, że rzeźba terenu na obszarze Krakowa jest urozmaicona [10].

Do zróżnicowanej rzeźby terenu bardzo wyraźnie nawiązują zróżnicowane stosunki mezoklimatyczne wyróżniające się w wielu odmianach mikroklimatu. Różny kształt, ekspozycja, wysokość bezwzględna i względna poszczególnych elementów rzeźby warunkują różny przebieg i natężenie zjawisk klimatycznych w granicach miasta. Średnia roczna temperatura w Krakowie waha się od 5,5°C do 9,9°C. Ilość opadów w ciągu roku waha się od około 600 do 925 mm. Zdecydowana większość opadów przypada na półrocze ciepłe, około 70% opadów notuje się od maja do listopada [11].

Warunki klimatyczne panujące w zimie nie są zbyt atrakcyjne i nie przedstawiają większych wartości dla przyjezdnych. Pokrywa śnieżna na obszarze Krakowa występuje średnio przez 66 dni w okresie od grudnia do połowy marca. Zróżnicowana jest też grubość pokrywy śnieżnej i występują zimy nawet bezśnieżne.

Roślinność pierwotna zachowała się na terenach nie nadających się pod budownictwo bądź rolnictwo i reprezentowana jest przez niewielkie powierzchnie. Roślinność ruderalna i ogrodowa zajmuje obszary bezpośrednio sąsiadujące z zabudowaniami i szerokim pasem otacza strefę śródmiejską. Zespoły roślinności wyższego rzędu, mało przekształcone, zbliżone do składu gatunkowo pierwotnego, tworzą następujące skupiska leśne:

1. Las Wolski - z naturalnym układem kompleksów zbiorowiskowych drzew porastających wapienny zrąb Sowińca. Tak zwane ciepłe zarośla i murawy porastają jego zbocza południowe, wysokie grądy - zbocza wąwozów i parowów, buczyny natomiast półroczne stoki zrębu. Wierzchowinę porastają bory mieszane, czyli zbiorowiska iglasto-liściaste,
2. Łęg wierzbowo-topolowy ciągnący się nad Wilgą,
3. Łęg wiązowy w Mogile położony jest w dolinie Wisły,
4. Znacznie przekształcony grąd wysoki porastający Garb Sikornika,
5. Zarośla wiklinowe rosnące wzdłuż koryta Wisły.

Omówione powyżej walory przyrodnicze zaliczane są do walorów o średniej wartości.

W ciągu roku na terenie miasta najczęściej wieją wiatry zachodnie, południowo-zachodnie (razem około 65%), następnie wschodnie, a najrzadziej wiatry z południa, południowego wschodu i z północy. Taka cyrkulacja mas powietrza jest niekorzystna z uwagi na silne skażenie atmosfery. Wiatry zachodnie przynoszą bowiem zanieczyszczone masy powietrza znad Śląska i z Północno-Zachodnich Czech. Jeżeli wieją wiatry ze wschodu, to wówczas nad Kraków dostają się zanieczyszczenia pochodzące z Huty Sendzimira.

W wyniku intensywnego rozwoju przemysłu na terenie miasta, Kraków stał się obszarem klęski ekologicznej. Ograniczenie działalności przemysłowej w ostatnich kilku latach wpłynęło jednak na znaczne zmniejszenie zanieczyszczeń, zwłaszcza powietrza.

Kraków posiada wyjątkowo atrakcyjną strefę rekreacyjną, w skład której wchodzi: kompleksy Puszczy Niepołomickiej, zalesione pasma Pogórza Wielickiego oraz południowa część Wyżyny Krakowsko - Częstochowskiej z Garbem Tenczyńskim. Popularnym celem wycieczek podmiejskich są tzw. Dolinki Podkrakowskie - krasowe wąwozy rozcinające Wyżynę Krakowską i Garb Tenczyński. Większość ośrodków wypoczynku świątecznego skoncentrowana jest w dolinie Raby (Zarabie w Myślenicach, Dobczyce i Cikowice) [12].

Rejonami szczególnie predystynowanymi dla recepcji wypoczynku świątecznego są:

- tereny położone w obszarze miasta Krakowa, a szczególnie zespoły krajoznawczo-przyrodnicze Lasku Wolskiego, Skał Twardowskiego, Tyńca oraz zalewów Bagry i w Nowej Hucie. Przydatne są one dla spacerów, wędrówek pieszych, wypoczynku biernego i czynnego nadwodnego, uprawiania sportów wodnych. Pojemność tych terenów szacuje się na ok. 50 tys. osób/dobę.

- Rejon II - Jurajski, w którym najatrakcyjniejsze są: Ojcowski Park Narodowy oraz malownicze krajobrazy dolinek jurajskich i Parku Tenczyńskiego. Rejon ten jest przydatny dla turystyki krajoznawczej, wędrówek pieszych i rowerowych, uprawiania sportu wspinaczkowego. Ważniejsze punkty koncentracji ruchu turystycznego to Ojców, Pieskowa Skała, Krzeszowice, Tenczynek, Bolechowice, Zabierzów. Chłonność tego regionu szacuje się na ok. 13 tys. osób/dobę.

- Rejon III - zachodni, który oprócz walorów krajoznawczych jest interesujący ze względu na występujące tu zbiorniki wodne. Główne punkty koncentracji ruchu turystycznego to Kryspinów - Cholerzyn, Sciejowice, Regulice, Mników, gdzie istnieją warunki do biernego i czynnego wypoczynku nadwodnego, uprawiania sportów wodnych, wędrówek pieszych i rowerowych. Przewidywana pojemność turystyczna obszaru rzędu 45 tys. osób/dobę, w tym zespole Kryspinów-Cholerzyn ok. 35 tys.

- Rejon IV - doliny rzek Harbutówki i Skawinki - przydatny dla uprawiania wędrówek pieszych i biernego wypoczynku nadwodnego. Główne atrakcje, to walory krajobrazowe oraz w/w rzeki. Ważniejsze punkty koncentracji ruchu, to odcinki rzek i sąsiadujące z nimi tereny w Harbutowicach, Sułkowicach, Biertowicach, Radziszowie. Chłonność biologiczna obszaru ok. 5 tys. osób/dobę.

- Rejon V - Myślenicki - przydatny dla turystyki pieszej, zmotoryzowanej, wypoczynku biernego i czynnego nadwodnego oraz uprawiania sportów zimowych. Główne atrakcje to silnie zróżnicowana rzeźba terenu, bogata szata roślinna, doliny rzeki Raby i jej dopływów - Krzczonówki, Trzebuńki i Trzemeśnianki. Ruch turystyczny koncentruje się nad w/w rzekami we wsiach Tokarnia, Pcim, Stróża, Osieczany i m. Myślenice. Chłonność biologiczna obszaru ok. 37 tys. osób/dobę, Zarabie-Myślenice ok. 10 tys.

- Rejon VI - Wiśniowej - przydatny dla turystyki krajoznawczej, wędrówek pieszych, biernego wypoczynku nadwodnego oraz uprawiania sportów zimowych. Główne atrakcje to krajobraz oraz rzeki Krzywaczka i Stradomka. Ruch turystyczny koncentruje się we wsiach Węglówka, Korbielnik, Wiśniowa. Chłonność biologiczna ok. 10 tys. osób/dobę.

- Rejon VII - Dobczycko-Gdowski - przydatny dla wypoczynku biernego i czynnego nadwodnego, w mniejszym stopniu wędrówek pieszych oraz turystyki krajoznawczej. Główne atrakcje to dolina rzeki Raby, otoczenie zbiornika dobczyckiego oraz walory krajobrazowe w części południowej. Miejsca koncentracji ruchu turystycznego to brzegi rzeki Raby, Dobczyce, Gdów, Brzączkowice, Brzezowa, Winiary, Fałkowice. Chłonność turystyczna obszaru ok. 18 tys. osób/dobę.

- Rejon VIII - Puszczy Niepołomickiej, przydatny dla wędrówek pieszych i biernego wypoczynku w bezpośrednim otoczeniu lasów. Główną atrakcją turystyczną jest jej drzewostan. Miejscami koncentracji ruchu są obrzeża lasu. Chłonność turystyczna ok. 5 tys. osób/dobę.

Sumaryczna chłonność w/w rejonów oceniona jest na ok. 183 tys. osób a łącznie z innymi, mniej atrakcyjnymi na ok. 230 tys. osób/dobę. Zagospodarowanie tych rejonów umożliwiłoby

zaspokojenie ok. 80% potrzeb mieszkańców Krakowa i województwa w zakresie wypoczynku świątecznego.

WALORY KRAJOZNAWCZE KRAKOWA

Wiele jest w Europie miast starych, miast o "wyjątkowo dogodnym położeniu" usytuowanych "na skrzyżowaniach wielkich szlaków komunikacyjnych", miast będących siedzibami wybitnych władców, sławnych uczelni, miast które wydały wybitnych uczonych i artystów, czy też zachowały do dziś wspaniałe zabytki. Jednak uniwersalnych centrów kulturowych, promieniujących przez wieki na cały kontynent jest zaledwie kilka: Rzym, Paryż, może Londyn. Wahania koniunktury politycznej i przewyciężony dopiero za naszych czasów średniowieczny partykularyzm sprawiły, że i ośrodków drugiego rzędu, stanowiących jednoczący symbol dla całego regionu czy wielkiego regionu nie ma zbyt wiele. Kraków stanowi wspaniały przykład tej właśnie kategorii miast europejskich, ogniskujących życie liczного narodu i rozległego państwa, promieniujących przy tym szeroko na kraje sąsiednie. W środkowej Europie należy on wraz z Pragą, Wiedniem, Norymbergą i Budapesztem do ośrodków, które ukształtowały oblicze tego rozległego regionu [13].

Zabytki Krakowa sięgają okresu tworzenia się państwowości polskiej. Przez wiele więc wieków Kraków gromadził na swoim terenie wiele cennych budowli, które przetrwały dość szczęśliwie, do czasów współczesnych. Od wczesnego średniowiecza, przez ponad pół tysiąca lat miasto było ośrodkiem politycznym i kulturalnym jako stolica Polski. Rosnące w potęgę państwo ostatnich Piastów i Jagiellonów zajmowało w ówczesnej Europie jedno z czołowych miejsc zarówno w polityce jak i gospodarce. W Krakowie jako jednym z głównych miast skupiało się również życie kulturalne promieniujące na pewno na Europę Środkową. Przybywali tu znakomici artyści, zamawiano i sprzedawano dzieła sztuki z wielu krajów. Tym samym Kraków był centrum, z którego idee kulturalne widoczne zwłaszcza w sztuce i architekturze rozprzestrzeniały się na ówczesną Rzeczpospolitą a także poza jej granice.

Ta wspaniała faza w dziejach miasta załamała się z chwilą przeniesienia stolicy z Krakowa do Warszawy. Wprawdzie nadal wznoszono świetne budowle np. barokowe kościoły i rezydencje magnackie lecz nie miały już takiego znaczenia inspirowanego. Dopiero w okresie zaborów, gdy Polska podzielona została na części i rozparcelowana, w Krakowie jako dawnej stolicy mogły być jeszcze wznoszone budowle i pomniki symbolizujące dawną i świetlaną przeszłość. Panujący w większym stopniu niż w innych zaborach liberalizm, pozwolił Krakowowi odgrywać rolę symbolu narodowego.

W 1867 r. miasto, w wyniku wielu zrywów niepodległościowych zyskało znaczną autonomię w wyniku której nastąpił niezwykle rozkwit życia intelektualnego i artystycznego. Kraków wkroczył ponownie w swój drugi "złoty okres" i urósł do roli "duchowej stolicy Polaków". Okres ten trwać będzie do pierwszej wojny światowej i skupiać najwybitniejszych działaczy i twórców kultury na ziemiach polskich [14].

Miasto Kraków ze swoimi zabytkami uznane zostało za jedno z najpiękniejszych miast świata i zostało wpisane na światową listę dziedzictwa kultury. Miasto docenione zostało też przez międzynarodowe organizacje turystyczne i przyznano mu w 1986 r. prestiżowe wyróżnienie w postaci "Złotego jabłka".

Tradycje turystyczne Krakowa uznawane są za najstarsze w Polsce - sięgają okresu panowania ostatnich władców dynastii Jagiellonów [15]. Z końcem XIX w. Kraków pełnił już funkcje ośrodka turystyki krajoznawczej [16]. Początkowo do wybuchu I wojny światowej zainteresowanie miastem wynikało z pobudek patriotycznych. Kraków stanowił symbol państwowości polskiej. Po odzyskaniu niepodległości rozmiary ruchu turystycznego zmniejszyły się. Ponowne ożywienie turystyki do Krakowa nastąpiło w latach 1936 - 39. Gwałtowny rozwój turystyki masowej w okresie po II wojnie światowej dał się również odczuć w Krakowie. Kraków zaczął również pełnić funkcje ośrodka recepcji turystyki zagranicznej.

W pierwszym kompleksowym "Wykazie i klasyfikacji miejscowości turystycznych w Polsce" [17] jaki ukazał się w 1965r. Kraków został zaliczony do miejscowości o najwyższej randze tj. grupy miast - wielkich centr krajoznawczych.

W okresie po II wojnie światowej Kraków stał się drugim w kraju, po Warszawie, ośrodkiem kultury i nauki i ważnym ośrodkiem przemysłowym dzięki wybudowaniu wielkiego kombinatu hutniczego i rozwojowi szeregu innych gałęzi przemysłu. Nadmierna industrializacja miasta przyniosła niestety poważne zagrożenie walorów turystycznych i doprowadziła do sytuacji "klęski ekologicznej" - największej destymulanty rozwoju turystyki w Krakowie w dobie obecnej.

Jak już wspomniano atrakcyjność turystyczna Krakowa wiąże się m.in. z głównie z historią naszego narodu i miejscem tego miasta w tworzeniu jego kultury. W Krakowie zachowało się wiele obiektów zabytkowych o wysokiej wartości artystycznej i historycznej. Samych zabytków architektury znajduje się tutaj 2343, z których 10 zaliczanych jest do najwyższej grupy (patrz tab. 1).

Oprócz cennych obiektów architektonicznych znajduje się tu 21 zabytkowych układów miejskich, ponad 300 parków i ogrodów oraz 1500 zabytków budownictwa ludowego. Większość tych walorów kulturowych mieści się w obrębie plant, tworząc tu niepowtarzalną scenerię architektoniczną Starego Miasta. Taka koncentracja zabytków na bardzo małym obszarze stanowi dodatkowy element atrakcyjności turystycznej Krakowa i decyduje o rozmieszczeniu popytu na dobra turystyczne w obrębie miasta. [18].

Atrakcyjność turystyczna Krakowa wiąże się również z historią naszego narodu i miejscem miasta w tworzeniu jego kultury. W Krakowie zachowało się 6380 obiektów zabytkowych o wysokiej wartości artystycznej i historycznej. Do najważniejszych zaliczyć należy:

- układ urbanistyczny Starego Miasta w obrębie dawnych murów obronnych (założone w poł.XII w.),

- zespół budowli Wzgórza Wawelskiego (Katedra i Zamek Wawelski). Obecny wygląd Katedry w stylu gotyckim ma pozostałości romańskie (krypta św.Leonarda) i mieści kaplice, z których na szczególną uwagę zasługuje Kaplica Zygmuntowska nakryta złotą kopułą. Budowla ta jest najpiękniejszym dziełem Renesansu w Europie Środkowej. Zamek Wawelski od połowy XIVw. gotycki, z początkiem XVIw. został przebudowany w stylu renesansowym,

- kościół archiprezbiterialny pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny zbudowany w początku XIVw. w stylu gotyckim. Piękna fasada ujęta w dwie wieże, wspaniałe wnętrza z gotyckim ołtarzem Wita Stwosza, witraże według projektów Wyspiańskiego i Mehoffera, decydują o unikalnym charakterze budowli,

- kościół kolegiacki pod wezwaniem Św. Anny; barokowa bazylika na planie krzyża z XVII-wieczną kopułą pośrodku,

- zespół klasztorny Augustianów z kościołem pod wezwaniem Św. Katarzyny, zbudowany pod koniec XIVw. z fundacji Kazimierza Wielkiego w stylu gotyckim,

- zespół klasztorny Jezuitów z kościołem pod wezwaniem Św. Piotra i Pawła - pierwszy obiekt architektury wczesnego baroku w Polsce (koniec XVI w.)

- zespół klasztorny Kamedułów na Bielanach - wzniesiony przez architektów włoskich w pierwszej połowie XVIII w stylu barokowym. W obrębie klasztoru rzadki w Europie erem - pustelnia zakonna,

- pozostałości obwarowań - zespół fortyfikacji Bramy Floriańskiej, fortyfikacje z XIV w. w stylu gotyckim. Brama Floriańska jest jedyną zachowaną bramą w systemie obwarowań miejskich Krakowa,

- Sukiennice wzniesione początkowo w XIII w. kilkakrotnie rozbudowane, XVI wieczna renesansowa attyka z maskaronami, podcienie z drugiej połowy XIX w.,

- Collegium Maius (Uniwersytet Jagielloński) - jeden z trzech zachowanych w Europie średniowiecznych gmachów uniwersyteckich XIV w. Obecne kształty pochodzą z XV w. [19].

W mieście znajdują się obecnie 32 muzea. Najcenniejsze zbiory gromadzą: Państwowe Zbiory Sztuk na Wawelu, Muzeum Narodowe z Oddziałami: Gmach Główny (galeria malarstwa i rzeźby polskiej od końca XIX w., rzemiosło artystyczne od XI do XVIII w.), Sukiennice (galeria malarstwa i rzeźby polskiej od XVIII do XIX w.), Oddział Szołayskich (sztuka cechowa, kolekcja ikon, sztuka Dalekiego Wschodu itd); Dom Jana Matejki (obrazy i rysunki J. Matejki i jego prywatne zbiory artystyczne), Zbiory Czartoryskich (malarstwo polskie i obce od XV w., sztuka starożytna, rękopisy, wśród zbiorów malarstwa znajduje się słynna "Dama z gronostajem" Leonardo da Vinci), Oddział Rzemiosła Artystycznego, Oddział Czapskich (sztuka, historia - stare druki, numizmatyka, sfragistyka). Do bardzo ciekawych należą także Muzeum Historyczne M. Krakowa (z kilkoma oddziałami), Muzeum Archeologiczne, Muzeum Wyspiańskiego, a także zbiory Muzeum Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, Muzeum Historii Farmacji oraz Muzeum Przyrodniczego PAN czy Muzeum Lotnictwa i Astronautyki. Z punktu widzenia atrakcyjności dla turystów zagranicznych najwyżej ocenić należy trzy Muzea: Państwowe Zbiory Sztuki Na Wawelu, Zbiory Czartoryskich i Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pozostałe muzea mają raczej znaczenie dla turysty krajowego lub regionalnej widowni muzealnej.

Ponadto w Krakowie organizowane są różnorodne wystawy czasowe i objazdowe o zasięgu międzynarodowym i krajowym. Bardzo istotnym czynnikiem aktywizacji funkcji turystycznej Krakowa jest współczesne życie kulturalne miasta. Działa tu 14 teatrów wraz z operą, operetką i filharmonią. Teatry "Stary", "Cricot 2", "STU" są szeroko znane poza granicami Polski, a ich inscenizacje stanowią silny magnes dla wielu turystów. Liczne grono zwolenników mają również występy Capelli Cracovienisis oraz kabaretu "Piwnica Pod Baranami". Duże znaczenie mają również liczne imprezy kulturalne o charakterze zarówno międzynarodowym jak i ogólnopolskim, które z pewnością są dużą atrakcją dla turystów zagranicznych i krajowych (np. Festiwale filmów krótkometrażowych czy reklamowych, koncerty orkiestr wojskowych) Zasięg międzynarodowy mają również:

- Festiwale muzyki organowej i gitarowej
- Tydzień Kultury Żydowskiej

Do tradycyjnych imprez regionalnych należą:

- Dni Krakowa (Lajkonik, Wianki),
- Konkurs Szopek Krakowskich,
- Juwenalia - tradycyjny karnawał studencki w maju powracający po kilku latach nieobecności.

Tabela 1

Obiekty zabytkowe w Krakowie

WYSZCZEGÓLNIENIE	LICZBA
OGÓŁEM (bez zabytków ruchomych)	6.413
w tym	
kościół	71
klasztory	46
inne obiekty sakralne	15
zamki (ruiny)	1
bud. użyteczności publicznej	85
pałace	36
dwory	37
domy mieszkalne (bez zabytków	
budownictwa ludowego	5.500
układy urbanistyczne	5
fortyfikacje	60
parki, ogrody, aleje	112
stanowiska archeologiczne	83
zabytki budownictwa ludowego	200
zabytkowe układy wiejskie	5
zabytkowe zespoły uzdrowiskowe	2
zabytkowe cmentarze	25
zabytki techniki	130
zabytki ruchome (poza muzeami	
i kolekcjami w tys.	500

źródło: Rocznik statystyczny woj. krakowskiego. 1993 r. WUS
Kraków.

Bogate i cenne są również walory krajoznawcze wspomnianego uprzednio środowiska przyrodniczego regionu. Koncentrują się one przede wszystkim na obszarze Wyżyny Krakowskiej. Jest to obszar najpiękniej wykształconych form krasowych w Polsce. Najbardziej atrakcyjny pod tym względem jest odcinek doliny Prądnika od Pieskowej Skály przez Ojców do Prądnika Korzkiewskiego, czyli obszar pokrywający się z terenem Ojcowskiego Parku Narodowego. Podobnie jak na obszarze Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej leżącej w granicach podregionu częstochowskiego, tak i tu walory środowiska przyrodniczego przeplatają się z cennymi walorami kulturowymi. Na terenie Wyżyny Krakowskiej odkryto wiele stanowisk archeologicznych, a w nich duża ilość cennych znalezisk z różnych okresów przedhistorycznych. Między innymi znaleziono tu (Jaskinia Ciemna k/Ojcowa - najstarsza w Polsce) ślady człowieka sięgające 100 tys. lat wstecz. W Ojcowie znajdują się ruiny potężnego niegdyś zamku powstałego na miejscu wczesnohistorycznego grodziska. W pobliskiej Pieskowej Skale znajduje się jeden z najpiękniejszych renesansowych zamków w Polsce mieszczący obecnie Oddział Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu. Ciekawym krajoznawczo miastem leżącym już na granicy podregionu jest Olkusz, z którym związane są tradycje polskiego górnictwa kruszcowego - obecnie ważny ośrodek przemysłowy.

Kraków jako jeden z pierwszych został razem z Wieliczką wpisany na listę UNESCO obiektów światowego dziedzictwa kultury. Ważnym dopełnieniem atrakcyjności Krakowa związanej z jego bogatą spuścizną historyczną są liczne muzea gromadzące niezwykle cenne zabytki ruchome. O wyjątkowym miejscu Krakowa w świadomości Polaków świadczy podjęta i finansowana przez społeczeństwo rewaloryzacja miasta poparta uchwałą sejmową o Narodowym Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa z 19 kwietnia 1985 r.

Walory krajoznawcze podregionu uzupełnia unikalne Muzeum Żup Solnych w Wieliczce. Mieści się ono w 14 zabytkowych komorach poeksploatacyjnych w podziemiach kopalni. Zbiory zawierające około 3000 tys. eksponatów ilustrują historię górnictwa solnego z rejonu Podkarpacia. Na uwagę zasługuje także wyrzeźbiona w soli piękna kaplica św. Kingi. Na terenie kopalni w dawnych

komorach poeksploatacyjnych urządzono także korty tenisowe i "szpital" dla cierpiących na astmę, wykorzystując specyficzne właściwości mikroklimatu kopalni. Wraz z obiektami lecznictwa uzdrowiskowego zlokalizowanymi w dzielnicy Podgórze (Swoszowice i Mateczny) oraz podkrakowskimi Krzeszowicami, Wieliczka tworzy Krakowski Zespół Uzdrowiskowy, bazujący na wodach mineralnych typu siarczanowego oraz specyficznym aerozolu kopalni.

W świetle badań B. Ostrowskiej [20] Kraków wyróżnia się pod względem rangi atrakcyjności turystycznej na tle innych miast Polski. Niewiele jest miast, w którym historyczne centrum pozostało do dzisiaj głównym centrum miasta. W Europie Kraków jest jedynym tej wielkości miastem, w którym układ urbanistyczny i forma zabudowy śródmieścia pozostały bez zniszczeń od czasów średniowiecznych.

Reasumując należy stwierdzić, iż dla turystyki międzynarodowej Kraków może stanowić interesujący ośrodek. Szczególne znaczenie ma Kraków dla turystyki żydowskiej i Polonijne oraz dla Austriaków, Włochów, Szwedów i Anglików. Stanowi jednak - jak dotychczas ośrodek o niewykorzystanych możliwościach rozwojowych. Obok bowiem atrakcji historycznych - zabytków - Kraków nie posiada innych atrakcji umożliwiających spędzanie czasu wolnego (poza zwiedzaniem zabytków). Atrakcje takie rozwinięte są znacznie w ośrodkach turystyki światowej i skutecznie ogniskują ruch międzynarodowy [21]. Kraków nie jest również dostatecznie "wylansowany" w światowej literaturze turystycznej.

PRZYPISY DO ROZDZIAŁU 1.

- [1] J. Warszyńska, A. Jackowski, Podstawy geografii turystyki. PWN Warszawa 1978.
- [2]. T. Gołaszewski, Zasada atrakcyjności w andragogice. Zeszyt Muzeum Narodowego T. VIII, Kraków 1964.
- [3]. Plan przestrzenny zagospodarowania turystycznego Polski do 1990 r. Instytut Turystyki i GKKFiT Warszawa 1973.
- [4]. J. Warszyńska, Ocena zasobów środowiska naturalnego dla potrzeb turystyki (na przykładzie woj. krakowskiego). Zeszyty Naukowe UJ, Prace Geograficzne nr 36, PWN Kraków 1974. porównaj także - S. Żmuda, Metody oceny środowiska naturalnego dla potrzeb rekreacji. W: METODY OCENY EFEKTYWNEGO WYKORZYSTANIA PRZESTRZENI NA POTRZEBY PROGRAMOWANIA ROZWOJU AGLOMERACJI GOSPODARCZYCH. KATOWICE 1980.
- [5]. Przybyszewska-Gudellis R, Grabiszewski M, Iwicki S, Problematyka waloryzacji i zagospodarowania turystycznego miejscowości krajoznawczych w Polsce. Instytut Turystyki, Warszawa 1979.
- [6]. J. Warszyńska, A. Jackowski. Turystyka w regionie krakowskim. PAN Oddział w Krakowie. 1971.
- [7]. Z.Kruczek, A. Pietrukowicz, Wpływ atrakcyjności turystycznej na kształtowanie się popytu i podaży w regionie krakowskim. W: RYNEK TURYSTYCZNY - FUNKCJONOWANIE I TENDENCJE. TWWP Kraków 1985.
- [8]. Z.Kruczek, S.Sacha, Geografia atrakcji turystycznych Polski. Ostoja. Kraków 1994.
- [9]. M. Niemirowski, S. Przybyła, K. Waksumndzki, Środowisko geograficzne województwa krakowskiego. PAN Kraków 1972.
- [10] Geomorfologia Polski, t. I. Polska Południowa. Góry i Wyżyny. PAN Warszawa 1972.
- [11] J. Zinkow, Woj. miejskie krakowskie. Vademecum turystyczne. KAW Kraków 1981.
- [12] J. Zinkow, Woj. miejskie krakowskie. op. cit.
- [12] Perspektywy rozwoju turystyki w województwie miejskim krakowskim, Urząd Miasta, WKFSiT, Biuro Rozwoju Krakowa, Kraków 1987.

[13] Ostrowski J.K., *Artystyczne stolice świata* - Kraków, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1989.

[14] Praca zbiorowa, *Kraków światowe dziedzictwo kultury*, KAW, Kraków 1982

[15] Praca zbiorowa, *Kraków światowe dziedzictwo kultury*, KAW, Kraków 1982

[16] J. Warszyńska, *Kraków jako ośrodek krajoznawczy*. *Folia geographica, seria geographica - oeconomica*, vol. I. 1968, PAN Kraków 1969.

[17] Wykaz i klasyfikacja miejscowości turystycznych w Polsce. cz.I, *Miejscowości o znaczeniu międzynarodowym, ogólnokrajowym i regionalnym*. GKKFiT, Departament Urzędzeń Sportowych i Turystycznych. Warszawa 1965.

[18]. A. Król, *Turystyczny transfer pieniądza związany z bazą materialną Krakowa*. *Biuletyn Informacyjny Instytutu Turystyki*, Warszawa 1979.

[20] B. Ostrowska, *Walory turystyczne Krakowa na tle innych miast Polski*. W: *"Warunki rozwoju turystyki w Krakowie"*, *Zeszyty Naukowe AE* nr 350, Kraków 1991.

[21] Przybyszewska - Gudelis R., Grabiszewski M., Iwicki S., *Problematyka waloryzacji i zagospodarowania turystycznego miejscowości krajoznawczych w Polsce*, I.T.W-wa 1979

3. DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA KRAKOWA I REGIONU KRAKOWSKIEGO

Transport obok walorów i zagospodarowania turystycznego, stanowi główny element obsługi ruchu turystycznego. Istotą turystyki jest zmiana miejsca pobytu, która pociąga za sobą konieczność korzystania z usług transportowych. Głównym zadaniem transportu w turystyce jest zapewnienie dobrej dostępności transportowej do najważniejszych centrów krajoznawczych i rejonów turystycznych. Kształtowanie jej zależne jest w dużej mierze od ilości i zasięgu bezpośrednich połączeń transportowych.

Na kształtowanie dobrej dostępności transportowej decydujący wpływ wywierają: układ i gęstość dróg, stan techniczny sieci i taboru transportowego oraz organizacja połączeń w transporcie publicznym (rozkład jazdy). Zakres opracowania ograniczono do analizy i perspektyw ich rozwoju oraz połączeń transportowych o charakterze międzynarodowym mających istotne znaczenie dla udostępnienia Krakowa dla podróżnych, odwiedzających i turystów.

Według prognoz Ministerstwa Komunikacji i Gospodarki Morskiej w latach 1990-2005 przewiduje się silny rozwój motoryzacji indywidualnej oraz duże zmiany w strukturze przewozów pasażerskich i towarowych. Wystąpi spadek przewozów pasażerskich w transporcie kolejowym i autobusowym na rzecz motoryzacji indywidualnej (tab.2).

Tabela 2.

Struktura gałęziowa przewidywanych przewozów pasażerskich w Polsce (% paskm)

Środki transportu	1990	1995	2000	2005
* motoryzacja indywidualna	40,9	47,7	49,9	53,7
* transport kolejowy	29,5	19,7	17,5	16,8
* autobusy międzyosiedlowe	27,0	27,9	26,8	23,0
* lotnictwo	2,6	4,7	5,8	6,5

Źródło: dane MTiGM, opracowanie JICA, OBET 1993.

Przewiduje się, że liczba samochodów osobowych wzrośnie z 5.261 tys. w 1990 roku, do 12.050 tys. w 2005. Przyjmując analogiczny wskaźnik wzrostu liczba ich w województwie krakowskim zwiększy się z 227 tys do 519 tys. Ta eksplozja motoryzacji wiąże się z aspiracjami polskiego społeczeństwa, które dąży do dorównania krajom Europy Zachodniej pod względem nasycenia w samochody osobowe oraz specyfiką gospodarki, w której samochód jest narzędziem pracy (handel, usługi, turystyka itp.)

W świetle przedstawionych prognoz Polska w nasyceniu samochodami osobowymi osiągnie wskaźnik 2/3 lub 3/4 obecnego poziomu w Krajach Europy Zachodniej. Odpowiednio do tego poziomu powinien kształtować się wskaźnik gęstości dróg o twardej nawierzchni. Tymczasem w porównaniu z NRF wskaźnik ten jest 2-krotnie niższy, a w stosunku do Belgii i Holandii jeszcze niższy. Wskazuje to jaki dystans dzieli nas od krajów przodujących pod tym względem.

Drogi bite i żelazne oraz perspektywy ich rozwoju.

Kraków jest jednym z ważniejszych węzłów drogowych w Polsce. Koncentruje się tu wiele dróg o znaczeniu lokalnym, regionalnym oraz międzynarodowych. Najważniejsze znaczenie mają drogi międzynarodowe: Warszawa - Kraków - Praga - Wiedeń - Rzym, oraz Berlin - Wrocław - Kraków - Lwów. Na drogach tych odbywa się duży ruch tranzytowy.

W 1993 roku w woj.krakowskim łączna długość dróg o twardej nawierzchni wynosiła 4005 km, a gęstość na 100 km² 129,8 km. Wskaźnik ten przewyższa przeciętną gęstość dróg w Polsce. Jednakże region Małopolski, rozpatrywany jako jedna całość pod tym względem znacznie ustępuje.

Obsługa przewidywanej w perspektywie liczby samochodów wymaga gruntownej rozbudowy i modernizacji dróg oraz przebudowy miast zupełnie nie dostosowanych do obsługi masowej motoryzacji indywidualnej. Priorytetowe znaczenie w tej dziedzinie daje się

budowie systemu autostrad i dróg szybkiego ruchu. W 1993 roku został zatwierdzony przez Radę Ministrów program budowy 2.600 km autostrad oraz 3900 dróg szybkiego ruchu. Przebieg ich pokazuje mapa 1.

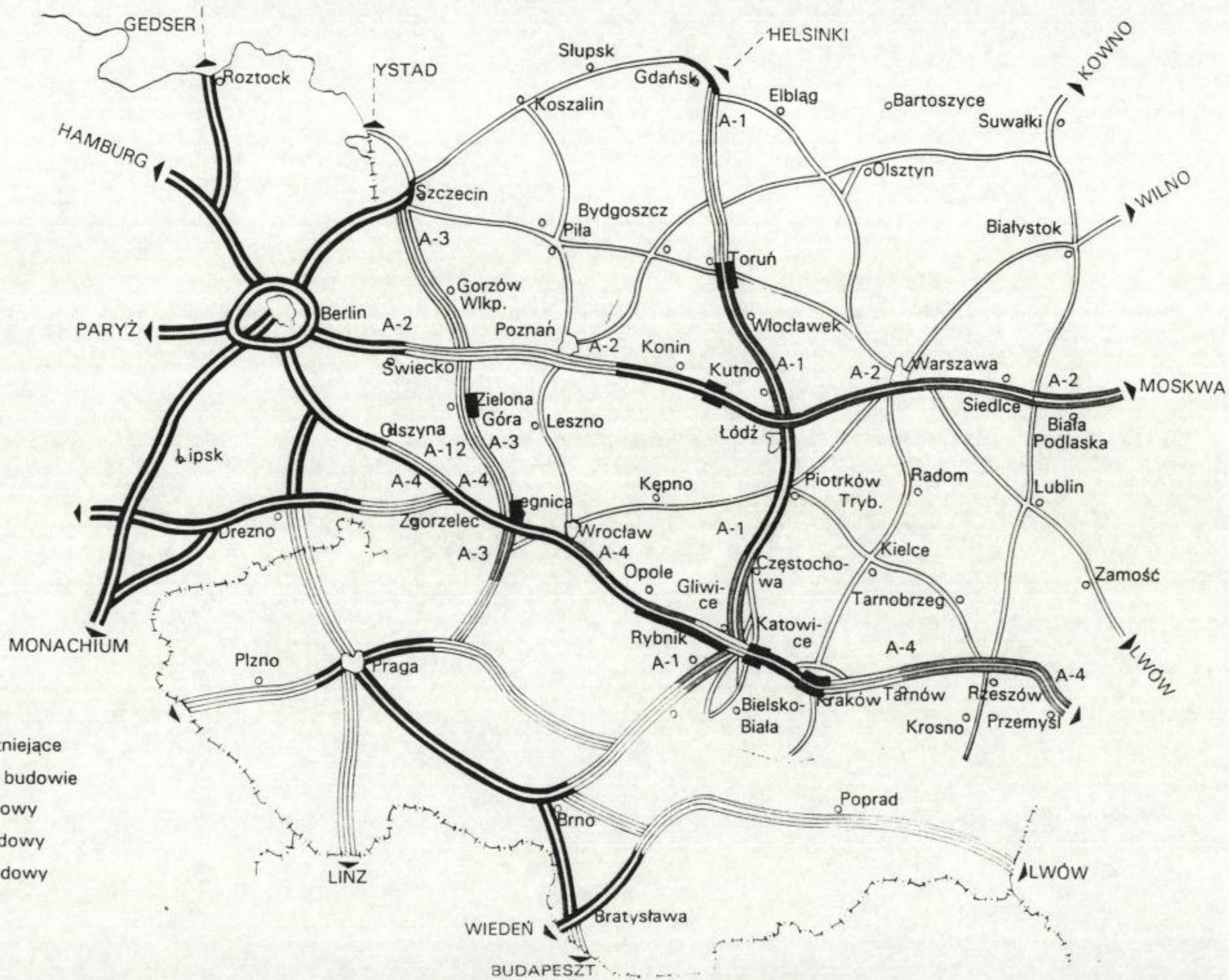
W ramach tego programu przez Kraków przebiegać ma autostrada A-4 z Niemiec na Ukrainę, a w pobliżu Katowic autostrada A-1 z Gdańska w kierunku Pragi, Bratysławy, Wiednia i dalej na południe. W chwili obecnej najbardziej zaawansowana jest autostrada A-4. Pierwszy odcinek tej autostrady z Krakowa do Mysłowic został oddany już do użytku. Obecnie trwają prace nad jej przedłużaniem do Katowic oraz Tarnowa. Ponadto w budowie znajduje się południowa obwodnica wokół miasta biegnąca z Balic poprzez Siedzinę - Opatkowice do ul. Wielickiej. Część tego obejścia z Balic do drogi zakopiańskiej ma być oddana do użytku w 1995 roku, a w dwa lata później włączony zostanie do ruchu końcowy odcinek. Wówczas obwodnica ta usprawni tranzyt z Przemyśla i Zakopanego w kierunku Katowic i ewentualnie Warszawy.

Po zakończeniu budowy autostrad Kraków włączony zostanie w system autostrad krajowych i europejskich. Co niewątpliwie przyczyni się do zwiększenia dostępności komunikacyjnej miasta transportem samochodowym.

Kraków jest również ważnym węzłem transportu kolejowego. Krzyżują się tu linie o znaczeniu krajowym i międzynarodowym biegnące z zachodniej Europy do Wschodniej, oraz z południowej Europy. Łączna długość normalnotorowych linii kolejowych w 1992 roku wynosiła 247 km, a gęstość na 100 km² wynosi 7,6 km. Zbliżone jest to do średniej krajowej, lecz szeroko rozumiany region Małopolski, jest wyraźnie niedoinwestowany pod względem sieci kolejowej.

W planach rozwojowych transportu kolejowego nie przewiduje się dalszej rozbudowy sieci kolejowej. Część linii o znaczeniu lokalnym planuje się do prywatyzacji, a część do likwidacji. Główny wysiłek inwestycyjny skierowany zostanie na linie o podstawowym znaczeniu krajowym i międzynarodowym. Linie międzynarodowe mają być zmodernizowane i dostosowane do

SIEĆ AUTOSTRAD I DRÓG EKSPRESOWYCH UKŁAD KIERUNKÓW (bez trasy bałtyckiej)



OZNACZENIA

AUTOSTRADY



- Odcinki istniejące
- Odcinki w budowie
- I etap budowy
- II etap budowy
- III etap budowy

standardów obowiązujących w krajach Europy Zachodniej. Chodzi tu głównie o zwiększenie prędkości pociągów, bezpieczeństwa, podniesienie komfortu jazdy oraz wymianę taboru, aby sprostać wymogom jakościowym w tych krajach.

W ramach porozumienia europejskiego o międzynarodowych liniach kolejowych z AGC - Europea, Agreement on Main International, przez teren Polski przebiegać będzie 4 linie. Liczbę ich później zwiększono do 5-6, po których mają kursować pociągi ekspresowe z szybkością 160 km/godz. Wspólnie z krajami EWG rozważa się możliwość budowy super szybkiej linii kolejowej na trasie Paryż-Berlin-Warszawa-Moskwa, dostosowanej do prędkości 300 km/godz. a z krajami Bałtyckimi linii łączącej Warszawę z Litwą, Łotwą, Estonią oraz Petersburgiem.

Realizacja powyższych planów zapewni szybkie połączenia z Krakowa do najważniejszych miast Polski i Europy. A trwająca obecnie modernizacja budynku dworca głównego oraz nowych peronów wydatnie poprawi obsługę podróżnych i turystów odwiedzających Kraków.

Przewozy pasażerskie na trasach międzynarodowych Kraków obsługuje obecnie port lotniczy, kolejowy oraz autobusowy. Z wymienionych gałęzi transportu lotnictwo jest najszybszym środkiem transportu. Zapewniono wysoki komfort podróżnym, lecz charakteryzuje się małą gęstością punktów transportowych (lotniska). Z tego powodu dostępność sieci transportowej jest słaba w porównaniu z innymi gałęziami transportu.

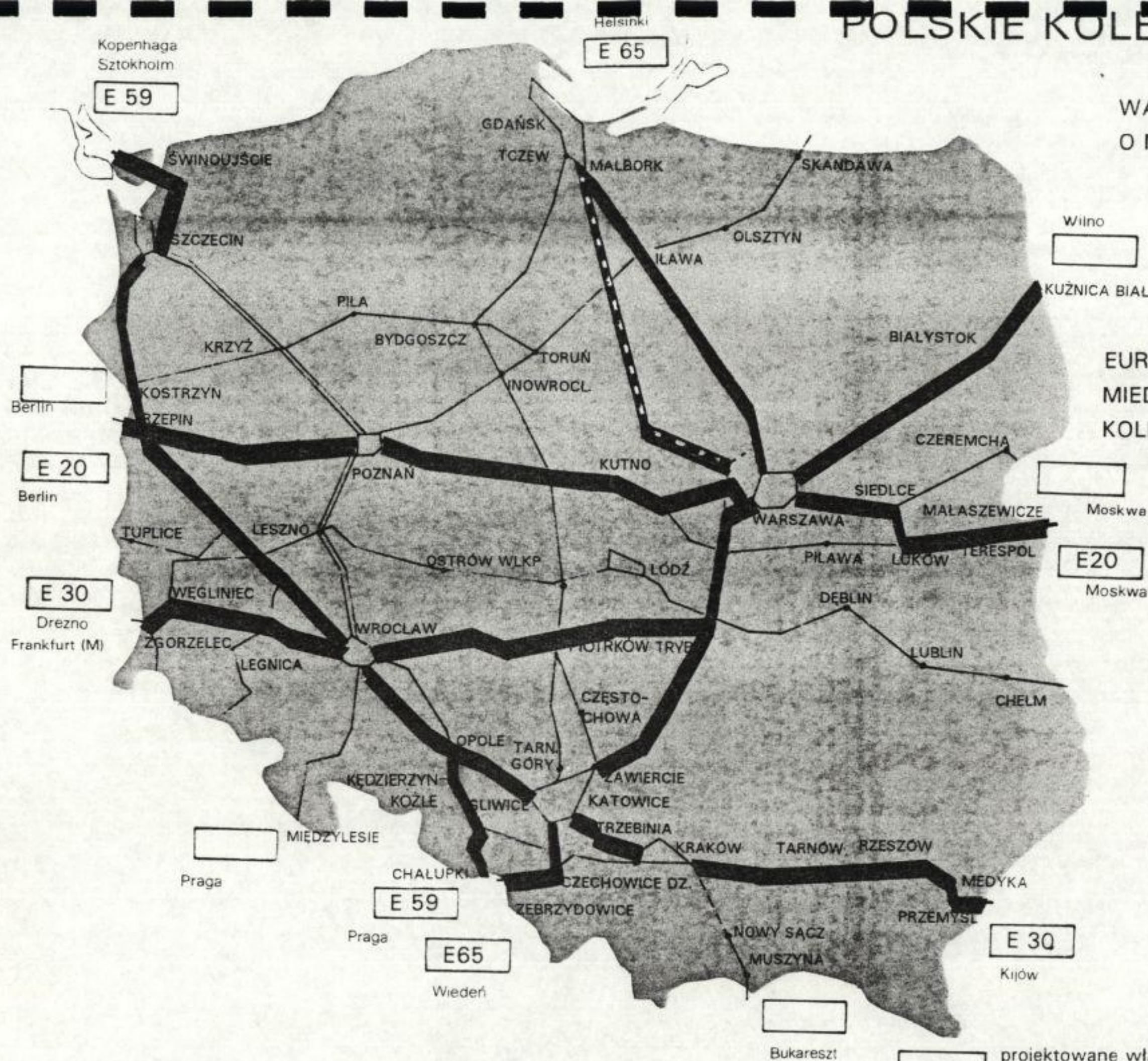
Kraków posiada lotnisko o charakterze międzynarodowym, które w ostatnich latach zostało rozbudowane i gruntownie zmodernizowane. Wybudowano nową halę do odprawy podróżnych, wyposażając ją w urządzenia do kontroli i przechowywania bagażu. Zmodernizowano pasy startowe, płyty postojowe, parkingi oraz urządzenia radionawigacyjne i radiolokacyjne. Dzięki temu lotnisko to zostało przygotowane do przyjmowania wszystkich typów samolotów pasażerskich w różnych warunkach pogodowych.

POLSKIE KOLEJE PAŃSTWOWE

WAŻNIEJSZE LINIE KOLEJOWE
O MIĘDZYNARODOWYM ZNACZENIU

AGC

EUROPEJSKA UMOWA O GŁÓWNYCH
MIĘDZYNARODOWYCH LINIACH
KOLEJOWYCH



projektowane włączenie do europejskiej umowy o głównych międzynarodowych liniach kolejowych

W 1994 roku Kraków posiadał 5 linii lotniczych o łącznej długości 6259 km pozwalających na dotarcie do Frankfurtu n/Menem, Kolonii-Bonn, Paryża, Londynu oraz Rzymu. Obsługują je nowoczesne samoloty typu Boeing 737, 735 oraz ATR-7. W ciągu tygodnia na liniach odbywa się łącznie 8 lotów, a maksymalna zdolność przewozowa wynosi 1160 osób na tydzień. Ponadto loty z Krakowa do Warszawy skomunikowane są 14 miastami europejskimi oraz Chicago, Nowym Jorkiem, Bangkokiem i Singapurem. Istniejący system międzynarodowych połączeń lotniczych pomija były kraje socjalistyczne oraz nowe państwa powstałe po rozpadzie Związku Radzieckiego.

Znacznie większą rolę od lotnictwa w udostępnieniu Krakowa posiada transport kolejowy. Cechuje się on większą zdolnością przewozową, zasięgiem przestrzennym i lepszą dostępnością sieci kolejowej. W 1994 roku Kraków posiada 11 bezpośrednich połączeń międzynarodowych, wiodących do Budapesztu, Bukaresztu, Bratysławy, Wiednia, Berlina, Lipska, Paryża, Genewy, Kijowa oraz Odessy. Pociągi na tych trasach kursują codziennie, a łączna zdolność przewozowa liczona w miejscach siedzących pozwala na przewiezienie w ciągu tygodnia około 26,9 tys. pasażerów. Wadą istniejącego systemu transportu kolejowego, jest brak bezpośrednich połączeń do Krajów Skandynawskich, Nadbałtyckich, Rosji i Białorusi.

Największą dostępność transportową dla Krakowa stwarza transport autobusowy. W komunikacji regularnej główną jego zaletą jest gęsta sieć linii i punktów transportowych. Stwarzają one dobre udostępnienie transportu autobusowego. Ponadto wyróżnia się on niskimi kosztami podróży oraz dużą elastycznością ruchu pozwalającą na dotarcie do każdego miejsca i zatrzymaniu się w dowolnym punkcie. Ponadto mała pojemność pozwala na dobór uczestników według zainteresowań i ułatwia pilotowanie grup.

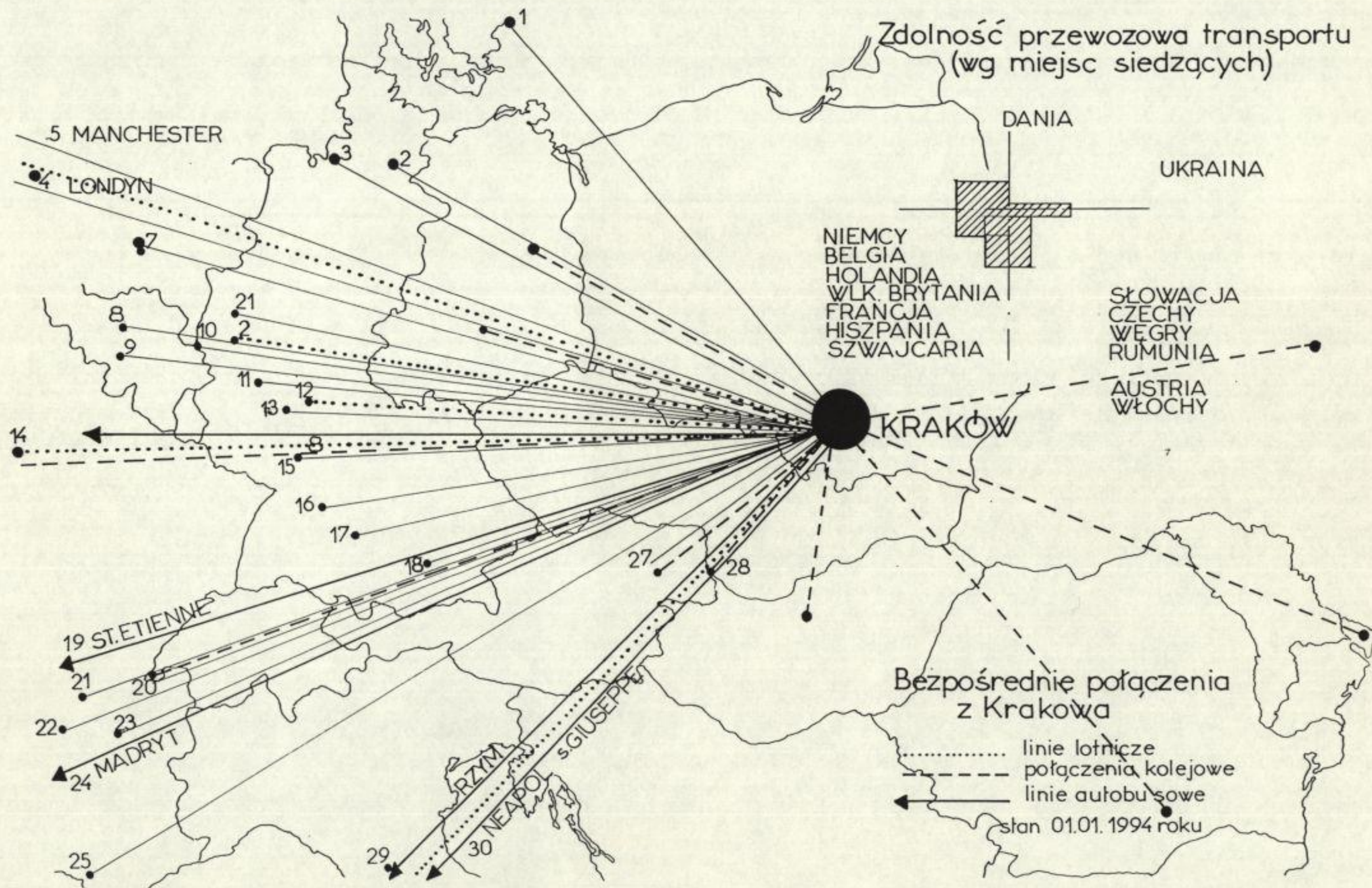
Transport autobusowy obsługujący trasy międzynarodowe znajduje się obecnie w gestii prywatnych przewoźników, biur podróży oraz różnorodnych spółek: krajowych, zagranicznych i mieszanych.

W 1994 roku Kraków łączyło z innymi krajami 42 linie autobusowe, na których odbywało się 140 kursów tygodniowo. Szacunkowa zdolność przewozowa autobusów kursujących na tych trasach wynosiła około 7 tys. pasażerów na tydzień. Linie te pozwalały na bezpośredni dojazd do ponad 130 miast znajdujących się głównie w krajach Europy Zachodniej. Spośród tych krajów transport autobusowy najlepszą dostępność stwarza do Niemiec, do których odbywa się 52 kursy na tydzień, Francji - 28, Włoch - 21 oraz Wielkiej Brytanii - 12 kursów. W zasięgu bezpośrednich połączeń autobusowych znajdują się również Dania, Holandia, Belgia, Hiszpania, Szwajcaria, Austria, Czechy oraz Słowacja. A poza zasięgiem ich znajdują się Kraje Skandynawskie i Nadbałtyckie, Rosja, Białoruś, Ukraina jak również wiele krajów Europy Południowej.

Ogólnie rzecz biorąc przy istniejących obecnie połączeniach lotniczych, kolejowych oraz autobusowych uprzywilejowane miejsce w zakresie dostępności transportowej do Krakowa zajmują kraje Europy Zachodniej. Natomiast w upośledzonej sytuacji znajdują się Kraje Skandynawskie, Nadbałtyckie, Rosja i Białoruś. Do krajów tych brak jest jakichkolwiek bezpośrednich połączeń transportowych z Krakowa. Dostępność transportową do krajów leżących na południe od Polski należy uznać jako słabą.

Położenie tranzytowe Krakowa dotychczas zostało słabo wykorzystane. Prawie wszystkie połączenia międzynarodowe na trasach wschód-zachód przebiegają przez Warszawę. Natomiast na linii północ-południe brak jest skomunikowania połączeń transportowych. Nieliczne połączenia kolejowe z Warszawy, Gdańska, Szczecina oraz Moskwy biegnące do Pragi i Wiednia omijają Kraków, kierując się na Wrocław i Międzylesie lub Katowice i Zebrzydowice.

Dla poprawy dostępności transportowej nieodzownym warunkiem wydaje się uruchomienie połączeń bezpośrednich z Krakowa do Krajów Skandynawskich i Nadbałtyckich, Białorusi oraz Rosji i skomunikowanie ich z połączeniami biegnącymi na południe Europy. Pożądane jest również uruchomienie połączenia bezpośredniego z Kijowa do Berlina i Paryża idącego przez Kraków.



PORT LOTNICZY KRAKÓW-BALICE

- Port lotniczy w rozbudowie
- Dane techniczno-funkcjonalne:
 - droga startowa o dł. 2400 m i szerokości 60 m co pozwala na przyjmowanie maszyn średniego zasięgu (Boeing 727, 737, 757, Airbus A300, A320, DC-9, ATR-72, TU-154M).
 - godziny pracy: 6.00 - 22.00 (5.00-21.00 GMT) z możliwością pracy poza godzinami o zwiększonej opłacie o 50%,
 - Kategoryzacja:
 - II kategoria techniczna
 - I kategoria środków nawigacyjnych
 - IV kategoria ochrony przeciwpożarowej
- Terminale:
 - dwa terminale (krajowy i międzynarodowy) - dalsza rozbudowa,
 - przepustowość docelowa: 450.000 pasażerów /rocznie
 - średnia częstotliwość operacji startów i lądowań:
 - 500/miesięcznie
 - 6000/rocznie
- funkcjonalność i usługi:
 - 4 stanowiska odprawy bagażowo-biletowej,
 - 2 stanowiska odprawy celno-paszportowej
 - sala przedlotowa o pojemności 150 osób
 - bar gastronomiczny - 48 miejsc konsumpcyjnych
 - Rent a Car, pamiątki, LOT, parking (150 samochodów),
 - sala przylotowa
 - taras widokowy (nie udostępniany)
 - sala konferencyjna dla VIP-ów

- Międzynarodowe połączenia bezpośrednie:

- | | |
|----------|-------------------|
| - Paryż | - Frankfurt/Menem |
| - Rzym | - Kolonia |
| - Londyn | |

- Obsługa samolotów prywatnych do 5 t: handling, tankowanie

- Komunikacja miejska z Krakowem:

- autobusowa: linia 152, 208, H, mikrobus Air Tours Poland
- taxi

- Port lotniczy przystosowany w ograniczony sposób do obsługi niepełnosprawnych (jedynie obsługa służb lotniska, toalety)

- Wykorzystanie "business class": 93%

Ocena funkcjonalności:

- brak free-duty shop, przechowalni bagażu
- brak informacji turystycznej.

WNIOSKI.

Sektor turystyczny w gospodarce krajów Europy Zachodniej zajmuje trzecie miejsce pod względem dochodów po przemyśle energetycznym i motoryzacji, a pierwsze pod względem zatrudnienia. Kraje te obecnie stanowią największy rynek turystyczny na świecie. W związku z tym należy dążyć do przejęcia części ruchu turystycznego z tego rynku, dla poprawy bilansu płatniczego oraz zmniejszenia bezrobocia w Polsce. Sprzyja temu moda na "Kraje Europy Środkowo-Wschodniej" tranzytowe położenie i znaczny potencjał walorów i atrakcji przyrodniczych i kulturowych w naszym kraju a szczególnie w Krakowie.

W realizacji tych zamierzeń obok działań marketingowych i promocyjnych poważną do spełnienia ma transport. Pierwszym warunkiem do tego celu jest rozbudowa i unowocześnienie infrastruktury drogowej, kolejowej i lotniczej oraz dostosowanie jej do standardów zachodnio-europejskich. Kraków w tym zakresie został w najbliższym 10-leciu powinien znacznie poprawić dostępność komunikacyjną.

Poza rozbudową i unowocześnieniem infrastruktury i organizacji przewozów pasażerskich koniecznym jest m.in.:

1. Pogłębienie badań analizy dostępności komunikacyjnej publicznymi środkami transportu drogowego, kolejowego, lotniczego oraz prywatnymi środkami transportu pod kątem jej poprawy dla:

- podróżnych, odwiedzających i turystów zagranicznych
- podróżnych, odwiedzających i turystów krajowych w skali ogólnopolskiej i regionalnej
- mieszkańców Krakowa w skali międzynarodowej, krajowej oraz w obrębie strefy wypoczynku weekendowego.

2. Wprowadzenie w pracy publicznych środków transportu nowych form organizacyjnych służących dynamizacji ruchu turystycznego, m.in.:

- w transporcie autobusowym przekształcenie prywatnych przewoźników w organizatorów podróży i turystyki (w tzw. tour-operatorów) oferujących oprócz przewozu, pakiet usług turystycznych po zryczałtowanej cenie (noclegi, żywienie, atrakcje, przewodnicy)
- udzielenie prywatnym firmom zajmujących się transportem turystycznym preferencji kredytowych, podatkowych, pomocy prawnej (cła, wizy, transfer dewiz w ruchu międzynarodowym) pomocy w nawiązywaniu kontaktów i współpracy z zagranicznymi biurami turystycznymi i firmami przewozowymi, promocji polskich firm transportowych. Postulaty te są zgodne z zaleceniami krajów EWG odnośnie transportu turystycznego.

- w transporcie kolejowym tworzenie dużych biur podróży i turystyki na wzór niemieckiego TUI - Turistik Union International czy francuskich kolei SNCF, które przy współpracy Frantour Voyages organizują wycieczki pociągami. Wydaje się, że powyższe formy powinny przyjąć także polskie koleje.

- w transporcie lotniczym zidentyfikowanie regularnych i czarterowych połączeń (różnicowanie pod względem cenowym) do miast niemieckich, austriackich, szwajcarskich, włoskich dla zwiększenia wycieczek i indywidualnych przyjazdów weekendowych.

- w żegludze śródlądowej oprócz rejsów spacerowych należy organizować dłuższe wycieczki połączone ze zwiedzaniem (np. na trasie Kraków-Gdańsk)

- w żegludze morskiej wycieczki do największych portów Morza Bałtyckiego (latem) oraz Morza Śródziemnego (zimą).

3. Budowa miejsc obsługi podróżnych i turystów krajowych i zagranicznych na trasach autostrad i dróg szybkiego ruchu (parkingi, stacje paliw, motele). Telefonizacja tych dróg połączona z usprawnieniem pracy pogotowia drogowego. Ponadto ich oznakowanie dla potrzeb podróżnych turystów.

4. Z powodu niedostatecznego dostosowania Krakowa do obsługi ruchu samochodowego i rosnących wciąż dysproporcji pomiędzy liczbą samochodów a infrastrukturą drogową, które dodatkowo pogarsza nasilający się ruch podróżnych i turystów (zarówno docelowy jak tranzytowy). Szczególną uwagę w tym mieście należy zwrócić na:

- przyspieszenie budowy obwodnic i modernizacji ulic dla usprawnienia przejazdów tranzytowych

- usprawnienia przejazdów, parkowania samochodów osobowych i autokarów turystycznych szczególnie zagranicznych

- zaprojektowanie i zbudowanie kilku wielopiętrowych parkingów o dużej pojemności w bliskim sąsiedztwie zabudowy dzielnicy Śródmiejskiej i Krowodrzy służących zarówno przyjeżdżającym, turystom jak i stałym mieszkańcom,

- zaprojektowanie i zbudowanie systemu parkingów typu "park and ride" usytuowanych na trasach wylotowych przy większych węzłach komunikacji miejskiej,

- oznakowanie turystyczne miasta dla Polaków i obcokrajowców.

- zbudowanie nowoczesnego systemu informacji turystycznej zgodnego ze standardami zachodnimi, szczególnie na obszarach największego nasilenia ruchu turystycznego.

ZRÓDŁA:

1. Gospodarka turystyczna w Polsce. Założenia rozwoju. Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki. Warszawa 1992.

2. Polityka transportowa. Ministerstwo Transportu i Gospodarki Morskiej. Warszawa 1994.

3. Radkowska bożena, Stan sieci transportowych i ruchu międzynarodowego oraz przesłanki dla rozwoju powiązań międzynarodowych na terenie woj. wschodnich. Instytut Turystyki. Warszawa 1992.

4. Rozkład jazdy pociągów międzynarodowych. Zima 93-94, Kolejowa Oficyna Wydawnicza. Warszawa 1993.

5. Rozkład jazdy. Centrum Przewozów Międzynarodowych. Biuro Jordan. Kraków 1993.

6. Rozkład lotów. Zima 93-94. Polskie Linie Lotnicze. Warszawa 1993.

7. Inwentaryzacja lotniska

LEGENDA DO MAPY 3.
BEZPOŚREDNIE POŁĄCZENIA TRANSPORTOWE Z KRAKOWA

A. POŁĄCZENIA LOTNICZE

1. Londyn
2. Paryż
3. Kolonia-Bonn
4. Frankfurt n/Menem
5. Rzym

B. POŁĄCZENIA KOLEJOWE

1. Berlin
2. Lipsk
3. Paryż
4. Genewa
5. Wiedeń
6. Bratysława
7. Budapeszt
8. Bukareszt
9. Odessa
10. Kijów

C. POŁĄCZENIA AUTOBUSOWE

- | | |
|-----------------------|-------------------------|
| 1. Kopenhaga | 16. Stuttgard |
| 2. Hamburg | 17. Ulm |
| 3. Brema | 18. Monachium |
| 4. Londyn | 19. St.Etienne |
| 5. Manchester | 20. Genewa |
| 6. Oxford | 21. Lyon |
| 7. Rotterdam | 22. Marsylia |
| 8. Bruksela | 23. Grenoble |
| 9. Chaleroi | 24. Madryt |
| 10. Aachen | 25. Orlean |
| 11. Koblencja | 26. Marsylia |
| 12. Frankfurt n/Menem | 27. Wiedeń |
| 13. Wiesbaden | 28. Bratysława |
| 14. Paryż | 29. Rzym |
| 15. Mannheim | 30. Neapol - S.Giuseppe |

3. ANALIZA PODAŻY USŁUG TURYSTYCZNYCH REGIONU KRAKOWSKIEGO

3.1. Baza noclegowa Krakowa i województwa krakowskiego

1. W badaniach 1993 roku dokonano inwentaryzacji całej bazy noclegowej ogólnodostępnej miasta i województwa krakowskiego.

Na przestrzeni roku 1994 analiza ta uzupełniona zostanie oceną stopnia wykorzystania poszczególnych rodzajów obiektów i strukturą demospołeczną gości w wybranych rodzajach obiektów.

2. Przyjęte kryterium podziału obiektów noclegowych jest zbieżne z badaniami Urzędu Miasta Krakowa z 1992 roku. Niemniej jednak ze względu na występowanie wielu obiektów o zwyczajowych nazwach jak: zajazd, schronisko turystyczne, dom noclegowy, które nie są przyjęte w kategoryzacji, każdy z podziałów bazy ma charakter umowny. Obserwuje się także stosowanie nazwy "hotel" dla obiektów nie spełniających warunków przeznaczonych dla tego typu obiektów. Tylko nowe zasady kategoryzacji bazy mogą wyeliminować te nieścisłości, powodujące nieczytelność, słabą identyfikację obiektów. Zastosowany w inwentaryzacji bazy noclegowej podział obejmuje:

- hotele skategoryzowane całoroczne,
- motele,
- domy wycieczkowe,
- schroniska młodzieżowe i turystyczne całoroczne,
- hotele sezonowe,
- schroniska młodzieżowe sezonowe,
- campingi i domki turystyczne,
- inne obiekty.

W grupie "Inne obiekty" znalazły się zwyczajowo nazwane pensjonaty, były hotele robotnicze o funkcji ogólnodostępnych obiektów noclegowych, pokoje gościnne, domy noclegowe. W grupie tej występują obiekty pensjonaty o wysokim standardzie i cenie usług oraz takie, których cena i standard jest niski. Znalazło to odbicie w średniej cenie usług w tej grupie obiektów.

3. Kryteria segmentacji bazy noclegowej.

Bazę noclegową opisano w oparciu o następujące cechy:

- ilość obiektów według rodzajów i kategorii,
- ilość obiektów według zdolności do przyjęcia 1-2-3-4 itd. grup turystycznych,
- ilość miejsc całorocznych i sezonowych,
- strukturę miejsc noclegowych według rodzajów obiektów i kategorii,
- strukturę pokoi z łazienkami,
- minimalną i maksymalną cenę pokoju dla gości indywidualnych,
- średnią cenę pokoju dla gości indywidualnych,
- nazwy rodzajowe obiektów w poszczególnych grupach.

BAZA NOCLEGOWA KRAKOWA

- * Duża swoboda stosowanego nazewnictwa w obiektach nieskategoryzowanych

Skutek: słaba identyfikacja rodzaju obiektu

- * Potencjał bazy noclegowej obejmuje 12.158 miejsc noclegowych, w tym:

- hotele skategoryzowane	38%
- inne obiekty	25,2%
- hotele sezonowe	13,7%
- schroniska młodzieżowe i turystyczne	8,6%
- campingi i domki turystyczne	7,8%
- domy wycieczkowe	5,6%
- motele	1,1%

- * Struktura miejsc noclegowych w hotelach całorocznych:

- hotele 4 i 3-gwiazdkowe	3420 m.n.	74%
- hotele 2 i 1-gwiazdkowe	1207 m.n.	26%

* Stopień identyfikacji bazy:

- baza skategoryzowana	7918 m.n.	65,1%
- baza nieskategoryzowana	4240 m.n.	34,9%

* Czasokres funkcjonowania bazy:

- baza całoroczna	9354 m.n.	77%
- baza sezonowa	2794 m.n.	23%
w tym: campingi	946 m.n.	

* Potencjał pokoi z łazienkami:

2761 pokoi, w tym 78% w hotelach

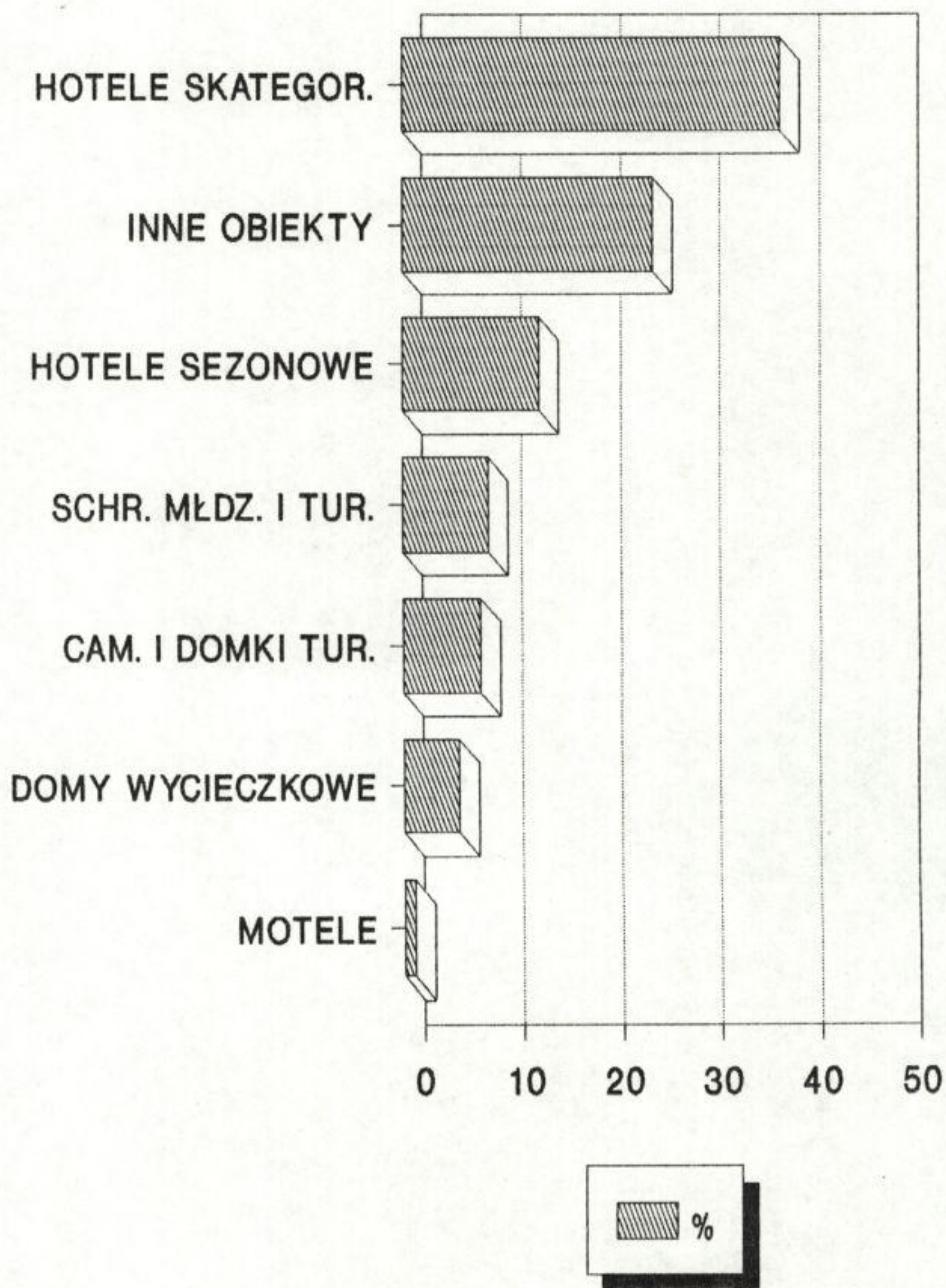
* Ponad 1/3 obiektów o pojemności ponad 180 miejsc noclegowych.

* Średnie ceny pokoi 2-osobowych: (1 USD=21.000 zł.)

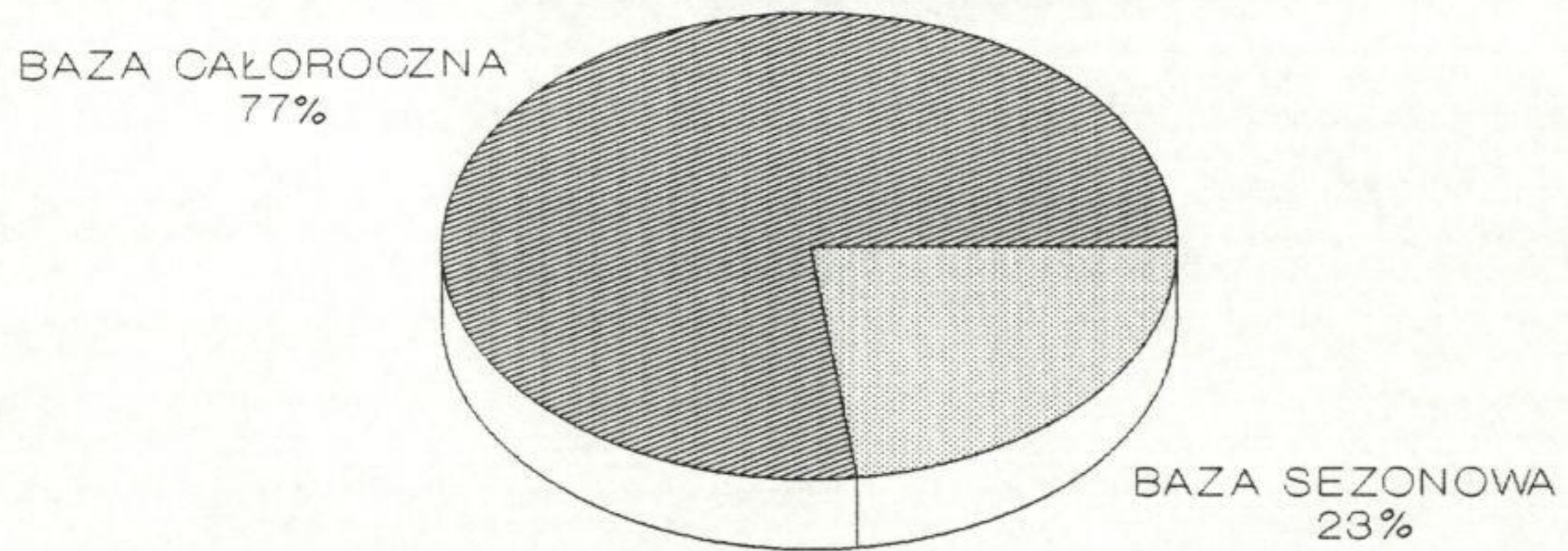
- hotele:	4-gwiazdkowe	106 USD
	3-gwiazdkowe	55 USD
	2-gwiazdkowe	20 USD
	1-gwiazdkowe	16 USD
- motele		36 USD
- domy wycieczkowe		9 USD
	(z wyjątkiem Domu Turysty)	
- schroniska młodzieżowe		3 USD
- hotele sezonowe		9 USD
- inne obiekty		33 USD
- campingi - od osoby w namiocie		2,2 USD
	w przyczepie	3 USD
	- ustawienie samochodu	1,6 USD
	- przyłącze elektryczne	1,1 USD

* Duża rozpiętość cenowa pomiędzy rodzajami obiektów i w obrębie tej samej grupy (zjawisko negatywne)

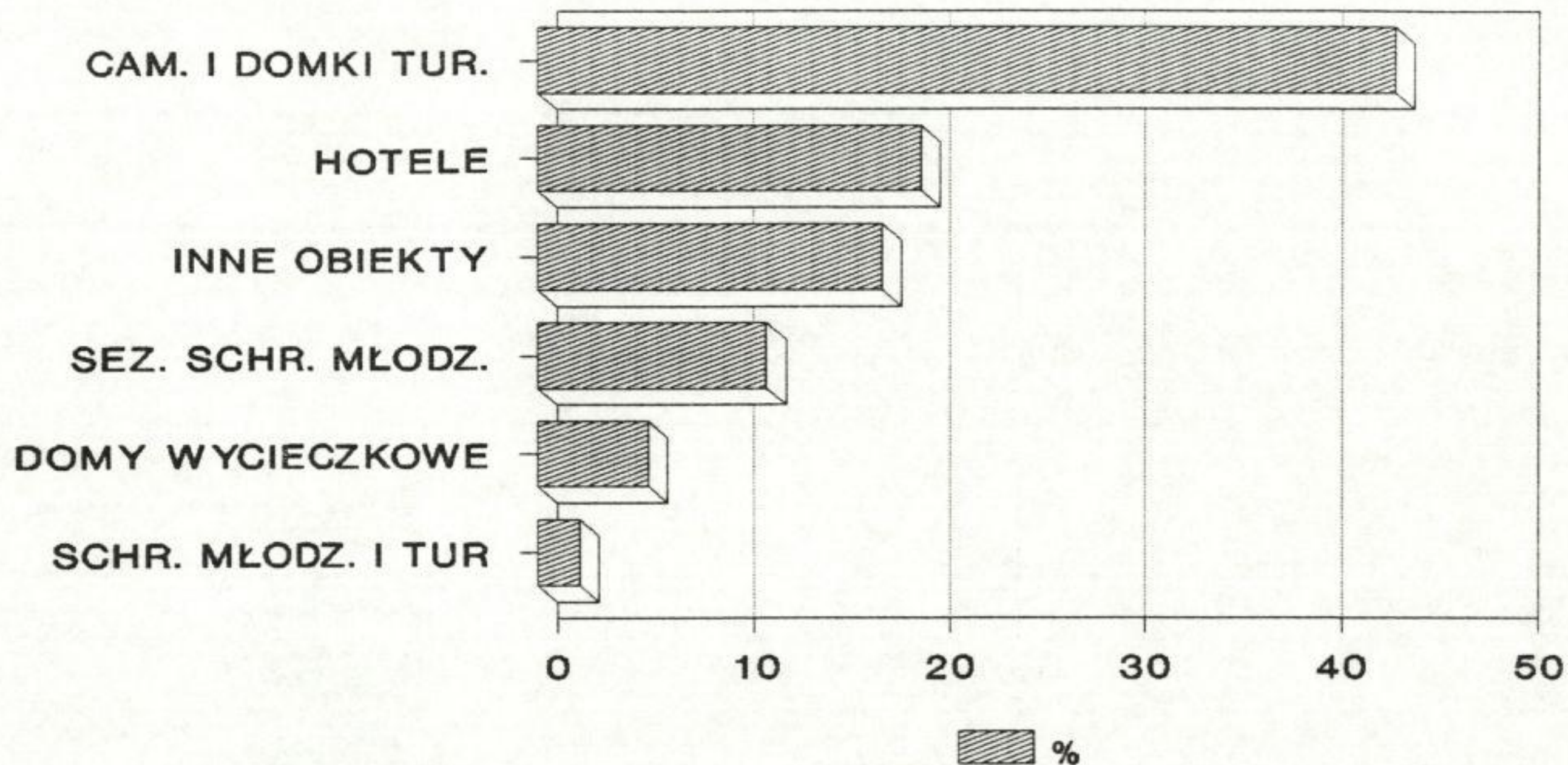
BAZA NOCLEGOWA KRAKOWA



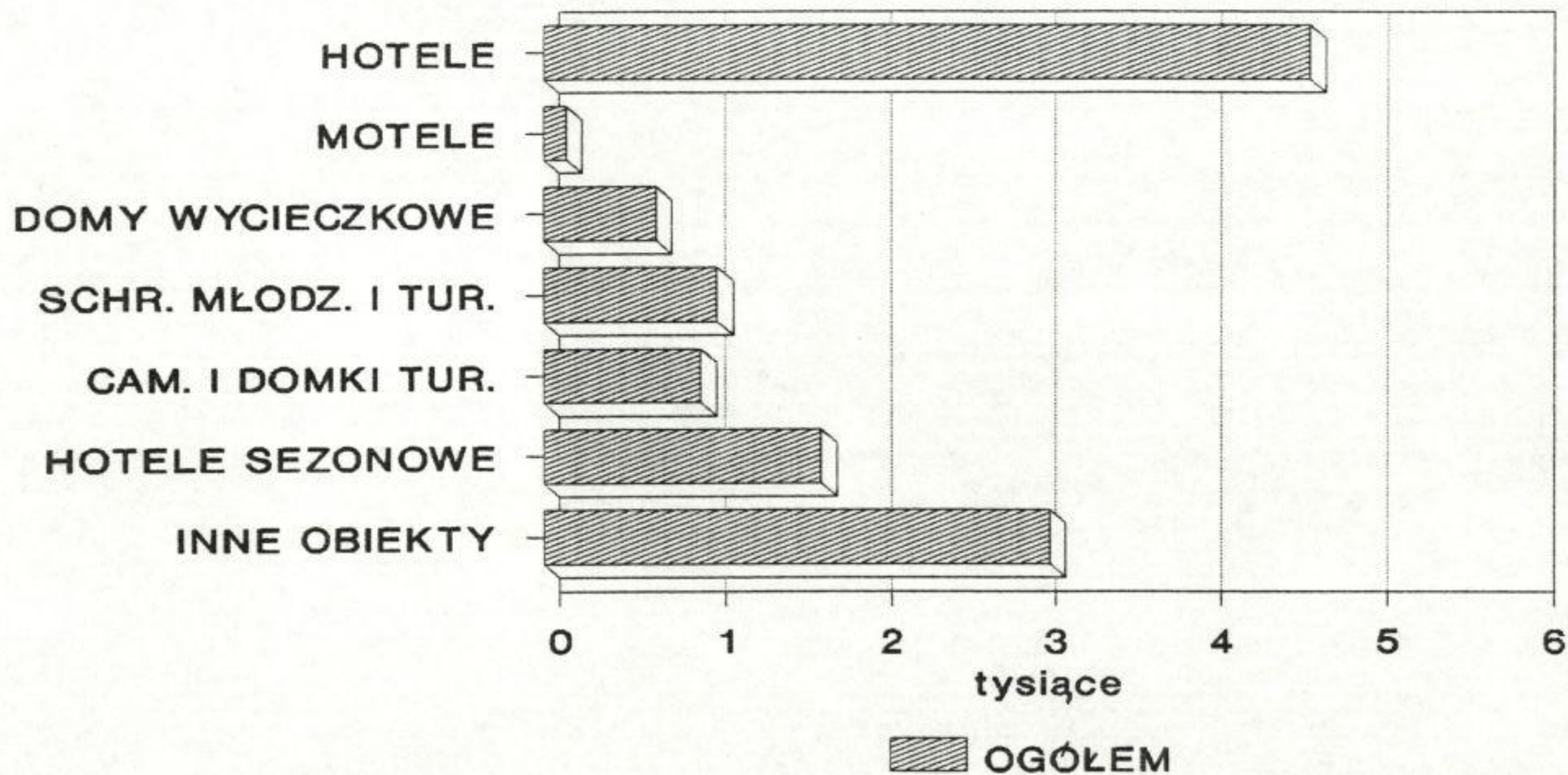
Rys.2. Proporcje między bazą
całoroczną i sezonową



**Rys.3. Struktura obiektów
wg rodzajów**



Rys. 4. Miejsca noclegowe
wg obiektów i kategorii



KRAKÓW

- * Silna elastyczność cenowa (zjawisko pozytywne)
- * Postępujący rozwój dodatkowych usług:
 - dostęp obiektów dla turystów z psami,
 - usługi taxi hotelowego.
- * Silna koncentracja bazy skategoryzowanej w centrum Krakowa

BAZA NOCLEGOWA WOJEWÓDZTWA KRAKOWSKIEGO

- * Struktura miejsc w hotelach skategoryzowanych:

- hotele 3-gwiazdkowe	56 m.n.	9,8%
- hotele 2 i 1-gwiazdkowe	517 m.n.	90,2%
- * Struktura rodzajowa miejsc noclegowych:

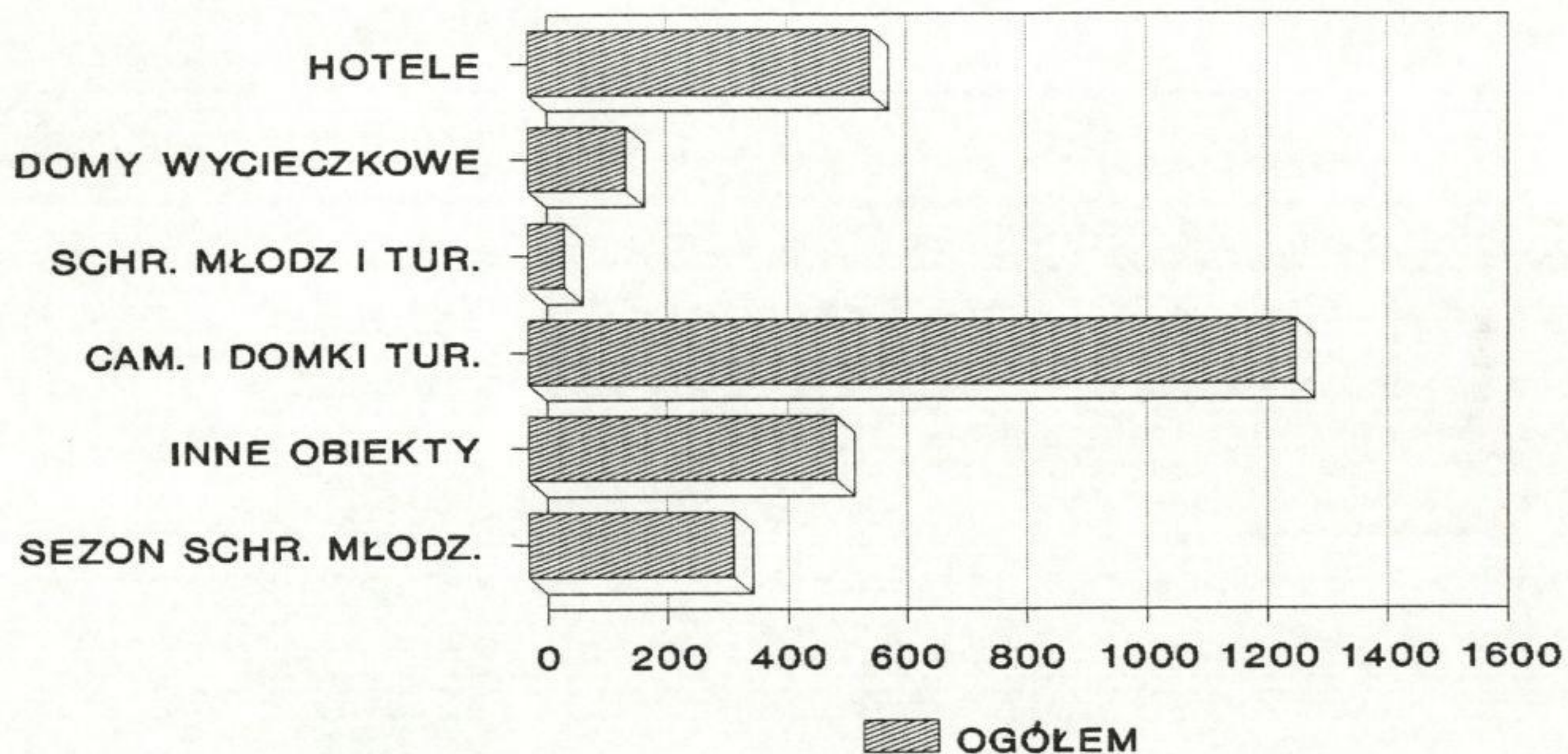
- campingi i domki turystyczne	43,7%
- hotele	19,5%
- inne obiekty	17,5%
- sezonowe schroniska młodzieżowe	11,6%
- domy wycieczkowe	5,6%
- schroniska młodzieżowe i turystyczne	2,1%
- * Stopień identyfikacji bazy:

- baza skategoryzowana	1948 m.n.	66,5%
- baza nieskategoryzowana	982 m.n.	33,5%
- * Czasokres funkcjonowania obiektów:

- baza całoroczna	1310 m.n.	44,7%
- baza sezonowa	1620 m.n.	55,3%
- * Potencjał pokoi z łazienkami w hotelach: - 114 pokoi
- * Przewaga małych pojemnościowo hoteli.
- * Średnia cena pokoju 2-osobowego:

- hotele:	3-gwiazdkowe	21 USD
	2-gwiazdkowe	15 USD
	1-gwiazdkowe	8 USD
- domy wycieczkowe	5,2 USD	
- schroniska młodzieżowe	3,6 USD	
- inne obiekty	11 USD	

**Rys.5. Miejsca noclegowe
wg obiektów i kategorii**



woj. krakowskie

3.2. BAZA GASTRONOMICZNA

W ostatnich latach występuje szybki i ciągły przyrost liczby zakładów gastronomicznych w Krakowie, które szacować należy na 1200 placówek o potencjale 3400 miejsc konsumpcyjnych. Prawdopodobnie względy ekonomiczne i kapitałowe są przyczyną znacznego wzrostu liczby zakładów gastronomicznych z grupy barów restauracyjnych i barów samoobsługowych o niewielkiej liczbie miejsc konsumpcyjnych) [*].

Gęsta sieć (szczególnie w Śródmieściu) tego typu placówek ułatwia ich dostępność dla klientów lecz równocześnie osłabia zdolność obsługi klientów zbiorowych. Inwentaryzacją bazy gastronomicznej objęto 400 placówek rejestrując następujący zbiór informacji: nazwa zakładu, adres, charakter, ilość miejsc konsumpcyjnych, godziny otwarcia, typowe menu, znajomość języków obcych przez obsługę, akceptację kart kredytowych, działalność rozrywkową. Na podstawie powyższych informacji stworzono komputerową bazę danych.

Na podstawie danych i inwentaryzacji obserwuje się następujące przemiany w bazie gastronomicznej:

- * wzrost liczby barów samoobsługowych (z wyjątkiem barów mlecznych)
- * modernizacja wnętrz i podniesienie standardu placówek istniejących
- * rozwój placówek specjalistycznych (kuchnie narodowe, pizerie, bary piwne)
- * przedłużenie czasu otwarcia
- * słaba czytelność kategorii

[*] patrz Klasyfikacja placówek gastronomicznych w Polsce, W: Bałkowski Z., Hotelarstwo, WSiP, Warszawa 1990,

GASTRONOMIA - KUCHNIE REGIONALNE I NARODOWE

KUCHNIE OBCE

- | | |
|--------------|---------------------------|
| - chińska | - Gild Corner |
| | - Zeń-Szeń |
| | - U Freda |
| | - Chinatown |
| | - Adong |
| | - Chiński Pałac (h.Saski) |
| - węgierska | - Balaton |
| | - Baltazar |
| - francuska | - Malma |
| | - Baltazar |
| | - hotel Francuski |
| - włoska | - Bella Italia |
| | - Da Pietro |
| - tunezyjska | - Andalouss |
| - wietnamska | - Ermitage-Hanoi |
| - litewska | - Wileńska |
| - żydowska | - Cymes (piątki) |
| - egzotyczna | - Jagiellońska |

KUCHNIA POLSKA

- * wiele restauracji i barów
- * słaba czytelność typowej kuchni polskiej

PLACÓWKI GASTRONOMICZNE Z DZIAŁALNOŚCIĄ ROZRYWKOWĄ

- * Silna konkurencja w centrum miasta
- * Dominacja dyskotek i dancingów

Tabela 3.

Placówki gastronomiczne z działalnością rozrywkową

NAZWA	MIEJSC KONSUMP.	DZIAŁALNOŚĆ
1. DRINK BAR 91, Plac Szczepański	15	disco
2. PUB "KLINIKA 35", ul.Tomasza	60	koncert
3. DOLCE VITA, ul.Grodzka	150	disco
4. KARAT, ul.Starowińska	40	disco
5. CZARNY PIOTRUS, ul.Gertrudy	30	disco na zamów.
6. KLUB MUZYCZNY "SAUNA", ul.Rejtana	30	disco,dancing
7. CAPRI, ul.Przy Arce	32	disco
8. JAMA MICHALIKA, ul.Floriańska	150	cabaret
9. CAFE MOLIER, ul.Szewska	40	koncert,spektakle
10. MONOPOL, ul.Gertrudy	50	disco
11. OLIMP, ul.Kalwaryjska	30	dancing
12. CAFE CABARET-FENIKS, ul.Jana	150	dancing,cabaret,recit.
13. MALMA-LEONARD'S, Rynek Gł.	200	koncert-sezon.
14. KRAK-WIEN, Rynek Gł.	100+140 (sez.)	koncert w weekendy
15. ANDALOUSS, Plac Dominikański	82	taniec brzucha,konc.git.
16. JUBILAT, ul.Zwierzyniecka	100	dancing
17. MAXIM, ul.Floriańska		disco,dancing,pr.rozr.
18. CAFE BILARD CLUB, ul.Malborska	30	disco
19. LASER DISCO-BLUE BOX, ul.Szpitalna	120	disco
20. WARSZAWIANKA, ul.Dunajewskiego	120	dancing,disco
21. TROPICANA, os.Niepodległości	50	disco
22. CRACOVIA CLUB PRIVE, ul.Focha	50	disco
23. WANDA, os.Na Lotnisku	80	dancing
24. ARIEL, ul.Szeroka	30	koncerty i recitale żyd.
25. ROYAL, ul.Gertrudy	52	disco
26. KRAK-MOTEL, ul.Radzikowskiego	60	disco
27. ELEKTOR ul. Tomasza	45	koncert codziennie o 17

GASTRONOMIA - ZNAJOMOŚĆ JĘZYKÓW OBCYCH

- Analiza 325 placówek gastronomicznych Krakowa

Język	Liczba placówek	procent
angielski	59	18.0
niemiecki	34	10.0
francuski	8	2.0
włoski	4	1,2
arabski	2	0,6
chiński	1	0,3

GASTRONOMIA - KARTY KREDYTOWE

Polcard: 66 placówek, w tym:

- 9 w obiektach hotelowych
- 56 innych
- 1 na terenie woj. (Nowina w Głogoczowie)

Brak akceptantów w Nowej Hucie.

3.4. TURYSTYKA KONGRESOWA - 1993

Potencjał naukowy Krakowa jest naturalnym źródłem generacji turystyki kongresowej.

W turystyce światowej segment ten wykazuje dużą dynamikę i jest równocześnie bardzo efektywny ekonomicznie ze względu na słabą elastyczność cenową tego rodzaju popytu. Wymaga równocześnie profesjonalnej obsługi oraz stosownej infrastruktury. Z tego względu w skali światowej powstają specjalistyczne stowarzyszenia i biura podróży.

Ze względu na brak statystyk tego segmentu w świecie można tylko opierać się na doraźnych jego szacunkach.

Niektóre źródła podają, że średnia wartość wydatków turystów kongresowych wynosi dziennie 130 - 200 USD.

Czołowe miejsce wśród państw organizujących kongresy zajmuje USA (8684 kongresy), Francja (631), Wielka Brytania (606) i RFN (399), a wśród miast Paryż, Londyn, Genewa i Bruksela. Rośnie pozycja Węgier w organizacji tego typu imprez.

Kraków nie posiada typowego centrum kongresowego, lokując imprezy te głównie w hotelu Forum oraz w obiektach AWF. Posiada natomiast potencjał kadry wyspecjalizowanej w organizacji i obsłudze kongresów, co stanowi przesłankę rozwoju tej formy ruchu turystycznego.

Poniżej zestawiono szacunek wielkości ruchu oraz jego strukturę.

1. Najczęstsza lokalizacja kongresów: AWF, Hotel Forum
2. Główni Organizatorzy: BKiW Dexter, AM, Orbis
3. Szacunek ilości uczestników: 10.000 osób
4. Średni pobyt: 4,5 dnia w tym:

Polacy - 3,3 dnia

Cudzoziemcy - 5,2 dnia
5. Szacunek udziału cudzoziemców: co najmniej 45%

Tabela 4.

Przykładowa struktura uczestników kongresów
(na podstawie 1573 osób)

LP.	NARODOWOŚĆ	IŁOŚĆ OSÓB	%
1.	Polska	628	39,9
2.	Niemcy	163	10,4
3.	Japonia	156	9,9
4.	Francja	82	5,2
5.	USA	81	5,1
6.	Wlk.Brytania	68	4,3
7.	Szwecja	66	4,2
8.	Holandia	47	3,0
9.	Rosja	39	2,5
10.	Inne	243	15,5
1.	Polska	628	39,9
2.	Europa	660	41,9
3.	Ameryka Płn.	103	6,5
4.	Azja	172	11,0
5.	Inne	10	0,7

TARGI W 1993 ROKU

Dane źródłowe: CEC

1. ILOŚĆ WYSTAW : 1993 rok - 15
1994 rok - 30
2. ILOŚĆ WYSTAWCÓW : 1993 rok - 784 firmy
(w tym 250 wystawców podczas: HORECA i
KRAKFOOD)

Średnia wystawców: 52 firmy

3. WYSTAWCY: w większości przedstawicielstwa zagranicznych firm
w Polsce z Niemiec, Austrii, Włoch oraz Czech i
Słowacji
4. SZACUNEK WPŁYWÓW z organizacji stanowisk: 14.5 mld złotych
5. SZACUNEK ILOŚCI UCZESTNIKÓW-WYSTAWCÓW: 1568 osób
6. MAKSYMALNA ILOŚĆ ZWIEDZAJĄCYCH (jednorazowo): 5.000 osób
7. SZACUNEK WYSTAWCÓW SPOZA KRAKOWA: 50%

3.5. USŁUGI REKREACYJNE W KRAKOWIE

Klasyfikacja usług rekreacyjnych

Za kryterium doboru form rekreacji posłużono się informacjami stosowanymi w programie komputerowym "INFO_TUR" przygotowanym przez Centralny Ośrodek Informacji Turystycznej oraz własnymi badaniami dostępności i atrakcyjności ośrodków rekreacji i innych jednostek świadczących usługi rekreacyjne. Starano się również o różnorodność doboru ośrodków rekreacji Krakowa i okolic. Biorąc pod uwagę zakres merytoryczny prowadzonej działalności sklasyfikowano je w sposób następujący:

- baseny i ośrodki kąpielowe
- korty tenisowe
- kluby bilardowe.
- fitness cluby
- ośrodki jeździeckie
- loty rekreacyjne

Dostępność w/w form rekreacji oceniono natomiast na podstawie następujących czynników:

- dogodność dojazdu,
- cen za usługi,
- ilości i dostępności informacji o danym obiekcie.

3.5.1. Baseny i ośrodki kąpielowe

W Krakowie znajduje się 14 basenów: 6 odkrytych i 8 krytych (w tym 2 hotelowe). Turyści odwiedzający Kraków korzystają najchętniej z basenów hotelowych. Odznaczają się one średnim standardem europejskim. Do korzystania z basenów hotelowych zachęcają znajdujące się na miejscu innego rodzaju usługi typu rekreacyjnego (masaże, solaria itp.) oraz zaplecze gastronomiczne. Hotele wraz z basenami znajdują się w ogólnie dostępnych miejscach (rejon centrum miasta o dogodnym dojeździe), co także podnosi ich atrakcyjność. Oferują one również umiarkowane ceny, np. Hotel Holiday Inn udostępnia basen za 25 tys. zł (zniżka 15 tys. zł). Hotele gwarantują również dogodne warunki płatnicze tj. honorują karty kredytowe (Visa, Master Card, American Express).

Tabela 5.

Baseny kąpielowe w Krakowie

NAZWA	TYP OBIEKTU	ADRES
FORUM HOTEL	KRYTY	ul. Konopnickiej 28
HOTEL HOLIDAY INN	KRYTY	ul. Armii Krajowej
KLUB SPORTOWY HUTNIK	KRYTY	ul. Ptaszyckiego 4
KORONA	KRYTY	ul. Kalwaryjska 9
MIĘDZYSZKOLNE BASENY	KRYTY	ul. Grochowska 20
WISŁA KLUB SPORTOWY	KRYTY	ul. Reymonta 22
AWF	KRYTY	ul. Rogozińskiego
MDK	KRYTY	ul. Krowoderska
CLEPARDIA	ODKRYTY	ul. Mackiewicza 14a
CRACOVIA	ODKRYTY	al. 3 Maja 23
KRAKOWIANKA	ODKRYTY	ul. Bulwarowa
POLFA	ODKRYTY	ul. Eisenberga 2
WISŁA	ODKRYTY	ul. Reymonta 22
ZYWIEC	ODKRYTY	Zywiecka Boczna
"PREBUD - GEA"	ODKRYTY	ul. Wioślarska 24

źródło - badania własne

Dobowa pojemność standardowego basenu (25 m x 12 m) wynosi 600 osób. Oczywiście, na basenach odkrytych w czasie lata nie jest przestrzegana wielkość regulaminowa i w basenach tego typu przebywa znacznie więcej osób.

Ośrodki kąpielowe oraz baseny odkryte (sezonowe) cieszą się bardzo dużą popularnością wśród osób zamieszkujących Kraków. Stanowią one idealną bazę dla weekendowych wypadów za miasto (Kryspinów), mimo, iż bardzo często ich standard pozostawia wiele do życzenia.

Tabela 6.

Ośrodki rekreacji w Krakowie i woj. miejskim krakowskim

MIEJSCOWOŚĆ	NAZWA	ADRES
DOBCZYCE	OSRODEK SPORTU I REKREACJI	32 410 Dobczyce ul. Mostowa 1
KRAKÓW	KOLEJOWY KLUB SPORTOWY "OLSZA"	ul. Strzeleckiego 7
KRAKÓW	WOJEWÓDZKI LUDOWY KLUB SPORTOWY "KRAKUS"	Swoszowice
KRAKÓW	OSRODEK SPORTU I REKREACJI "KRAKOWIANKA"	ul. Bulwarowa (Nowa Huta),
KRAKÓW	PRZYSTAŃ KAJAKOWA KS "NADWIŚLAN"	ul. Kościuszki 16
KRYSPINÓW	"NAD ZALEWEM"	Kryspinów
MYSLENICE	POLE BIWAKOWE "ZA JAZEM"	ul. Parkowa 1 F

źródło - badania własne

2.5.2. Korty tenisowe

Miasto Kraków nie może narzekać na małą ilość kortów. Każda dzielnica posiada kilka, czasem kilkanaście kortów tenisowych. Są one utrzymane w stopniu dobrym i bardzo dobrym. Zaznaczyć należy,

że odczuwalny jest brak kortów tenisowych krytych, co uniemożliwia uprawianie tego typu rekreacji w okresie jesienno - zimowym. Godzinna stawka za wynajęcie kortów tenisowych wynosi 30-40 tys. zł.

Tabela 7.

Korty tenisowe w Krakowie

NAZWA	GESTOR	ADRES
ALKA	OGNISKO TKKF	ul. Armii Krajowej
OLSZA	KRAKOWSKI KLIUB SPORTOWY	Ul. Siedleckiego
NADWISLAN	KLUB SPORTOWY	ul. Kolettek 20
FORUM	HOTEL	ul. Konopnickiej 28
WIECZYSTA	KS	ul. Chałupniki 2
ZWIERZYNIECKI	KLUB SPORTOWY	ul. Na Błoniach 1
"RIVIERA"	FIRMA GASTRONOM-HANDLOWA	ul. Bulwarowa 1

źródło - badania własne

2.5.3. Studia rekreacyjne (Fitness Club)

Dokonując oceny działalności Fitness Clubów stwierdzić należy, iż ten rodzaj działalności rekreacyjnej znajduje się jeszcze w fazie rozwoju. Potwierdzeniem tej tezy jest mała ilość tego typu placówek w Krakowie. Miesięczny karnet upoważniający do korzystania z klubu kosztuje około 200 tys. zł. Dodatkowo opłacane są takie usługi jak sauna (100 - 150 tys. zł za włączenie) oraz masaż. Fitness Club przy ul. Miodowej prowadzi zajęcia z gimnastyki geriatrycznej, wolne od opłaty.

Tabela 8.

Ośrodki odnowy i Fitness Club w Krakowie

AFRODYTA	ul.Grodzka 26 Ip
FITNESS CLUB - BARBARA BUCHOWICZ	
A & J FITNESS CLUB	ul.Miodowa 21
NIZI CLUB	ul.Składawa 21
GABINET REHABILITACJI I ODNOWY BIOLOGICZNEJ RELAKS	ul.Misiołka 10
GABINET REKREACYJNO-REHABILITACYJNY "TONUS"	ul.Stradom 12
CHAMPION - WIESŁAW WNUK	ul.Kordeckiego 7
PITBULL GYM OŚRODEK ĆWICZEN SIŁOWYCH I REKREACYJNYCH	ul. Smolki 11
s.c. "OLIMP"	ul. Witosa 39
SLENDER YOU	ul.Rzeźnicza 1

źródło - badania własne

2.5.4. Loty rekreacyjne

Gestorem są Zakłady Lotnicze w Mielcu. Loty rekreacyjne odbywają się tylko dwa razy w tygodniu z lotniska w Balicach (sobota, niedziela) w godz. 9.00-17.00. Ze względu na wysokie ceny i małą dostępność (duża odległość od miasta, brak reklamy) nie są zbyt popularne.

Cena 15 minut lotu wynosi:

- 120 tys. zł - samolotem typu AN,
- 170 tys. zł - samolotem typu WILGA.

2.5.5. Ośrodki jeździeckie

Na terenie Krakowa i okolic znajduje się 7 ośrodków jeździeckich: 4 prywatne i klubowe. i 3 klubowe. Poza Krakowem działają w niewielkiej odległości od miasta ośrodki w Tenczyнку i Michałowicach. Jeździectwo zawsze było formą rekreacji ekskluzywnej w związku z czym jest dostępne dla wąskiego grona ludzi. Głównym czynnikiem ograniczającym dostępność do tej formy rekreacji jest cena usług. Godzina jazdy konnej kosztuje 100-175 tys. zł. Ośrodki jazdy konnej położone są również w

znacznym oddaleniu od centrum. Największa aktywność tego typu ośrodków przypada na okres wiosenno - letni. Z tej formy rekreacji korzystają przede wszystkim członkowie klubów jeździeckich - miłośnicy koni.

Niewątpliwą atrakcją jest coroczna pogoń za lisem w dzień św. Huberta, która przyciągnąć może turystów.

Tabela 9.

Ośrodki jeździeckie w Krakowie i okolicy

MIEJSCOWOŚĆ	NAZWA	ADRES
KRAKÓW	CHEŁM	ul. Niezapominajek 1
KRAKÓW	OLSZANICA - KTK DOMU HARCERZA	ul. Reymonta
KRAKÓW	PEGAZ - OŚRODEK JAZDY KONNEJ	Nowa Huta-Kowińskiego
KRAKÓW	SWOSZOWICE - KRAKUS (LKS)	ul. Kąpielowa 51
KRAKÓW	"PONY"	ul. Babińskiego 29
MICHAŁOWICE	ZAKŁAD TUR. I REKREACJI	Wilczkowice 50
TENCZYNEK	OŚRODEK JAZDY KONNEJ "SZARZA"	Tenczynek 396

źródło - badania własne

2.5.6. Kluby bilardowe

W ostatnich kilku latach liczba klubów bilardowych wzrosła lawinowo w wyniku mody. Kluby odwiedzane są spontanicznie, stają się miejscem spotkań towarzyskich. Ceny wynajęcia stołu bilardowego wynoszą około 50 tys. zł za godzinę. W Krakowie brak typowych klubów bilardowych. Przez termin ten rozumie się miejsce spotkań młodzieży i osób dorosłych, których

celem jest głównie gra w bilarda a pozostałe usługi (np. gastronomiczne) są usługami komplementarnymi. W Polsce działalność klubów bilardowych bazuje głównie na usługach gastronomicznych i rozrywkowych (np. słuchanie muzyki) bilard stanowi tylko dodatek mający na celu uatrakcyjnienie pobytu w tym miejscu. Brak również w Polsce tendencji do otwierania na wzór krajów zachodnioeuropejskich osobnych sal bilardowych dla palących i niepalących.

Tabela 10.

Kluby bilardowe w Krakowie

NAZWA	ADRES
DIGITAL CLUB	ul.Królewska 55
KLUB BILARDOWY "JIM"	al.Krasińskiego 3
CLUB BILARDOWY "CZARNY PIOTRUS"	ul.św.Gertrudy 4
TROLL	Rynek Gł. 27
BILARDS CLUB	Rynek Gł. 9
PUB "POD PAPUGAMI"	ul.św.Jana 18
KAWIARNIA W HOTELU EUROPEJSKIM	ul.Lubicz 5
CAFE "KABARET POD EGIDĄ"	ul.św.Jana 2
FIRMA RAGTIME	ul.św.Tomasza 11
STRAWBERRY CLUB	ul.św.Tomasza 1
KLUB "LALA"	ul.Zybkiewicza 15/16
BILARD CLUB	ul.Karmelicka 10
PIWNICA - KLUB "U KRZYSZTOFA"	ul.Batorego 1
NIGHT CLUB "DZIN"	ul.Sławkowska 12
PIWIARNIA STUDENT'S PUB "U PIWERSÓW"	ul.Floriańska 32
KLUB "NA KOTŁOWEM"	ul.Westerplatte 18
SHAKESBEER	ul.Gołębia 2
KLUB BILLARDOWY "MINUTKA"	ul.Michałowskiego 4
CLUB BRYDZOWO-BILARDOWY "ATUT"	ul.Siemiradzkiego 17
"CORA" - KAWIARNIA	ul. J. Bitschana 6
SALON BILARDOWY	Rynek Gł. 10
MERKURY	Al. 29 Listopada 48 a
FUKS	ul. H.Modrzejewskiej 12
BILA	ul. Studencka 5
FLIPPER CLUB	ul. Lea 15
BILARD CLUB "STEK"	ul. Jordana 5

źródło - badania własne

2.5.7. Oferta rekreacyjna krakowskich biur podróży

Analizując oferty rekreacyjne biur podróży w Krakowie wzięto pod uwagę dwadzieścia wybranych placówek, w tym piętnaście zrzeszonych w Krakowskiej Izbie Turystyki (KIT). Prezentowały one swoje oferty na II Krakowskim Salonie Turystyki, który odbył się 12.10.1993 roku w Krakowie, a także na I Międzynarodowych Targach Turystycznych ITEMAC - 93 mających miejsce w Krakowie w okresie od 2 do 5 grudnia '93.

Wybrane biura zrzeszone w KIT (wg spisu alfabetycznego) przedstawiono w rozdziale 1, pełna natomiast oferta turystyczna tych jednostek została zamieszczona w aneksie.

Stwierdzić należy, iż przedstawiciele większości w/w biur podróży okazywali zakłopotanie, a wręcz zdziwienie w odpowiedzi na pytanie dotyczące oferty rekreacyjnej dla osób przyjezdnych do Krakowa. Ratując jednakże reputację placówki zastrzegano sobie możliwość dostosowania się do zamówień (również z zakresu rekreacji) klienta korzystającego z usług biura.

Brak konkretnej oferty rekreacyjnej tłumaczono również małym zapotrzebowaniem, a wręcz brakiem zainteresowania ze strony klienta tego typu formą spędzania wolnego czasu. Według większości biur podróży osoby przyjeżdżające do Krakowa zainteresowane są przede wszystkim zwiedzaniem miasta i okolic czyli imprezami typowo turystycznymi, a jeżeli odczuwają potrzeby w zakresie działań rekreacyjnych realizują je we własnym zakresie.

Na uwagę jednakże zasługuje oferta biura NICE TOUR, jedyne z 21 biur turystycznych, które praktykuje organizowanie grupom turystycznym zajęć rekreacyjnych w czasie wolnym np. od zwiedzania Krakowa i okolic. Są to zajęcia organizowane w późnej porze popołudniowej lub wieczorem, takie jak wyjście na basen, zajęcia sportowe na Błoniach Krakowskich.

2.5.8. Ocena dostępności usług rekreacyjnych

Ocenę dostępności usług rekreacyjnych przeprowadzono w oparciu o analizę informacji zebranych w kartach inwentaryzacyjnych. Dostępność usług rozpatrywano zarówno w zakresie dostępności komunikacyjnej jak i dostępności cenowej, równocześnie biorąc pod uwagę dwie kategorie odbiorców - mieszkańców Krakowa i turystów.

Dostępność komunikacyjna obiektów rekreacyjnych jest w zasadzie dobra, większość z nich położona jest w centrum miasta, często zlokalizowane są one w kompleksach hoteli jako baza towarzysząca (Forum, Holiday Inn, Demel, Piast). Obiekty położone przy hotelach świadczą usługi nie tylko dla turystów, znaczna część korzystających (szacowana na dwie trzecie) to mieszkańcy Krakowa. Część obiektów położona jest w strefie podmiejskiej, co wiąże się z charakterem ich działalności - są to albo ośrodki rekreacji konnej (Chełm, Tenczynek, Michałowice, Szwoszowice), albo wielofunkcyjne zespoły obiektów rekreacyjnych, nastawione na eksploatację w okresie letnim (Kryspinów, Dobczyce, Myślenice - Zarabie). Te ostatnie wymagają dłuższego dojazdu, co prawda w sezonie MPK uruchamia specjalne zielone linie autobusowe, ale ze względu na znaczną frekwencję dojazd jest uciążliwy. Dojazd własnym samochodem - znacznie łatwiejszy, niesie jednak często kłopoty z bezpiecznym i dogodnym parkowaniem samochodu.

Dostępność usług rekreacyjnych pod względem cenowym jest zróżnicowana w zależności od charakteru usług. Najtańsze generalnie są wstępy na baseny kąpielowe (od kilkunastu tys. zł), a najdroższe usługi w zakresie odnowy biologicznej (kilkaset tysięcy zł). Należy stwierdzić, że ile dla turystów z zagranicy (zwłaszcza z krajów Europy Zach. czy Ameryki Pn.) ceny usług rekreacyjnych nie są wygórowane.

Mającą miejsce obecnie pauperyzacja społeczeństwa ogranicza w znacznym stopniu frekwencję ludności lokalnej w ośrodkach rekreacyjnych i obniża efektywność tego typu usług w Krakowie. Z drugiej strony organizatorzy usług (poza rekreacją przyhotelową) w małym stopniu wychodzą ze swoją ofertą do turystów. Obiekty rekreacyjne (korty, baseny, ośrodki rekreacyjne) wykazują maksymalne obłożenie w okresie letnim, tj. wtedy, kiedy mamy również do czynienia z szczytem sezonu turystyki przyjazdowej, zagranicznej do Krakowa. Poza sezonem pełną frekwencję mają ośrodki odnowy biologicznej, sale bilardowe. W znikomym stopniu stosowane są zniżki za usługi rekreacyjne.

2.6. USŁUGI BANKOWE, KARTY KREDYTOWE

USŁUGI BANKOWE

- ILOŚĆ BANKÓW W KRAKOWIE: 12 + ich oddziały i filie
- ZAKRES USŁUG:
 - prowadzenie rachunków podmiotów gospodarczych
 - skup i sprzedaż walut
 - przelewy zagraniczne systemem "swift"
 - obsługa bezgotówkowa (realizacja euroczeków, kart kredytowych)

Banki realizujące Euroczeki

1. PKO I O/Kraków, ul. Wielopole 19
2. Bank Depozytowo-Kredytowy II O/Kraków, ul. Szpitalna 15
3. Powszechny Bank Kredytowy SA, ul. Dunajewskiego 8
4. Górnośląski Bank Gospodarczy SA O/Kraków, ul. Szpitalna 6
5. Bank Zachodni we Wrocławiu SA I O/Kraków, ul. Batorego 14
6. Krakowski Bank Mieszkaniowy "INTERKRAKBANK" SA, ul. Lea 112
7. NBP, ul. Basztowa 20
8. BPH, ul. Tomasza 43
9. Bank PKO SA O/Kraków, Rynek Gł. 31

Banki realizujące karty kredytowe

- | | |
|--|---|
| 1. PKO I O/Kraków, ul. Wielopole 19 | - PKO Express |
| 2. Bank Depoz.-Kredyt. II O/Kraków
ul. Szpitalna 15 | - VISA |
| 3. Bank Przem.-Handlowy, Tomasza 43 | - VISA, American
Express,
Europay International |
| 4. Bank PKO SA O/Kraków, Rynek 31 | - VISA, Master Card |

Banki dokonujące przelewy za granicę systemem "Swift"

1. Prosper Bank SA O/Kraków, ul. Dietla 68
2. BPH SA, ul. Tomasza 43
3. Bank PKO SA O/Kraków, Rynek Gł. 31

ATUTY

1. Wydłużony czas pracy banków (8-18)
2. Szerszy zakres akceptacji euroczeków i kart kredytowych

SŁABOŚCI

1. Niewielka ilość banków dokonujących operacji systemem "swift"
2. Silna koncentracja w centrum miasta

ZAKRES AKCEPTANTÓW KART KREDYTOWYCH W KRAKOWIE I WOJEWODZTWIE

Firmy obsługujące karty w Polsce: POLCARD
AMERICAN EXPRESS POLAND

Firma obsługująca w Krakowie: POLCARD
karty: VISA, Dinners Club,
Eurocard, ICB, MorterCard

USŁUGI NOCLEGOWE:

- 26 obiektów, w tym:

- | | |
|-----------------------|-------------------|
| - hotele | 20 |
| - schroniska | 1 |
| - motele, campingi | 1 |
| - pensjonaty | 1 |
| - domy wycieczkowe | 1 |
| - hotele sezonowe | 1 |
| - zajazd Orle Gniazdo | w Białym Kościele |

WYPOZYCZALNIE SAMOCHODÓW

6 punktów firm: Hertz, Budget, PZMOT, EUROPCAR INTER BEST

BIURA TURYSTYCZNE I ICH FILIE

58 punktów

BANKI - POGOTOWIA GOTÓWKOWE

9 punktów w tym 3 w Nowej Hucie

RESTAURACJE, KAWIARNIE, DRINK BARY

- Ogółem 66 placówek gastronomicznych, w tym:

- 9 w hotelach
- 56 innych
- 1 w woj. (Głogoczów)

- brak placówek gastronomicznych (akceptantów) w Nowej Hucie
- 3 placówki gastronomiczne-akceptacji w Podgórzu

USŁUGI, SKLEPY, GALERIE

Ogółem: 311 placówek, w tym: 7 w Nowej Hucie
12 w Podgórzu

OCENA

SILNE NASYCENIE AKCEPTANTAMI: x centrum miasta
x galerie i sklepy
x biura turystyczne
x hotele

SŁABE NASYCENIE: x baza noclegowa (poza hotelami)
x dzielnice peryferyjne (Nowa Huta, Podgórze)

BRAK AKCEPTANTÓW: x gminy województwa
x muzea
x komunikacja PKP i PKS

4. ANALIZA DOCHODÓW BUDŻETOWYCH I WYDATKÓW TURYSTÓW

4.1. Metodologia badania wpływów i wydatków

Statystyka wydatków turystycznych może być jednym z podstawowych źródeł informacji dla polityków, planistów czy handlowców. Dane tego typu są wykorzystywane do śledzenia i szacowania wpływu turystyki na gospodarkę narodową i poszczególne jej gałęzie. Przy statystyce gospodarczej uwzględniającej przepływy międzybranżowe (brak takiej statystyki w Polsce) istnieje ponadto możliwość obliczenia efektu mnożnikowego wydatków turystycznych na inne branże czy obliczenia tzw. konsumpcji turystycznej wewnętrznej. Na dzień dzisiejszy nie są możliwym tego typu obliczenia.

Definicja wydatków jest ściśle związana z definicją konsumpcji turystycznej. W celu gromadzenia danych i włączania ich w ogólnokrajowy system rozliczeń finansowych Światowa Organizacja Turystyki (WTO) proponowała, aby za konsumpcję turystyczną uznać:

"wartość dóbr i usług użytych w celu bezpośredniego zaspokojenia potrzeb odwiedzających (jednostek turystycznych)".

Konsumpcja turystyczna, poza przypadkiem, kiedy ma związek z pośrednią konsumpcją przedsiębiorstw, będzie więc określana mianem "konsumpcji finalnej" w systemie rozliczeń ogólnokrajowych, bez względu na kategorię konsumenta. Wydatki turystyczne definiuje się zatem jako: "całkowite wydatki konsumpcyjne poczynione przez odwiedzającego w czasie jego podróży i pobytu w miejscu docelowym". Pojęcie wydatków turystycznych obejmuje bardzo szeroki zakres pozycji począwszy od zakupu dóbr i usług konsumpcyjnych związanych z podróżą i pobytem, kończąc na zakupie drobnych dóbr trwałych osobistego użytku, pamiątek i prezentów dla rodziny i przyjaciół.

Istnieje grupa wydatków, które należy wykluczyć z grupy wydatków turystycznych. Należą do nich:

- zakupy w celach handlowych, tj. w celu odsprzedaży, poczynione przez różne kategorie gości, a także zakupy czynione przez osoby będące w podróży służbowej na zlecenie pracodawcy,

- inwestycje kapitałowe i transakcje zawarte przez gości, takie jak zakup ziemi, mieszkań, nieruchomości, dzieł sztuki i inne ważne nabytki, nawet jeśli w przyszłości miałyby być wykorzystane w podróży turystycznej,

- gotówka dawana krewnym lub przyjaciołom w czasie urlopu, która nie stanowi opłaty za dobra lub usługi turystyczne, a także datki dla instytucji.

Różnorodne elementy składające się na wydatki turystyczne mogą być podzielone na trzy duże grupy:

A - wydatki poprzedzające podróż, niezbędne do jej przygotowania i podjęcia,

B - wydatki poniesione w trakcie podróży i pobytu w odwiedzanych miejscach,

C - wydatki związane z podróżą poczynione po powrocie.

Z przyjętego w badaniach założenia metodologicznego interesujące są jedynie wydatki poczynione przez turystów na terenie Krakowa (B) oraz część wydatków w grupy A (np. wartość kosztu zakupionej wycieczki czy dojazdu do miasta). Innymi słowy zamierza się osiągnąć szacunek wartości dóbr i usług zakupionych w mieście. Stanowi to pośrednie źródło szacunku wpływów usługodawców z ruchu turystycznego. Uchwycenie wartości wydatków turystów zorganizowanych, zakupujących pobyt u pośrednika w miejscu swego zamieszkania pozwala pośrednio na orientację o cenach pakietów turystycznych na terenie miasta. Turysta zorganizowany nie zna kwot poszczególnych usług zakupionych w pakiecie (noclegów, wyżywienia), jednakże usługi te zostały nabyte u polskich pośredników czy bezpośrednich usługodawców, stanowiąc źródło wpływów. Klasyczne metody pomiaru popytu turystycznego nakazują poszukiwania źródeł informacji w:

- ewidencji wytwarzania lub sprzedaży,
- ewidencji przepływu pieniądza lub ewidencji wydatków nabywców.

Ponieważ dwa pierwsze źródła informacji są trudne do uchwycenia, szczególnie ze względu na potrzebę segmentacji rynku (np. Polacy i obcokrajowcy, turyści zorganizowani i indywidualnie, przyjeżdżający w celach służbowych lub turystycznych, młodzież i dorośli), jedyną realną metodą pomiaru jest analiza wydatków turystów z zastosowaniem odpowiedniego doboru kryteriów segmentacji.

4.2. Dochody i wydatki budżetowe na turystykę

Problematyka dochodów i wydatków na turystykę jest aktualnie determinowana przez dwa zasadnicze czynniki; a mianowicie:

1. udział turystyki w zadaniach statutowych samorządu terytorialnego
2. obowiązującą statystykę finansową i wynikającą z niej sprawozdawczość finansową i rzeczową prowadzoną na szczeblu urzędów gminnych.

W ramach reformy administracji państwowej i wydzielenia samorządów terytorialnych sformułowane zostały kompetencje organów władzy jako zadania własne i zlecane. Generalnie rzecz ujmując, w ustawach określających kompetencje samorządu terytorialnegosprawy działalności gospodarczej pominięto, uważając słusznie, że będzie to domena osób fizycznych i prawnych. Dla samorządów terytorialnych - jako podmiotów władzy gminnej przekazano kompetencje związane z zaspokojeniem szeroko rozumianych potrzeb społeczności lokalnych. Dlatego też wśród zadań organów gminy nie ma instrumentów związanych z oddziaływaniem na gospodarkę turystyczną.

Obecnie, w oparciu o obserwacje praktyczne - samorząd gminy może oddziaływać na prace w sferze gospodarki turystycznej pośrednio poprzez:

- a) obniżkę podatku od nieruchomości lub gruntowego - jednak obniżka nie może być powodem starania się władz gminy o zwiększenie subwencji. Ponadto może zaistnieć sytuacja, że w roku następnym gmina może uzyskać mniejszą subwencję czy dotację o kwotę równą zastosowanej ulgi, jaką udzieliła w roku poprzednim. Wynika to z przyjętego trybu planowania budowlanego oraz ograniczoności środków budżetowych (brak zrównoważenia budżetu państwa),
- b) udział w finansowaniu promocji turystycznej granicy (nie może to dotyczyć materiałów reklamowych podmiotów gospodarczych),
- c) wchodzenie do spółek prawa handlowego - jako aktywnych instytucji finansowych - wartością kapitału gminnego (np. ziemia, część lub całość przedsiębiorstwa, urządzenia będące własnością gminy),
- d) uchwalenie specjalnego podatku (dotyczącego tylko mieszkańców) z przeznaczeniem na cele określone przez władze samorządu (lub ogół mieszkańców, których ten podatek dotyczy). Jednak ta forma nie znajduje chętnych w skali całego kraju.
- e) emisja obligacji do określonej wysokości w stosunku do budżetu gminy z obowiązkiem odkupienia w roku (latach) następnym.

W województwie krakowskim na 39 gmin trzy: Gdów, Myślenice i Wieliczka wykazały dochody i wydatki na turystykę i wypoczynek, co przedstawia tabala nr 10.

Tabela 11.

**Struktura dochodów i wydatków budżetów gmin woj.krakowskiego
na turystykę i wypoczynek wg rozdziałów w 1993 roku
(w tys. zł)**

Gmina	Rozdział	Dochody	Wydatki
Gdów	8825-upowszechnianie turystyki	-	190.830
	8895-pozostała działalność	300.000	131.300
Myślenice	8825-upowszechnianie turystyki	8.768	74.927
	8895-pozostała działalność	2.297	-
Wieliczka	8825-upowszechnianie turystyki	-	10.699
Ogółem w tym:		311.065	407.756
	upowszechnianie turystyki	8.768	276.456
	pozostała działalność	302.297	131.300

Zródło: Regionalna Izba Obrachunkowa. Sprawozdania RB-27
(dochody) i RB-28 (wydatki).

Należy zaznaczyć, że dochody (ewidencjonowane) z turystyki osiągnęły w Gdowie 0,03% wszystkich dochodów, a w Myślenicach 0,41%. Natomiast wydatki na turystykę (głównie: upowszechnianie i dotacje dla organizacji turystycznych - np. szlaki turystyczne) osiągnęły w Gdowie 0,18% wszystkich wydatków, Myślenicach 0,45%, a w Wieliczce 0,08%. Należy zaznaczyć, że istnieje szereg wydatków, które pośrednio mogą dotyczyć zaspokojenia potrzeb turystów i podróżnych i nie są ujmowane w oddanych statystykach (branża 88). Dotyczy to np. modernizacji dróg, parkingów, wodociągów, elektryczności, sieci gazowej itp. Nakłady na te zadania mają wpływ na tę infrastrukturę, z której korzystają również turyści i podróżni. Tego typu nakłady decydują o poziomie świadczonych usług (jako element jakości wypoczynku) i mają wpływ na ceny usług - np. gminne nakłady na telekomunikację i sieć wodociagową czy budowa hali sportowej, basenu.

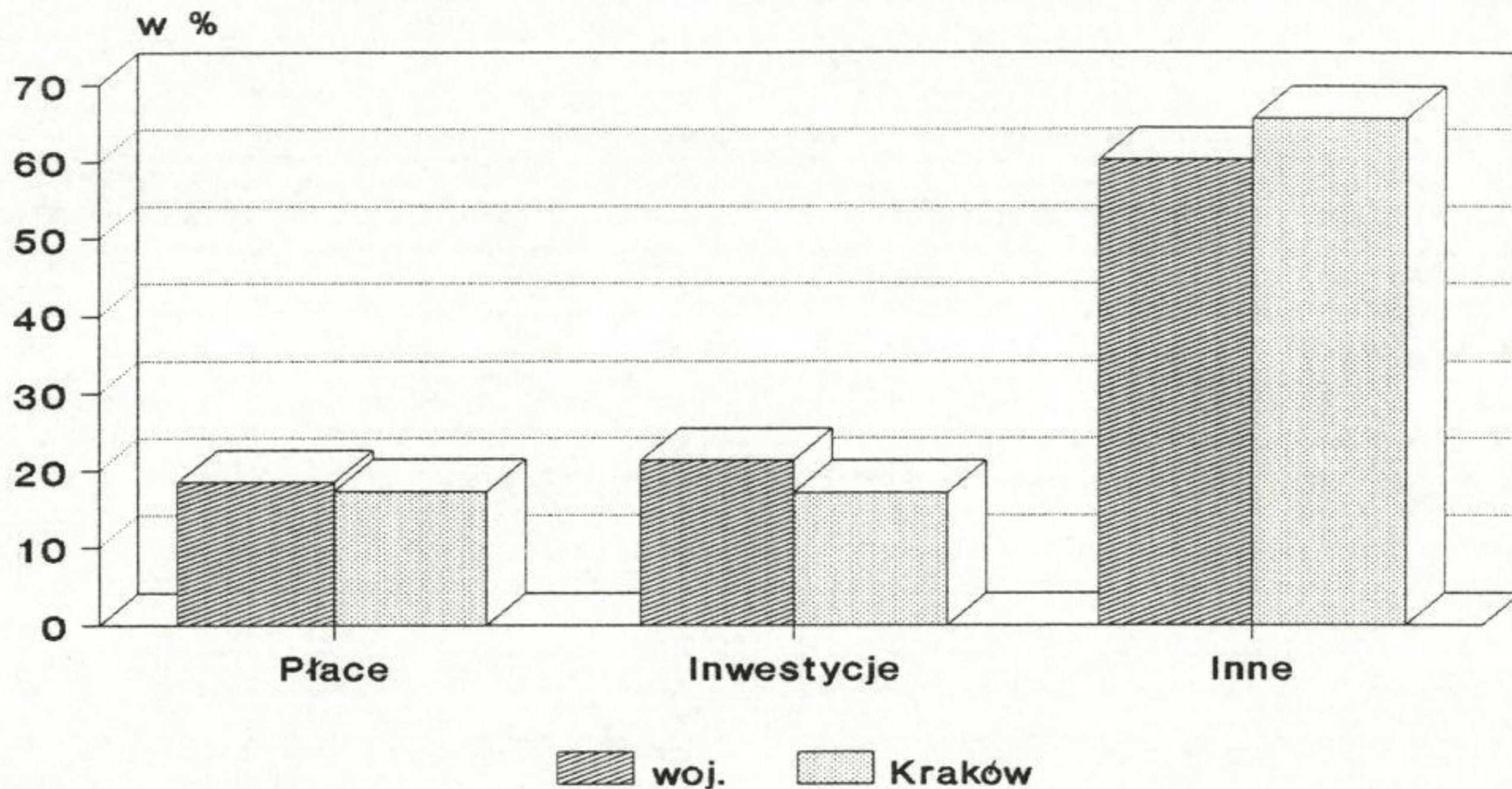
Analogicznie kształtuje się sytuacja w realizacji zadań ponadgminnych, których typowym przykładem jest ochrona środowiska. W chwili obecnej jest to główny czynnik określający (poza warunkami przyrodniczymi) możliwości rozwoju turystyki na danym terenie, decydujący o możliwościach oddziaływania na popyt turystyczny.

Dlatego też w celu zebrania informacji szczegółowych o dochodach i wydatkach na terenie województwa konieczne jest uchwycenie danych statystycznych o:

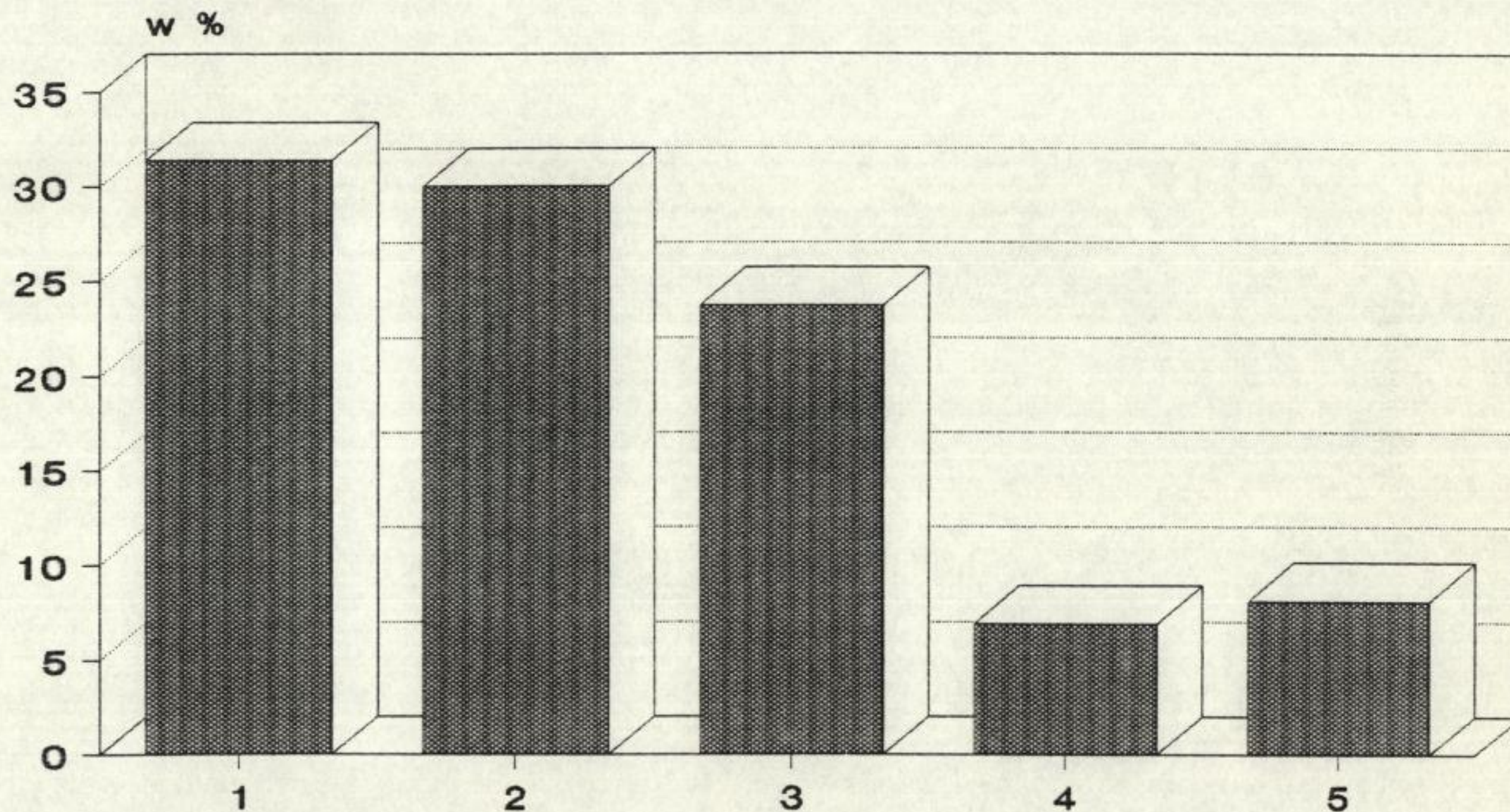
- a) dochodach i wydatkach budżetowych (szacunek)
- b) wydatkach turystów na turystykę w województwie (szacunek).

Niemniej, w ramach modernizacji gospodarki polskiej konieczne są zmiany związane ze statystyką w sferze turystyki. Problem ten będzie z czasem rozwiązywany, gdy w kraju coraz bardziej "uszczelni się obieg pieniądza" w gospodarce poprzez upowszechnienie obrotu bezgotówkowego oraz wtedy, gdy będzie skorelowana statystyka finansowa (Ministerstwo Finansów) ze statystyką państwową (WUS, GUS). Przykładem godnym do naśladowania jest Szwajcaria i Austria, w których obowiązuje system jednorakiej sprawozdawczości. Rachunek w bazie noclegowej zawiera dane statystyczne gościa (kaj pochodzenia, ilość osób, czasokres pobytu) oraz kwota zapłaty za pobyt. Jedna kopia trafia do Urzędu Statystycznego, druga do urzędu finansowego. Raporty zbiorowe miesięczne dotyczą oddzielnie grup zorganizowanych, oddzielnie osób indywidualnych. Ten system związany jest z powszechnym systemem rejestracji bazy noclegowej (wraz z kategoryzacją), systemem podatkowym wraz z systemem ulg, zwolnień podmiotowych i podatkowych. Dane dotyczące wielkości wydawanych kwot na pobyty służą biurom podróży do działań marketingowych, a władzom lokalnym do wyznaczania kierunków działań promocyjnych.

Rys.6. Wydatki budżetów gmin
woj. krakowskiego w 1993 r.



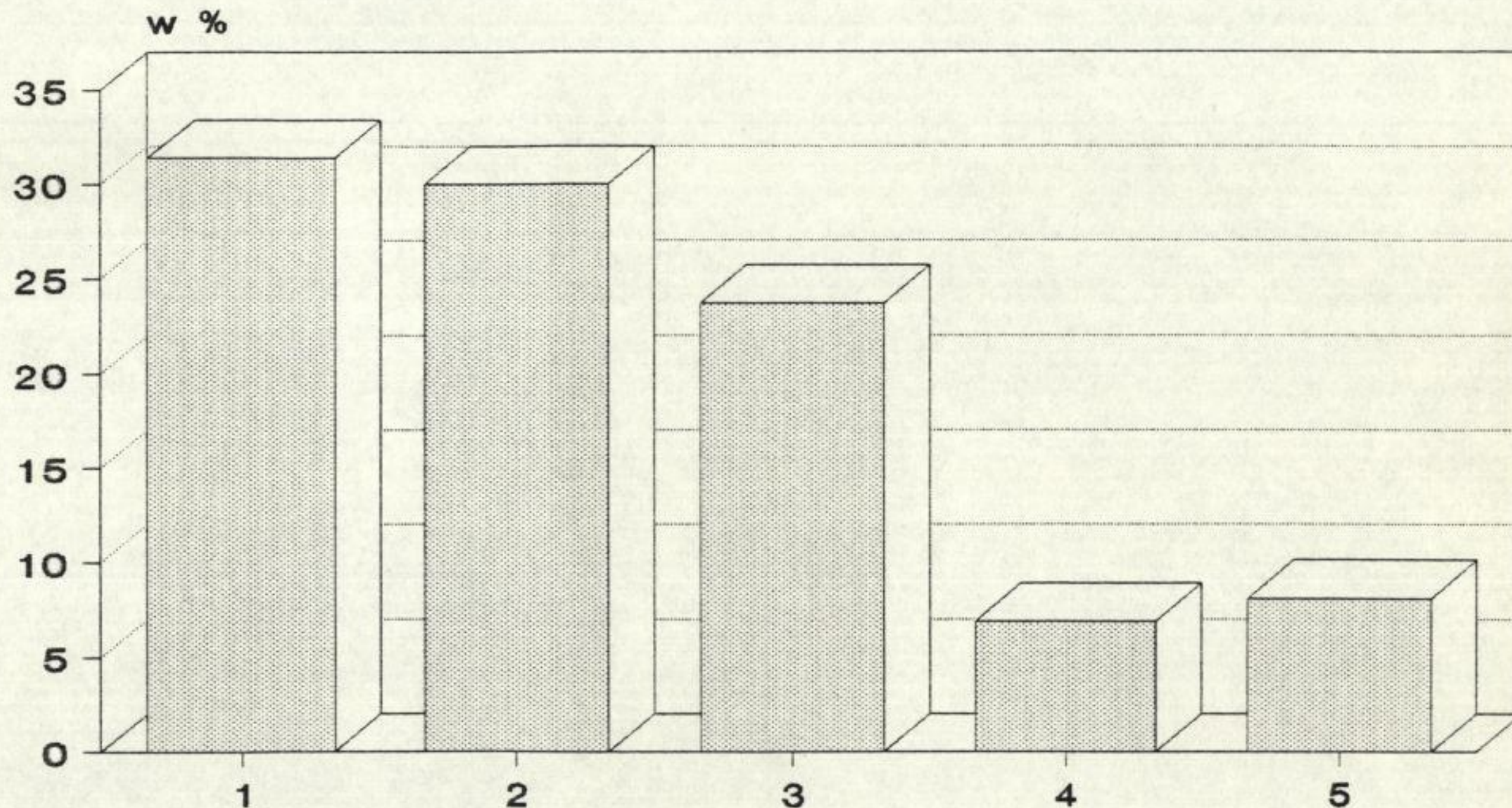
Rys.7. Struktura dochodów budżetowych gmin woj. krakowskiego w 1994 r.



1. Podatki i opłaty lokalne
2. Udziały w podatkach stanowiących
dochody budżetu państwa

3. Subwencje ogólne
4. Dotacje z budżetu państwa
5. Pozostałe dochody

Rys. 8. Struktura dochodów
budżetu gminy Kraków w 1993 r.

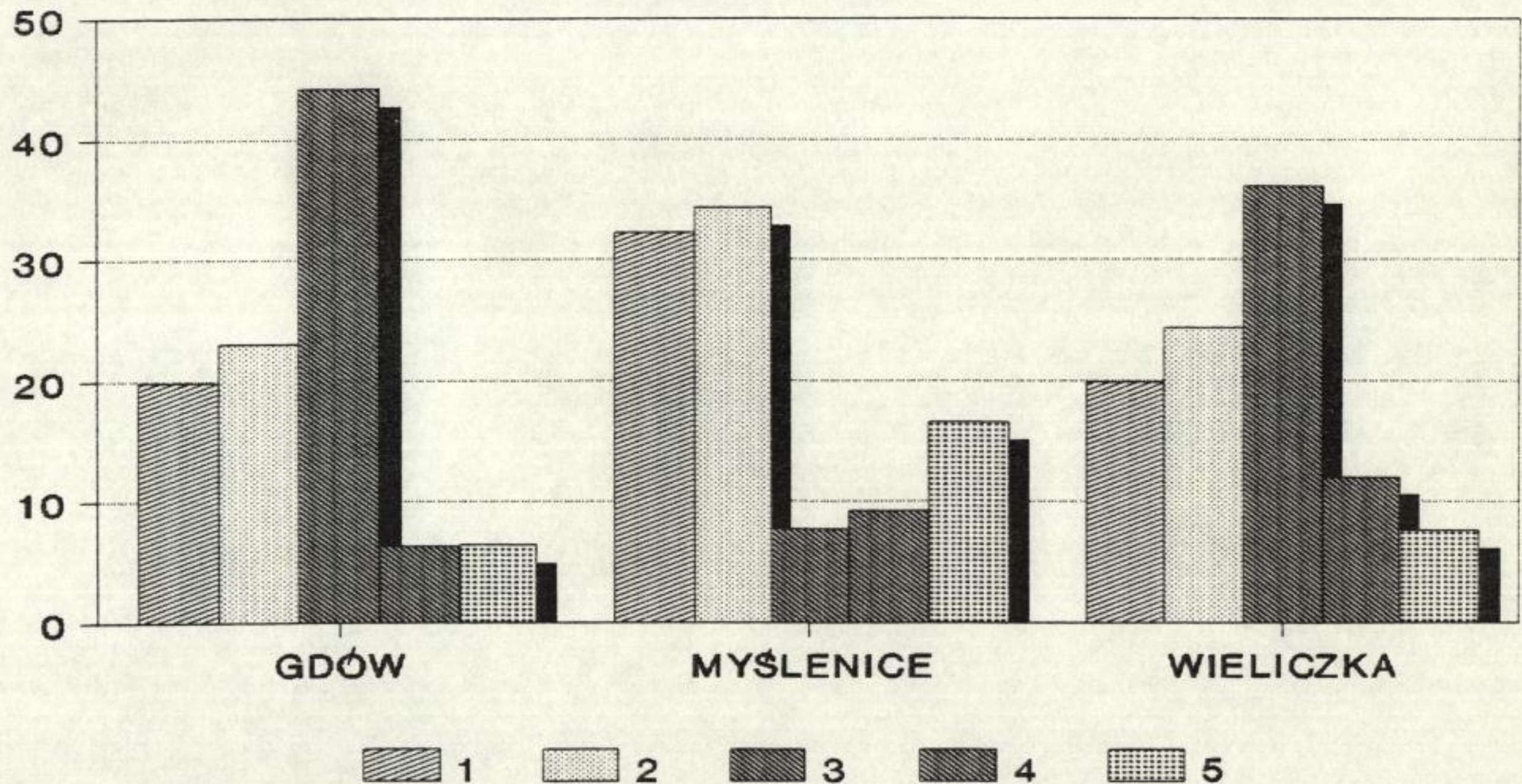


LEGENDA

1. Podatki i opłaty lokalne
2. Udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa

3. Subwencje ogólne
4. Dotacje z budżetu państwa
5. Pozostałe dochody

Rys.9. Dochody budżetowe gmin
Gdów, Myślenice, Wieliczka w 1993 r.

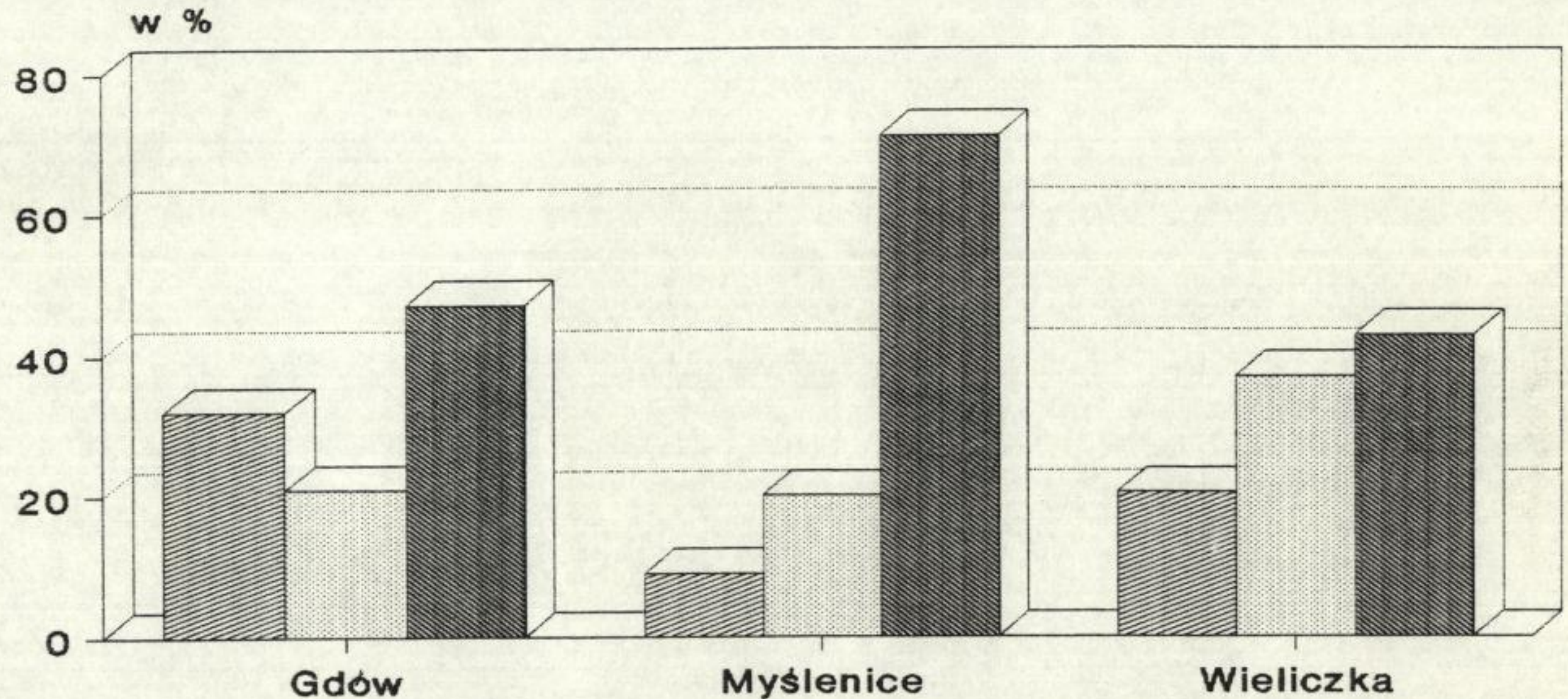


LEGENDA

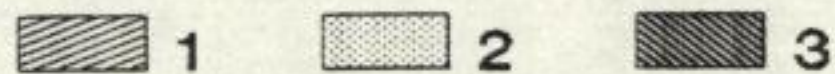
1. Podatki i opłaty lokalne
2. Udziały w podatkach stanowiących
dochody budżetu państwa

3. Subwencje ogólne
4. Dotacje z budżetu państwa
5. Pozostałe dochody

**Rys.10. Wydatki budżetowe gmin
Gdów, Myślenice, Wieliczka w 1993 r.**



LEGENDA



1. Podatki i opłaty lokalne
2. Udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa
3. Subwencje ogólne

4.3. Wydatki turystów przyjeżdżających do Krakowa

W rozpoczętych badaniach, które będą prowadzone przez cały 1994 rok zastosowano następujący podział turystów:

- a. miejsca zamieszkania: Polacy i obcokrajowcy (kraj)
- b. forma pobytu
 - wyjazd zorganizowany:
 - wyłącznie w Krakowie
 - w Krakowie i innych miastach
 - wyjazd indywidualny
- c. cel przyjazdu
 - turystyczny
 - służbowy (kongres, targi, konferencja, business)
 - odwiedziny u krewnych lub znajomych
 - tranzyt
 - inny (sport, kultura, religia)
- d. miejsce zakwaterowania w Krakowie - jako miejsca prowadzenia badań, uznając, że charakter zakwaterowania i jego koszty określają siłę nabywczą turystów i różnicują strukturę wydatków
- e. źródło utrzymania i pozycja społeczno-zawodowa
- f. wiek
- g. czasokres pobytu w Krakowie.

W pierwszej serii badań zaprezentowanych poniżej zastosowano następującą strukturę wydatków:

- nocleg
- wyżywienie
- transport do Krakowa i powrotny

- transport po mieście
- kultura i rozrywka
- pamiątki
- inne wydatki.

Ponieważ badania dotychczasowe wskazały na szerszą gamę wydatków (np. zakupy przedmiotów nie mających charakteru pamiątkowego) stąd w kolejnych seriach badań struktura wydatków zostanie poszerzona celem precyzyjniejszych danych o jej konstrukcji. Zamierzenie to jednak może się nie powieść ze względu na ogólną niechęć turystów do ankietowania i konieczny wysiłek celem określenia wydanych kwot w rozbiciu na różne usługi. Jeżeli kolejne serie badań opartych o nowy kwestionariusz nie przyniosą spodziewanych rezultatów pozostanie się na zaprezentowanej powyżej, zagregowanej strukturze wydatków.

W analizowanej serii badań analizowano następujący segment popytu:

- młodzież do 30 lat
- turyści zorganizowani (Anglicy) i indywidualni
- Polacy i obcokrajowcy zakwaterowani w obiektach co najwyżej 2*
- turyści indywidualni w celach służbowych i turystycznych

ZORGANIZOWANI TURYSŒCI ZAGRANICZNI

* Średnio-dzienny koszt imprezy: 41 USD

* Średnio-dzienne wydatki dodatkowe: 11 USD

w tym:

- wyżywienie	4,2 USD
- kultura i rozrywka	2,6 USD
- pamiątki	3,8 USD
- inne	0,3 USD

* Długość pobytu: 6 dni

Tabela 12.

Dzienne wydatki turystów indywidualnych w USD

	POLACY+OBCOKRAJ.	POLACY	OBCOKRAJOWCY
OGÓŁEM w tym:	23.7	13.5	31.6
-zakwaterowanie	6.1	3.5	8.1
-wyżywienie	7.3	3.3	10.5
-przejazdy po mieście	0.4	0.7	0.3
-kultura i rozrywka	2.7	1.4	3.6
-pamiątki	4.5	3.5	5.3
-inne	2.7	1.1	3.8

źródło: badania ankietowe IT ZNB w Krakowie, 1994 r.

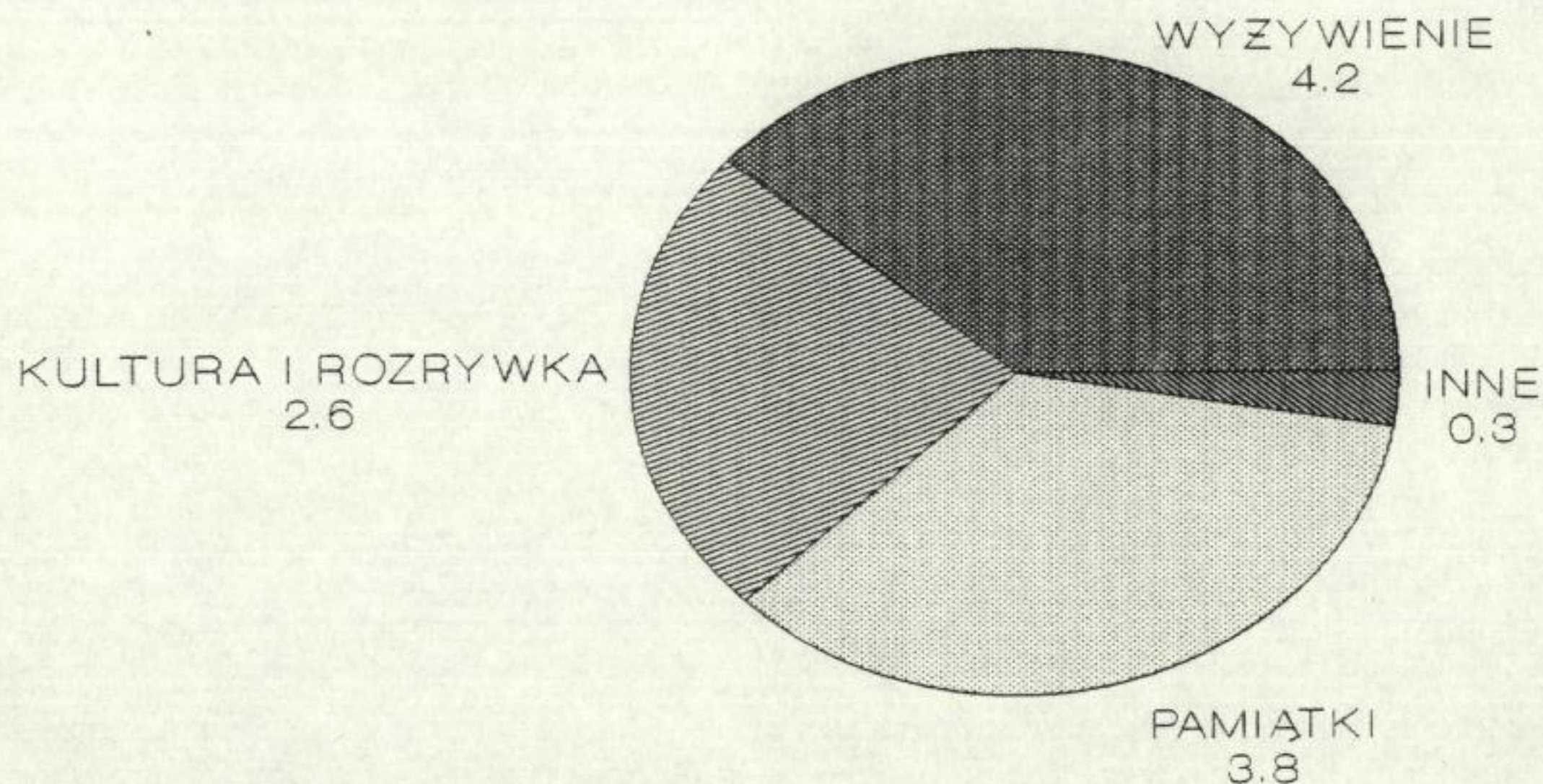
Tabela 13.

Wydatki dzienne turystów indywidualnych
a cel pobytu

	CEL PRZYJAZDU	
	SŁUZBOWY	TURYSTYCZNY
1. Nocleg	3.5	8.2
2. Wyżywienie	3.7	10.8
3. Przejazdy	0.7	0.3
4. Kultura i rozrywka	0.9	3.7
5. Pamiątki	0.1	4.7
6. Inne	0.8	3.9

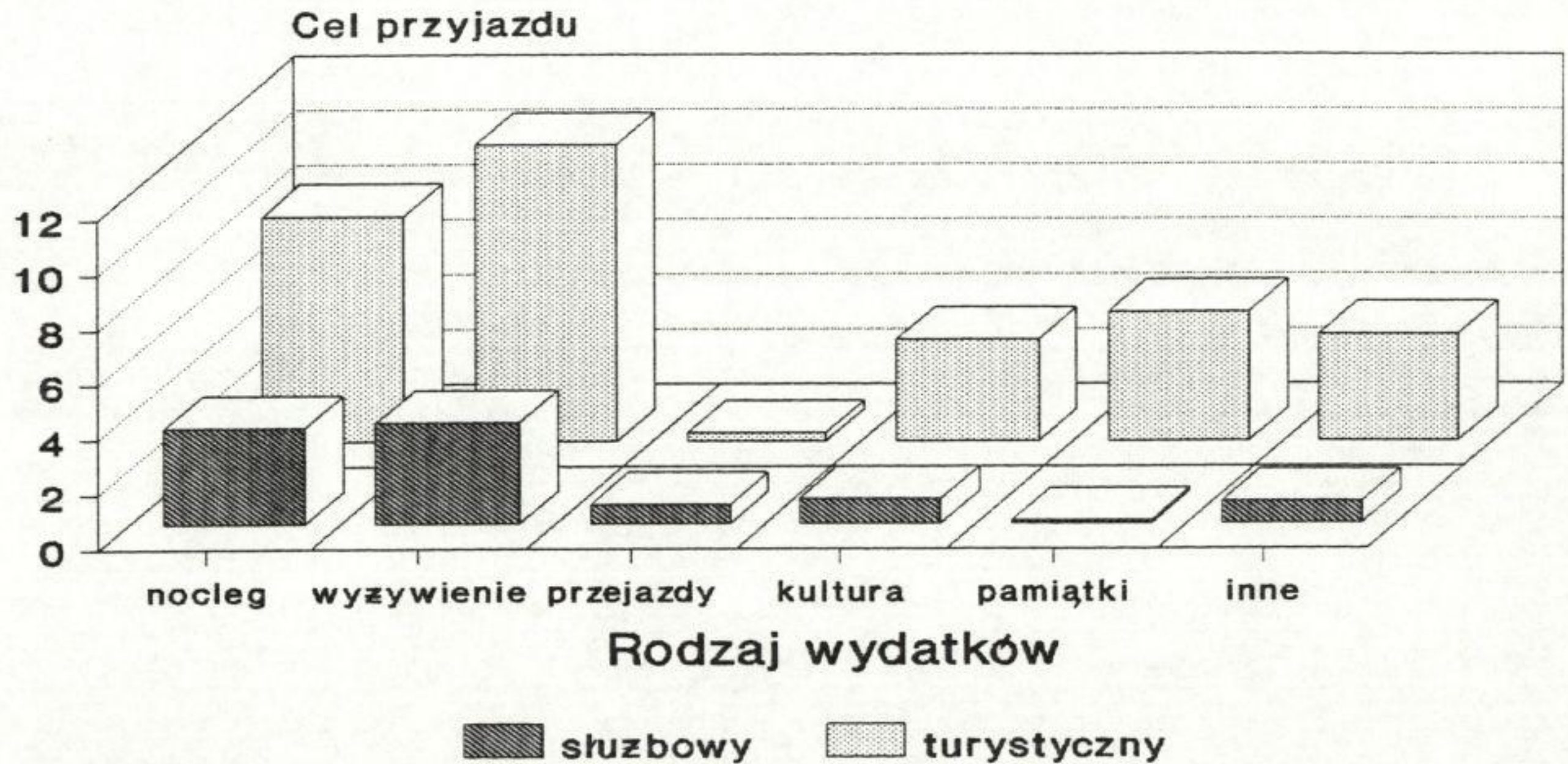
źródło: badania ankietowe IT ZNB w Krakowie, 1994 r.

**Rys.11. Średnie dzienne wydatki
dodatkowe (11 USD)**



źródło: badania IT w Krakowie

Rys.12 Wydatki dzienne turystów a cel pobytu



w USD

Tabela 14.

Ocena jakości usług (w % respondentów)

	INFOR.TURYST.		TRANSP.MIEJSKI		GASRTONOMIA	
	POLACY	OBCOKRAJ.	POLACY	OBCOKRAJ.	POLACY	OBCOKRAJ.
Brak danych	35.8	7.7	14.3	20.5	-	2.6
Ndst.	-	12.8	-	10.3	-	-
Dostat.	7.2	41.0	14.3	35.9	-	15.4
Dobry	42.8	30.8	50.0	23.1	71.4	61.5
B.dobry	14.2	7.7	21.4	10.2	28.6	20.5

źródło: badania ankietowe IT ZNB w Krakowie, 1994 r.

Za 100% przyjęto ilość respondentów w każdej z dwóch grup turystów.

Tabela 15.

Średnia ocena usług

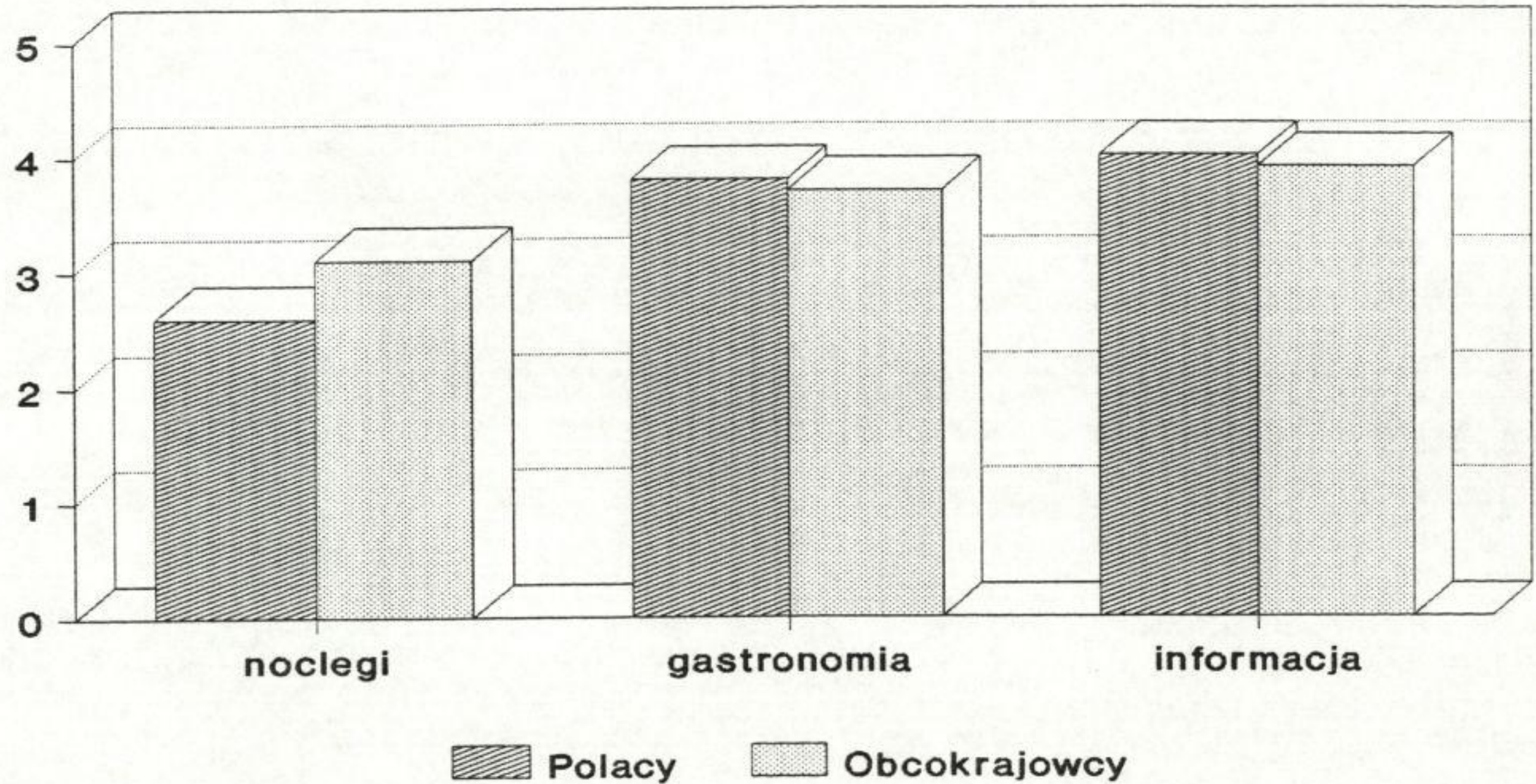
	INFOR.TURYST.	ZAKWATEROWANIE	GASTRONOMIA
Polacy	2.6	3.8	4.0
Obcokrajowcy	3.1	3.7	3.9
RAZEM	2.9	3.8	4.0

źródło: badania ankietowe IT ZNB w Krakowie, 1994 r.

INNE TENDENCJE

- * Wzrost wydatków na nocleg wraz z wiekiem
- * Wzrost wydatków na wyżywienie wraz z wiekiem

**Rys.13 Średnia ocena usług
turystycznych**



Źródło: badania ankietowe IT w Krakowie

Analiza wydatków turystycznych wg krajów
(przeprowadzona przez biura podróży)

NIEMCY

a - koszty zorganizowanego pobytu w Krakowie - 300-500 DM
(hotele, wyżyw. - HB, autokar, program turystyczny)

zakupy: 200-300 DM

drewno, bursztyny, biżuteria srebrna, złota, kryształy,
obuwie, wyroby skórzane, wyroby cepeliowskie, antyki

młodzież: jeans, płyty, compacty, kasety, nuty.

b - koszty indywidualnego pobytu - business travel 250-400 DM
dziennie (hotel, wyżyw., tłumacz, rozrywki)

AUSTRIA

a - koszty zorganizowanego pobytu w Krakowie 300-500 DM
(hotel, wyżyw., - FB, autokar, program turystyczny)

zakupy: 200-300 DM

drewno, bursztyny, biżuteria srebrna, złota, kryształy,
obuwie, wyroby skórzane, wyroby cepeliowskie

b - koszty indywidualne pobytu - business travel
250-400 DM dziennie (hotel, wyżyw., tłumacz, rozrywki)

HOLANDIA

a - Koszty zorganizowanego pobytu 350-500 DM (hotel, wyżyw. -
HB, autokar, program turystyczny)

zakupy 200-300 DM

ubrania, obuwie, wyroby skórzane, drewno, bursztyny, biżuteria
srebrna, kryształy, wyroby cepeliowskie

b - koszty indywidualnego pobytu

business travel - 200-300 DM dziennie (hotel, wyżyw., tłumacz, rozrywki)

turyści indywidualni - 40-60 DM dziennie

WIELKA BRYTANIA

a - Koszty zorganizowanego pobytu w Krakowie 100-150 GBP (hotel, wyżyw., -FB, autokar, program turystyczny)

zakupy: 50-70 GBP

wyroby cepeliowskie, skórzane, bursztyny, biżuteria srebrna, szkło, kryształy

b - koszty indywidualnego pobytu

turyści - 10-40 GBP dziennie (hotel, wyżyw., rozrywki)

business travel - 70-100 GBP (hotel, wyżyw., rozrywki)

IZRAEL

a - koszty zorganizowanego pobytu - ok. 1000 USD

(500 USD - samolot, 300-400 USD hotele, wyżyw., autokar, program turystyczny, 100 USD inne np. security, żywność koszerna)

zakupy: młodzież - souvenirs ok. 30 USD, ewentualnie jeans, płyty, compacty, kasety

dorośli ok. 200-250 USD - ubrania, obuwie, wyroby skórzane, szkło, kryształy, biżuteria srebrna, wyroby cepeliowskie religijni - nie robią zakupów

b - koszty indywidualnego pobytu w Krakowie ok. 50-60 USD dziennie

5. WSTĘPNA KONCEPCJA BADAŃ MAJĄCYCH NA CELU OPRACOWANIE METOD POMIARU WIELKOŚCI I STRUKTURY ORAZ SKUTKÓW EKONOMICZNYCH RUCHU TURYSTYCZNEGO W KRAKOWIE

5.1. Założenia ogólne.

Dynamika i złożoność współczesnej turystyki sprawiają, że opracowywanie planów i programów rozwoju turystyki, a także realizacja polityki turystycznej państwa - zarówno w skali makro, jak i w regionach oraz miejscowościach turystycznych - nie jest możliwe bez wiarygodnych, aktualnych i możliwie najpełniejszych informacji i danych na temat wielkości, struktury, dynamiki ruchu turystycznego oraz skutków (pozytywnych i negatywnych), jakie on wywołuje w miejscowościach recepcyjnych.

Dotychczasowy system oficjalnej sprawozdawczości turystycznej, opierający się na "quasi - wyczerpujących" metodach badań statystycznych (metoda hotelowa, graniczna) - pomijając fakt, że wymaga zasadniczych zmian strukturalnych i organizacyjnych - jest nieefektywny i niedokładny, a przede wszystkim mało przydatny do analiz na szczeblu lokalnym. Umożliwia on bowiem jedynie przybliżoną charakterystykę roli i znaczenia turystyki w gospodarce regionu.

5. 2. Cel badań.

Zasadniczym celem badań jest opracowanie i empiryczna weryfikacja uniwersalnej, stosunkowo prostej oraz możliwej do wielokrotnych powtórzeń, metody (lub metod) badania wielkości, dynamiki i struktury ruchu turystycznego, a także najważniejszych skutków (zwłaszcza ekonomicznych) jakie on wywołuje w miejscowościach turystycznych. Metoda taka powinna uwzględniać najnowsze osiągnięcia statystyki turystycznej oraz zalecenia Światowej Organizacji Turystyki (World Tourism Organization) dotyczące terminologii oraz kryteriów klasyfikacyjnych ruchu turystycznego. Następnie - wykorzystując opracowaną metodologię - przeprowadzona zostanie główna część badań, mająca na celu określenie między innymi:

- liczby osób przyjeżdżających do Krakowa - z podziałem na: odwiedzających, turystów i wycieczkowiczów;
- miejsca pochodzenia przyjezdnych (w tym, podział na: krajowych i zagranicznych oraz ustalenie udziału poszczególnych krajów);
- sezonowości;
- celu przyjazdu;
- liczby dni pobytu;
- środków transportu;
- rodzaju zakwaterowania;
- wielkości i struktury wydatków;
- struktury demo-społecznej przyjezdnych;
- potrzeb i preferencji oraz opinii na temat zakresu i poziomu oferowanych usług.

Podstawową trudność zamierzonych badań stanowić będzie opracowanie metody, która pozwoliłaby określić globalną wielkość ruchu turystycznego w Krakowie, obejmującą zarówno przyjazdy stosunkowo łatwe do wychwycenia i weryfikacji, jak i tę jego część, która do tej pory wymykała się wszelkim próbom pomiaru i weryfikacji. Wydaje się - nie przesadzając jednak sprawy - że problem ten może rozwiązać jedynie odpowiednio dobrany i zaadoptowany zestaw metod wyczerpujących, niewyczerpujących, pomocniczych oraz szacunków statystycznych. Opracowanie takiej metody stanowi podstawę dokonywania wszelkiego rodzaju analiz strukturalnych i jakościowych niezbędnych w określaniu polityki oraz praktycznej działalności turystycznej.

5.3. Wstępne założenia dotyczące metodologii pomiaru ruchu turystycznego w Krakowie.

Ruch drogowy

W ciągu roku należy przeprowadzić łącznie 20 jednodniowych pomiarów, wykonywanych co 21 dni. Każdy kolejny pomiar powinien być wykonany w następnym dniu tygodnia, tzn.: pierwszy pomiar w poniedziałek, drugi we wtorek, trzeci w środę, itd.). W okresie sezonu turystycznego (tj. w miesiącach: maj, czerwiec, lipiec i sierpień) częstotliwość pomiaru powinna zostać zwiększona do okresów dwutygodniowych. Szczegółowe kalendarium badań (przy założeniu, że zostaną przeprowadzone w 1994 roku):

Styczeń - 03, 25	Maj - 08, 23	Wrzesień - 05, 27
Luty - 16	Czerwiec - 07, 22	Październik - 19
Marzec - 10	Lipiec - 07, 22	Listopad 10
Kwiecień - 01, 23	Sierpień - 06, 22	Grudzień - 02, 25

Prawidłowo przeprowadzone badania pozwolą ograniczyć ilość niezbędnych pomiarów przy badaniach prowadzonych w kolejnych latach. Przykładowo: znając strukturę głównych kierunków przyjazdów do Krakowa (tzn. udział poszczególnych tras wlotowych w całości przyjazdów) można będzie ograniczyć ilość punktów pomiarowych, znajomość sezonowego rozkładu przyjazdów pozwoli ograniczyć ilość pomiarów w poszczególnych okresach, itp.

Badania wymagają:

- Pomocy: służb miejskich uprawnionych do zatrzymywania pojazdów na drogach tj. policji państwowej, lub municypalnej (straż miejska).

- Zorganizowania sześciu punktów pomiarowych (schemat obrazujący organizację takiego punktu przedstawiono w załączniku nr 1) na drogach wylotowych z Krakowa (w kierunku na: Warszawę, Katowice, Olkusz, Tarnów, Zakopane oraz Sandomierz). W momencie pomiaru (co trzy godziny w okresie od godz. 7.00 do godz. 21.00) w punktach takich - oprócz zatrzymującego pojazd (policjanta) - powinny się znajdować dwie, lub trzy osoby wykonujące pomiar (w tym jeden przeszkolony ankieter).

- Przygotowania specjalnych formularzy rejestrujących ilość przyjeżdżających (wyjeżdżających) pojazdów oraz kwestionariuszy wywiadu, według których ankieterzy będą zadawać pytania i notować odpowiedzi podróżnych zakwalifikowanych (wylosowanych) do badań (wzór kwestionariusza przedstawiono w załączniku nr 1).

Technika badań

W wyznaczone dni badań, na każdej z wylotowych tras z Krakowa zorganizowane zostaną punkty pomiarowe (lokalizację punktów pomiarowych obrazuje rysunek nr 2. Badania będą polegały na rejestracji ilości pojazdów przyjeżdżających (wyjeżdżających z Krakowa) oraz na zatrzymaniu i przeprowadzeniu krótkiego wywiadu na podstawie pytań zawartych w kwestionariuszu (załącznik nr 1) z

pasażerami co "n - tego" (np. co setnego) pojazdu. Pomiaru będą wykonywane sześć razy w ciągu dnia, w godzinach : 7.00 - 21.00. Każdy z seansów pomiarowych powinien trwać 60 minut i być wykonywany co trzy godziny tzn. o godzinach : 7.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 oraz 21.00.

Przyjazdy w godzinach nocnych zostaną obliczone na podstawie szacunku wyników uzyskanych z dwóch pomiarów przeprowadzonych w godzinach nocnych (jeden w sezonie turystycznym, drugi w okresie pozasezonowym).

Przykład 1. W czasie wszystkich seansów naliczono 64.632 samochody (S) Zatrzymano do badań 453 samochody (BS), w których znajdowało się 208 turystów (BT). Ilość turystów podróżujących we wszystkich zarejestrowanych samochodach (T) obliczymy według wzoru :

$$T = \frac{BT}{BS} \times S \quad \text{czyli} \quad T = \frac{208}{453} \times 64632 = \underline{\underline{29676}}$$

W 64.632 zarejestrowanych samochodach znajdowało się 29.676 turystów. W podobny sposób będziemy postępować z autokarami turystycznymi. W podobny (tzn. opisany w przykładach nr 1 i nr 2) sposób należy obliczyć ilość osób zaklasyfikowanych do każdej wymienionych kategorii podróżnych (P) : odwiedzających (O), turystów (T), wycieczkowiczów (W) i podróżnych tranzytowych (TR).

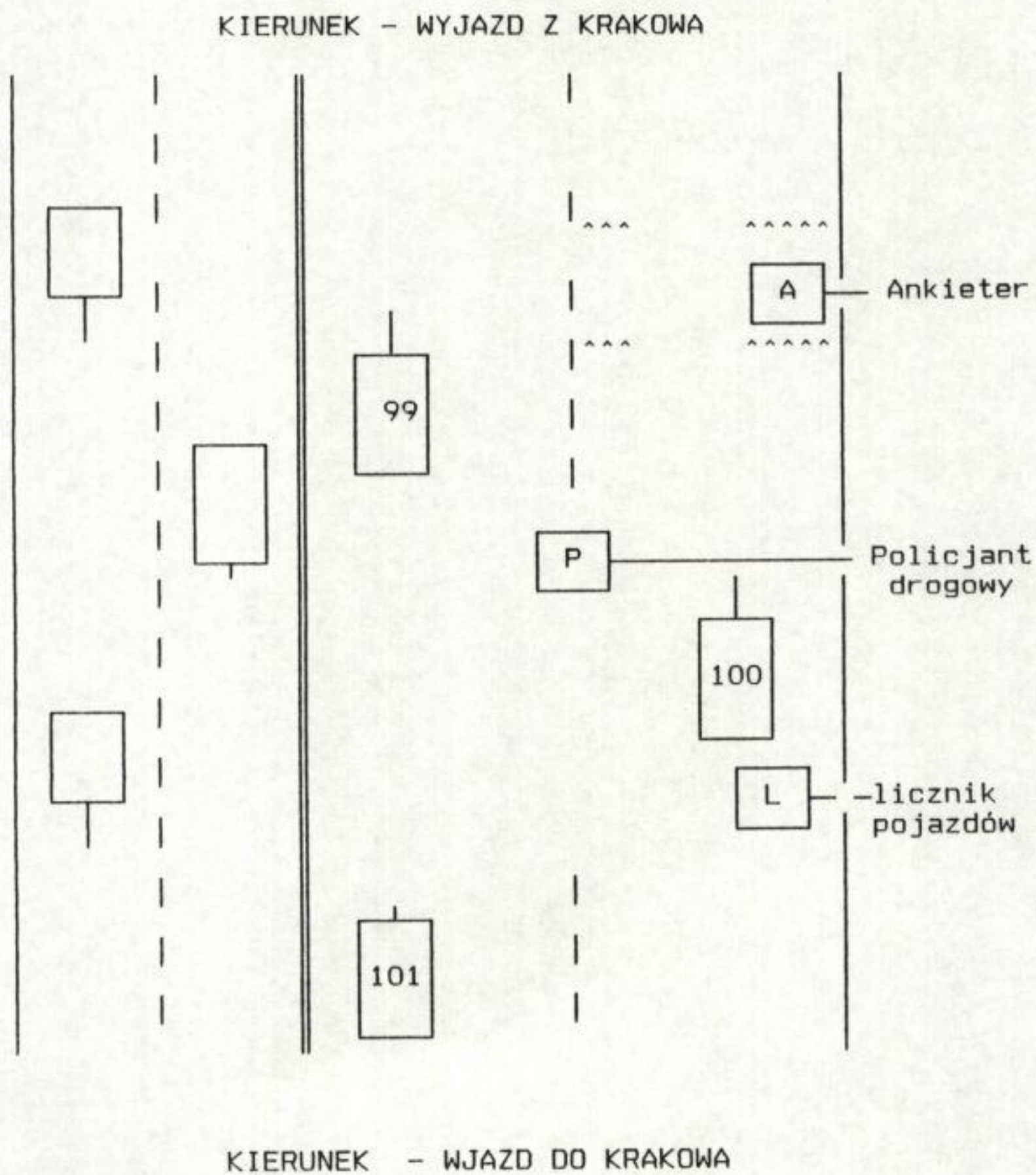
W przypadku autobusów kursowych postępować będziemy inaczej.

Przykład 2. W trakcie badań doliczono się 203 autokarów (A) które minęły punkt kontrolny. Badaniami ankietowymi objęto 126 uprzednio zatrzymanych autokarów (AB), w których znajdowało się 5.788 osób (P). Spośród pasażerów zatrzymanych autokarów ankiety rozdano 9*5 osobom (PB). Okazało się, że 271 spośród nich to turyści (BT). Poniżej przedstawiono sposób obliczenia ogólnej liczby turystów (T) we wszystkich (tzn.203) autokarach.

$$T = \frac{BT}{PB} \times \frac{PA}{AB} \times A \quad \text{czyli} \quad T = \frac{271}{965} \times \frac{5788}{126} \times 203 = \underline{\underline{2618}}$$

We wszystkich autokarach znajdowało się 2618 turystów.

Rysunek 1. Schemat organizacji punktu pomiarowego



Ruch kolejowy.

Badania będą prowadzone we wszystkich wyjeżdżających z Krakowa pociągach dalekobieżnych oraz takich, które mają przystanki docelowe w odległości min. 100 km. od Krakowa (w celu wyeliminowania dojeżdżających do pracy). Do przeprowadzenia badań konieczna będzie współpraca Dyrekcji Okręgowej Polskich Kolei Państwowych w Krakowie.

Technika badań

Badania prowadzone będą według takiego samego schematu i kalendarium, jak badania drogowe, z tym że rozpoczną się o tydzień później. Do każdego składu pociągu, skierowany zostanie jeden (lub dwóch) ankieterów, który będzie musiał przeliczyć ilość pasażerów oraz - przy pomocy konduktora sprawdzającego bilety - poprosić wylosowanych do badań podróżnych (co n-ta osoba) o wypełnienie specjalnego kwestionariusza wywiadu (załącznik nr 1). Po przeprowadzeniu badań (przewidywany czas około 30 minut), ankieter będzie mógł wysiąść na najbliższej stacji. Wydaje się, że zamiast liczenia wszystkich pasażerów można będzie wykorzystać informacje o ilości sprzedanych biletów. Głównym celem badań będzie określenie przeciętnego udziału poszczególnych kategorii podróżnych co pozwoli, że przy kolejnych badaniach można będzie w prosty sposób oszacować ich wielkość na podstawie sprzedanych biletów.

Przykład 3. Ustalono (np. na podstawie sprzedanych biletów) , że w ciągu tygodnia z Krakowa wyjechało 18.460 pasażerów (P). Do badań zaklasyfikowano 7 pociągów (1 pociąg dziennie), w których badaniom ankietowym poddano łącznie 235 osób (BP). Okazało się, że wśród badanych znajdowało się 92 turystów (BT). Ilość turystów podróżujących we wszystkich pociągach obliczymy według wzoru :

$$T = \frac{P}{BP} \times BT \quad \text{czyli} \quad T = \frac{18.460}{235} \times 92 = \underline{\underline{7.227}}$$

Oznacza to, że kolejną podróżowało 7.227 turystów.

Ruch lotniczy.

W wyznaczone do badań dni, pomiarem oraz badaniami ankietowymi objęte zostaną wszystkie osoby odlatujące z Krakowa. Z uwagi na to, że tylko niewielka część ruchu turystycznego przybywa do Krakowa drogą lotniczą oraz stosunkowo łatwy "dostęp" do respondentów wydaje się, że badania te będą stosunkowo najprostsze do przeprowadzenia.

5.4. Terminologia i kryteria klasyfikacji ruchu turystycznego.

W badaniach posłużono się terminologią stosowaną przez Światową Organizację Turystyki dla klasyfikacji międzynarodowego ruchu turystycznego, zmieniając jednak kryteria klasyfikacji ruchu turystycznego. Schemat postępowania klasyfikacyjnego można przedstawić w postaci diagramu :



gdzie :

- 1 - wszystkie osoby, które przyjechały do Krakowa w jakimkolwiek celu, z wyjątkiem podjęcia stałej pracy i osiedlenia się (z wyłączeniem osób pełniących służbę wojskową oraz odbywających karę pozbawienia wolności),
- 2 - odwiedzający, w odniesieniu do których dysponujemy informacją świadczącą o tym, że w czasie pobytu realizowali cele turystyczne,
- 3 - odwiedzający zamieszkali w woj. krakowskim, w odniesieniu do których dysponujemy informacją j.w.
- 4 - osoby zatrzymujące się w Krakowie na krócej niż 24 godziny (bez noclegu) w celach innych niż turystyczne.

wszyscy cudzoziemcy odwiedzający Kraków zaliczeni zostali do kategorii "turyści", niezależnie od celu przyjazdu.
--

SZANOWNI PAŃSTWO !!!

Władze stołecznego, królewskiego miasta Krakowa pragną Was prosić o pomoc w przeprowadzeniu badań dotyczących ruchu turystycznego w naszym mieście. W związku z powyższym prosimy o odpowiedź na następujące pytania.

1. Czy jest Pan (i) mieszkańcem Krakowa ?

nie

Prosimy o odpowiedź
na kolejne pytania.

tak

Nie musi Pan (i) odpowiadać
na kolejne pytania. Prosimy
o oddanie kwestionariusza
naszemu ankieterowi.
DZIĘKUJEMY ZA WSPÓŁPRACĘ !

2. Jaki był główny cel Pana (i) przyjazdu do Krakowa ?

- a) turystyczny
- b) służbowy
- c) odwiedziny krewnych lub znajomych
- d) tranzyt ("byłem przejazdem")
- e) inny (sport, kultura, religia - (wymień)

3. Ile dni spędził Pan (i) w Krakowie ? dni.

4. Gdzie Pan (i) nocował ?

- a) w hotelu
- b) w innym obiekcie noclegowym
 - w domu wycieczkowym,
 - w schronisku
 - w pensjonacie
- d) na campingu
- e) na kwaterze prywatnej
- f) u rodziny, lub znajomych
- g) inne (podaj)

5. Przyjechał Pan (i) do Krakowa :

- a) sam
- b) w towarzystwie osób
 - z wycieczką
 - z rodziną
 - ze znajomymi
 - inne (podaj)

6) Pana (i) pobyt w Krakowie miała charakter :

- a) indywidualny (bez pośrednictwa żadnych organizatorów)
- b) zorganizowany (biuro podróży, zakład pracy, itp.)

7. Ile kosztował Pana pobyt w Krakowie ?

- a) Mój pobyt w Krakowie miał charakter zorganizowany.
Wycieczka kosztowała

Ponadto wydałem , w tym :

- na nocleg
- na wyżywienie
- na transport (dojazd i powrót)
- na pamiątki
- kulturę i rozrywkę
- inne wydatki

- b) Mój pobyt w Krakowie miał charakter indywidualny.
Kosztował mnie , w tym :

- nocleg
- wyżywienie
- transport (dojazd i powrót)
- pamiątki
- kultura i rozrywka
- inne wydatki

Prosimy podać kilka informacji o sobie :

A) Płeć :

☐ K

☐ M

B) Wiek : lat

C) Kraj

D) Miasto zamieszkania

E) Wykształcenie :

- podstawowe, - zawodowe, - średnie zawodowe
- średnie ogólnokształcące - półwyższe, - wyższe

F) Zawód wyuczony :

G) Źródło utrzymania :

- praca najemna, jako :
- własna firma,
- wolny zawód,
- rolnik,
- inne
- aktualnie nie pracuję, gdyż :

- jestem uczniem - jestem studentem
- emerytem, rencistą - jestem bezrobotny

DZIĘKUJEMY ZA WSPÓŁPRACĘ !!!

INFORMACJA O BADANIACH (Wypełnia ankieter)

Rodzaj badań :

☐ drogowe

☐ kolejowe

☐ lotnicze

Miejsce prowadzonych badań

Data Godzina Ankieter

3. KALENDARIUM BADAN

(przy założeniu, że zostaną przeprowadzone w 1994 roku)

Styczeń - 03, 25
Luty - 16
Marzec - 10
Kwiecień - 01, 23
Maj - 08, 23
Czerwiec - 07, 22
Lipiec - 07, 22
Sierpień - 06, 22
Wrzesień - 05, 27
Październik - 19
Listopad 10
Grudzień - 02, 25

Ilość odwiedzających Kraków zostanie obliczona poprzez podstawienie danych do wzoru :

$$O = \frac{PB}{P} \times$$

$$T = \frac{PB - TB}{P} \times$$

W

TR

autokary

$$P = \text{liczba autokarów} \times \frac{\text{liczba przebadanych podróżnych w autokarze}}{\text{liczba przebadanych autokarów}}$$

203 autokary	A
126 przebadanych autokarów	AB
5788 osób w przebadanych autokarach	PA
965 przebadanych osób	PB
271 spośród przebadanych to turyści	PBT
? (T) ilość turystów	

$$T = \frac{PBT}{PB} \times \frac{PA}{AB} \times A = 2.618$$

150
60
2000
600
180

gdzie :

O - ilość odwiedzających
T - ilość turystów
W - ilość wycieczkowiczów
TR - ilość podróżnych tranzytowych
P - liczba podróżnych
S - liczba samochodów - 60.000
PB - liczba przebadanych podróżnych
SB - liczba przebadanych samochodów - 450

203 autokary	A
126 przebadanych autokarów	AB
5788 osób w przebadanych autokarach	PA
965 przebadanych osób	PB
271 spośród przebadanych to turyści	PBT
? (T) ilość turystów	

$$T = \frac{PBT}{PB} \times \frac{PA}{AB} \times A = 2.618$$

6. TEORETYCZNE ZAŁOŻENIA STRATEGII ROZWOJU REGIONU POPRZECZ TURYSTYKĘ

WSTĘP

Turystyka staje się jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się gałęzi gospodarki narodowej wielu państw świata, a w ostatnich czterech latach także w Polsce. Dalszy rozwój gospodarki turystycznej wymaga uruchomienia takich mechanizmów i kierunków działań, które spowodują utrzymanie dotychczasowych tendencji wzrostowych.

Prognozy światowe dotyczące turystyki do 2005 r. zakładają:

1. podwojenie dochodów
2. trzykrotny wzrost podatków płacowych przez sektor turystyki
3. trzykrotny wzrost wydatków rządowych na rozwój turystyki.

O szczególnie dynamicznym rozwoju turystyki polskiej świadczą następujące dane statystyczne:

1. wzrost przyjazdów do Polski z 18.02 mln osób w 1990 r. do 49 mln - 1992 o ok. 56 mln w 1993 r.
2. wzrost wpływów dewizowych z 1 mld USD w 1990 r. do 4 mld - 1992 i 4,5 mld w 1993 r.
3. posiadanie ok. 700.000 miejsc noclegowych stałych i sezonowych
4. zaangażowanie kapitału zagranicznego na koniec 1993 r. wynosi ok. 900 mln USD.

Z dotychczasowych analiz wynika, że turystyka jest tym czynnikiem, który ma zdecydowany wpływ na:

- wzrost gospodarczy regionów
- ograniczanie bezrobocia.

Rozwój gospodarki turystycznej zdecydowanie przyczynia się do rozwoju innych branż gospodarki narodowej, które biorą udział w obsłudze turystów i podróżnych. Turystyka daje zatrudnienie dla ludzi o różnych kwalifikacjach np. w hotelarstwie, gastronomii, biurach podróży, rekreacji, zakładowej działalności socjalnej, tworząc jednocześnie specjalności niewystępujące w innych branżach, np. pilot wycieczek, przewodnik, przodownik czy instruktor. Do branż prowadzących działalność dochodową na rzecz gospodarki turystycznej można zaliczyć m.in. rolnictwo, przetwórstwo rolno-spożywcze, handel, gastronomię, rzemiosło, transport, budownictwo, usługi finansowo-ubezpieczeniowe, telekomunikację czy przemysł lokalny w miejscowościach i gminach turystycznych.

Rozwój gospodarczy poprzez turystykę jest szczególnie widoczny w regionach posiadających rozwiniętą infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną. Dotychczasowe badania produktu turystycznego wskazują, że istnieje szereg lokalnych różnorodnych uwarunkowań decydujących o kierunkach rozwoju gospodarki turystycznej (predyspozycje przestrzenne, gospodarcze, kulturowe).

Rozwój gospodarczy regionu, jego strategia i możliwości materialne, kadrowe i środowiskowe rozwoju są przedmiotem zainteresowania władz administracji rządowej. Władza samorządowa - w sposób bezpośredni - ma ograniczone możliwości oddziaływania na określone kierunki rozwoju gospodarczego gminy czy związku gmin. Natomiast działanie w sferze promocji oraz badań rynkowych są tymi dziedzinami, które mogą być przykładem wspólnej współpracy (administracji rządowej i samorządowej) i finansowania.

W gospodarce rynkowej ze szczególną siłą uwidaczniają się te czynniki, które wynikają z działania praw ekonomicznych. Planowanie centralne (wraz ze wskaźnikami) straciło rację bytu. Obecnie sfera planowania obejmuje głównie analizę wariantową wyboru kierunków gospodarowania, które w oparciu o zasoby lokalne stają się dziedzinami dochodowymi. Do takich właśnie dziedzin gospodarowania zalicza się gospodarka turystyczna. Aby tak się

stało należy dokonać szczegółowych analiz w celu sformułowania strategii rozwoju poprzez turystykę jako elementu strategii rozwoju gospodarczego całego regionu.

W opracowaniu strategii rozwoju regionu krakowskiego należy uwzględnić - aktualnie w opracowaniu - następujące dokumenty:

1. założenia rozwoju przemysłu turystycznego w Polsce - który ma być przedłożony do uchwalenia przez KERM i Radę Ministrów,

2. tzw. MASTER PLAN dla Polski - opracowywany przez ekspertów zagranicznych (firma consultingowa Arthur d'Little wygrała międzynarodowy przetarg) finansowany w ramach programu PHARE,

3. zewnętrzne (w stosunku do regionu krakowskiego) uwarunkowania mające bezpośredni lub pośredni wpływ na gospodarkę turystyczną regionu krakowskiego (regulacje prawne branży, konkurencja innych regionów, dostępność komunikacyjna, nakłady na promocję itp.),

4. strategia rozwoju gospodarki Krakowa wraz z określeniem roli gospodarki turystycznej obecnie i w przyszłości,

5. szczegółowa analiza stanu produktu turystycznego Krakowa i regionu krakowskiego.

W oparciu o powyższe zostaną sformułowane kierunki rozwoju gospodarki turystycznej tak aby optymalnie wykorzystać już posiadany potencjał (materialny i kadrowy) we wzroście gospodarczym i ograniczenia bezrobocia w regionie krakowskim.

Z kolei elementy strategii określą kierunki działania dla władz administracji rządowej i samorządowej oraz podmiotów gospodarczych i ich zrzeszeń.

Ponadto, co jest niezwykle ważne, w strategii uwzględnione będą kierunki działań dla branży turystycznej i dla branż biorących udział bezpośrednio i pośrednio w obsłudze turystów i podróżnych (kultura i sztuka, transport i komunikacja miejska, gospodarka komunalna itp.).

6.1. Istota strategii rozwoju regionu

6.1.1. Problemy rozwoju szczebla regionalnego w warunkach gospodarki rynkowej

Dyskusyjne kwestie rozwoju społeczno-gospodarczego jednostek terytorialnych sprowadzić można do dwóch głównych grup zagadnień. Pierwsza to kryteria oceny rozwoju regionalnego z określeniem rodzaju zjawisk egzemplifikujących procesy rozwojowe danej jednostki przestrzennej. W tej grupie mieszczą się również zagadnienia związane z czynnikami wzrostu i rozwoju regionalnego, które jednocześnie nawiązują do problematyki grupy drugiej, a mianowicie sił motorycznych i mechanizmów rozwoju regionalnego.

Obydwie grupy zagadnień posiadają bogatą literaturę specjalistyczną, która jednak nie rozstrzyga jednoznacznie istotę wymienionych kwestii. Zależnie od przyjętego modelu gospodarczego, różna może być bowiem interpretacja przedstawianych pojęć. Ta z kolei rzutuje na przyjmowane koncepcje rozwoju regionalnego, w tym także na możliwość i zakres jego sterowania.

Mimo, iż w konstruowaniu strategii rozwoju regionu nie jest obojętny sposób rozstrzygnięcia powyższych zagadnień, szersze ich omówienie nie jest możliwe w niniejszym opracowaniu z uwagi na wstępny jego charakter. Będą one jednak musiały być zaprezentowane w momencie budowy konkretnych scenariuszy rozwoju regionalnego.

Poniżej przedstawione zostaną uwagi dotyczące konsekwencji zmian systemowych dla polityki rozwoju regionalnego kraju.

Przebudowa ustroju politycznego oraz stopniowe postępy w transformacji systemu społeczno-gospodarczego stworzyły zupełnie nowe uwarunkowania w kierowaniu gospodarką w układach terytorialnych. Przede wszystkim, jednym z istotniejszych kierunków przeprowadzanej transformacji systemowej są zmiany w strukturze terenowych władz publicznych. Powstałe dwa ich

podukłady (samorządowy i administracji rządowej) o dużym stopniu wzajemnej niezależności a jednocześnie o znacznie zbieżnych celach głównych działania (dbałość o rozwój społeczno-gospodarczy danej jednostki terytorialnej lub ich zespołu) wymagają wypracowania spójnego systemu kierowania w skali lokalnej i regionalnej. Oprócz nowo powstałej struktury terenowych władz publicznych wspomniany system kierowania uwzględniać musi także - wynikającą z filozofii dokonywanych przekształceń - daleko posuniętą autonomię podmiotów gospodarczych, ich pluralizm własnościowy oraz dominację rynkowych mechanizmów oddziaływania. W całości odrzucona musi zostać w tym względzie, istniejąca w poprzednim systemie bezpośrednia funkcja zarządzająca władz terenowych, przybierająca różne formy instytucjonalno-prawne: począwszy od bezpośrednich decyzji administracyjnych, aż do władczych i niewładczych form tzw. koordynacji terenowej. Dominująca obecnie w sferze procesów gospodarczych funkcja promocyjno-kontrolna omawianych władz wymaga nowej strategii ich działania gwarantującej minimum skuteczności w realizacji przedsięwziętych celów społeczno-gospodarczych. Zjawiskiem koniecznym do uwzględnienia w budowie nowego systemu kierowania w układach terytorialnych jest również rzeczywiste upodmiotowienie społeczności lokalnych. Podejmowane przez władze cele działania muszą mieć zatem pełną akceptację miejscowej społeczności. Ich dobór nie może zaś ograniczać się jedynie do preferencji odpowiednich elit władzy. Biorąc jednak pod uwagę społeczną konfliktogenność każdego w zasadzie zestawu celów działania, w tym szczególnie w odniesieniu do kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego danej jednostki terytorialnej, niezwykle ważnym problemem staje się nie tylko dobre rozeznanie w rozkładzie społecznych dążeń i aspiracji, ale także stworzenie mechanizmów pozyskiwania społecznej akceptacji. To ostatnie, nie może oczywiście oznaczać zgodności przyjmowanych celów z różnorodnością grupowych interesów, lecz ciągłe wypracowywanie odpowiedniego consensusu - zgody na ściśle określony w treści celów działania, kompromis ze strony różnych grup społecznych.

Jednym z głównych efektów zmian, ujawniających się w strukturze systemu kierowania, było całkowite odrzucenie hierarchicznie konstruowanego układu instrumentów planistyczno-nakazowych. Rezultatem tego jest gwałtowny wzrost znaczenia podukładu informacyjnego w systemie decyzyjnym terenowych władz publicznych. Nie mogąc narzucać pożądanego, z punktu widzenia interesów odpowiednich organów, kierunków aktywności poszczególnych podmiotów, władza podejmować musi określone działania antycypacyjne. Część z nich umożliwiać musi optymalne wkomponowanie własnej strategii rozwoju, zabezpieczającej interesy całej jednostki terytorialnej, w przewidywany splot zjawisk i procesów generowanych przez, niezależne względem uprawnień władzy, podmioty gospodarcze oraz instytucje i organizacje. Z pewnym wyprzedzeniem podejmowane muszą być również działania, których efekty wyzwalać mogą pożądane, nowe formy aktywności podmiotów gospodarczych, lub też modyfikować dotychczasowe kierunki ich rozwoju (funkcja promocyjno-korekcyjna).

Czynnikiem przesądzającym o trafności podejmowanych na tym etapie decyzji jest dysponowanie odpowiednio przygotowanym programem strategicznego rozwoju danego obszaru. Program taki jest koniecznym warunkiem spójności przedsięwziętych działań oraz ich racjonalności w wymiarze długookresowym. Jego jakość decyduje o optymalnym wykorzystaniu zewnętrznych i wewnętrznych szans rozwoju oraz umożliwia łagodzenie, pojawiających się okresowo, negatywnych skutków rynkowych mechanizmów regulacji procesów gospodarczych.

6.1.2. Konieczność przewidywania

Każda aktywność człowieka wymaga odpowiedniej organizacji działań. Dotyczy to zarówno działalności indywidualnej, jak i zbiorowej. Jednym z elementów działań organizatorskich jest układanie odpowiednich scenariuszy porządkujących pożądaną następstwo zdarzeń. Ma to miejsce zarówno w przypadku, gdy cele, które zamierza się osiągnąć zostały już wyznaczone, jak i w sytuacji, w której muszą one być dopiero ustalane. W pierwszym przypadku rzecz sprowadza się do układania scenariuszy

realizacyjnych, gwarantujących racjonalne osiągnięcie celów zakładanych. Pojawia się tutaj kwestia skuteczności działania, tj. takiego rozplanowania przedsięwzięć, które przede wszystkim, zapewnią realizację przyjętych celów. W przypadku drugim natomiast, znacznie trudniejszym, mamy do czynienia ze scenariuszami strategicznymi. Najpierw zachodzi potrzeba sformułowania (wyboru) celów działania, a dopiero później zastanawiania się nad scenariuszami realizacyjnymi. Pojawiają się w tym zagadnieniu dwa pojęcia: cel oraz zadania, które wynikają wprost z systemu wartości. Ich rozpoznanie ma charakter względny, nawiązujący do hierarchicznej struktury drzewa celów. Scenariusz jest bowiem rozpisaniem danego przedsięwzięcia (celu) na zadania bardziej szczegółowe z uwzględnieniem właściwego następstwa (kolejności) ich realizacji.

Warto uzmysłwić sobie, iż każda działalność przebiega według jakiegoś z góry założonego scenariusza, harmonogramu, chociaż wybór scenariusza nie zawsze jest procesem w pełni uświadamianym przez podmiot działania. Konieczność istnienia odpowiedniego scenariusza wynika z potrzeby, często subiektywnie pojmowanej, racjonalności postępowania. Warto też uświadomić sobie, że im bardziej działanie ma charakter działania zbiorowego oraz im dalej w przyszłość sięgamy ustalając harmonogram działania, tym większe napotyka się trudności metodologiczne. Istnieje również związek pomiędzy horyzontem ustaleń, a stopniem racjonalności działania (wybór scenariuszy) z jednej strony oraz pomiędzy horyzontem a trafnością ustaleń ze strony drugiej (wybór celów).

Jedną z postaci harmonogramów racjonalnego postępowania są programy działania. Ich uogólnieniem w przypadku podmiotów gospodarczych, są programy rozwoju (mają one znacznie szersze znaczenie od programów działania).

Ważnym czynnikiem warunkującym sprawność działania wszystkich podmiotów - o czym już wspomiano - jest ich umiejętność przewidywania przyszłości. Pozwala ona optymalizować wybór dopuszczalnych decyzji, które podjąć należy realizując określone cele, będące składowymi procesu rozwojowego. Trudno sobie w zasadzie wyobrazić jakikolwiek rozwój społeczno-gospodarczy, w

którym odpowiednie działania sprawcze nie byłyby poprzedzone rozważaniami dotyczącymi ich przyszłych skutków. Przewidywanie jest koniecznością, bowiem czynna postawa człowieka domaga się uchwycenia ex ante skutków podejmowanych działań. Konieczność przewidywania przebiegu zjawisk społeczno-gospodarczych warunkowana jest dwoma względami:

- a) by umieć się do nich dostosować, jeżeli są nieuchronne,
- b) by im przeciwdziałać, jeżeli leży to w naszych możliwościach, a przewidywany przebieg zjawisk bez naszej interwencji byłby niepożądany.

W odniesieniu do pierwszego przypadku, występuje problem działań antycypacyjnych. Spełniać one muszą warunki pozwalające minimalizować, ewentualne negatywne następstwa rozwoju sytuacji oraz maksymalnie wykorzystywać sprzyjające uwarunkowania. Mając możliwość kształtowania rozwoju gospodarczego - jego dynamiki, kierunków - ten motyw (aspekt) przewidywania wydaje się być w pełni oczywisty. Jest to bowiem elementarny wymóg racjonalności działania.

Biorąc pod uwagę drugi przypadek (motyw przewidywania); a więc przeciwdziałanie przewidywanemu przebiegowi zjawisk, jeżeli byłyby one uznane za niepożądane, warto zwrócić uwagę na następującą okoliczność: o ile w pierwszym przypadku postawę podmiotu działania można określić jako bierną względem przebiegu danego zjawiska (dostosowywanie się do przewidywanych okoliczności), o tyle w przypadku drugim postawa ta jest aktywna; nie tylko dostosowywanie się do okoliczności, ale i zmiana tych okoliczności stosownie do własnej - jak to określa literatura przedmiotu - funkcji preferencji.

6.1.3. Strategiczne programy rozwoju w systemach gospodarki rynkowej

W gospodarce rynkowej, głównym regulatorem procesów rozwojowych jest rynek. Wszystkie inne mechanizmy mają znaczenia drugorzędne i ogólnie rzecz biorąc dzielą się na te które dotyczą sfery nierynkowej oraz na te, których istnienie uzasadniać ma niedoskonałość rynku jako regulatora rozwoju. W odniesieniu do

sfery nierynkowej, odpowiednio upodmiotowiony, strategiczny program rozwoju regionu jest uporządkowanym ciągiem przedsięwzięć, które należałoby podjąć dla osiągnięcia założonych celów. Należy przy tym podkreślić, że pełni on wówczas funkcje "inspiratora" w inicjowaniu procesów gospodarczych przez odpowiednie podmioty władzy. W odniesieniu natomiast do sfery rynkowej, jego funkcja jest podobna, z tym, że stanowi on jednocześnie zapowiedź ingerencji w żywiołowo przebiegające procesy rozwoju.

Mówić można o różnych modelach gospodarki rynkowej, różniących się m.in. stopniem liberalizmu w gospodarce (poziomem interwencjonizmu ze strony podmiotów władzy). Powstaje pytanie, czy specyfika omawianych programów rozwoju zależy od realizowanego w danym czasie i kraju modelu gospodarki rynkowej. Nie rozwijając szczegółowo tego zagadnienia warto zauważyć, że istnieje pewna funkcjonalna zależność pomiędzy potrzebą programowania a stopniem liberalizmu gospodarczego. Kierunek tej zależności nie jest jednak jednoznaczny. Wraz ze wzrostem liberalizacji procesów gospodarczych, gwałtownie spada znaczenie - dominującej w poprzednim systemie - funkcji regulacyjnej i kontrolnej programów rozwoju, wzrasta natomiast znaczenie funkcji informacyjnej, koordynacyjnej oraz promocyjnej.

W przypadku gospodarki turystycznej problem ten zostanie przynajmniej częściowo podjęty w przygotowanym dokumencie "Założenia rozwoju przemysłu turystycznego". Powyższe działania ułatwią odpowiedź na zasadnicze naszym zdaniem pytanie o zakres liberalizacji nie tylko w gospodarce ale przede wszystkim w turystyce. Można z dużą dozą prawdopodobieństwa przyjąć, że w gospodarce turystycznej będzie dużo większy zakres polityki liberalnej niż w innych dziedzinach gospodarowania - np. w rolnictwie, budownictwie, gospodarce komunalnej.

6.1.4. Przewidywanie strategiczne w rozwoju regionalnym

W istocie przewidywania strategicznego wyraźnego podkreślenia wymagają trzy cechy:

- strategia oznacza selekcje rozważanych problemów, prowadząca do koncentrowania uwagi na wiodących ogniwach rozwoju z pominięciem całego szeregu mniej istotnych uwarunkowań,
- strategia interpretowana w kontekście pojęcia "rozwój" oznacza nadawanie istotnie większego znaczenia celom aktualnym w dłuższym horyzoncie czasu,
- w podejściu strategicznym ważnego znaczenia nabierają takie właściwości systemowe, jak spójność i sprawność działania (osiągania celów); spójność to przede wszystkim uwzględnianie szerokiej interakcji podejmowanych działań w zbiorze możliwych do przewidzenia zjawisk, procesów, zdarzeń (m.in. interakcja: cele - zadania - środki); z kolei sprawność działania, to w pewnym uproszczeniu, skuteczność w osiaganiu założonych celów, z jednoczesnym zachowaniem właściwego poziomu efektywności przedsięwziętych działań.

Należy zauważyć, że przewidywanie strategiczne (programowanie, planowanie) dosyć istotnie różni się w stosunku do ogólnie rozumianego przewidywania długookresowego. Przewidywanie strategiczne w większym bowiem stopniu koncentruje się na identyfikacji i równoczesnym rozwiązywaniu pojawiających się problemów. Jest bardziej zorientowane na aktywne kształtowanie rozwoju sytuacji, stosownie do przyjętych założeń modelowych.

Jakościowa analiza strategiczna integruje dwa podejścia metodyczne, tj. ocenę strategicznych szans i zagrożeń zewnętrznych oraz mocnych i słabych stron sytuacji wewnętrznej regionu ze studiami prospektywnymi dotyczącymi przyszłości, tj. scenariuszami rozwoju, prognozami i modelami rozwoju.

Kompleksowe badania strategiczne, opierając się na SWOT-analizie, obejmują analizę wszystkich dziedzin gospodarczych i społecznych regionu i jego otoczenia przy zastosowaniu dwóch podejść, a mianowicie: "z zewnątrz do wewnątrz" oraz "od wewnątrz na zewnątrz".

Rozpoznanie i ocena zagrożeń oraz sposobności wpływających z otoczenia regionu jak również mocnych i słabych stron jego sytuacji wewnętrznej, stanowi zbiór informacji, na podstawie których możliwe jest zestawianie różnych wariantów strategicznych scenariuszy rozwoju. Ten zbiór informacji pozwala również na ocenę systemu wzajemnych oddziaływań między regionem a jego otoczeniem (geograficznym, ekonomicznym i społecznym) z uwzględnieniem tzw. synergii rozwojowej.

Dwustronny charakter sprzężeń między regionem a otoczeniem upoważnia do stosowania wspomnianych wyżej dwóch podejść w budowie alternatywnych dróg rozwoju danego obszaru. Te dwa komplementarne podejścia zakładają zdolność dostosowania się regionu do zmieniających się warunków otoczenia. Ich istota wyraża się w typie stawianych pytań w procesie konstrukcji różnych scenariuszy rozwoju.

Do typowych pytań w podejściu "z zewnątrz do wewnątrz" należą następujące:

- czy zagrożenia zewnętrzne osłabiają mocne strony regionu?
- czy szanse zewnętrzne potęgują mocne strony regionu?
- czy zagrożenia zewnętrzne spotęgują słabe strony regionu?
- czy szanse zewnętrzne umożliwiają przezwycięzenie słabości wewnętrznych regionu?

W podejściu strategicznym "od wewnątrz na zewnątrz" do typowych pytań należą:

- czy mocne strony sytuacji wewnętrznej regionu pozwalają na wykorzystanie zewnętrznych szans rozwojowych?
- czy słabe strony sytuacji wewnętrznej regionu nie pozwalają wykorzystać zewnętrznych szans rozwojowych?
- czy mocne strony sytuacji wewnętrznej regionu mogą dać odpór zagrożeniom otoczenia?
- czy słabe strony sytuacji wewnętrznej regionu wzmocnią negatywne oddziaływanie zagrożeń otoczenia?

Analiza kombinacji między mocnymi i słabymi stronami sytuacji wewnętrznej regionu a szansami i zagrożeniami otoczenia pozwala na sformułowanie kierunków strategicznych regionu. Adaptując tzw. tablice strategii czystych, do wyboru kierunków strategicznych regionu można wyodrębnić następujące typy strategii:

Tabela 16.

Modele strategii rozwoju regionalnego

POTENCJAŁ WEWNĘTRZNY REGIONU	OTOCZENIE	
	Szanse	Zagrożenia
Mocne strony	Strategia agresywna	Strategia konserwatywna
Słabe strony	Strategia konkurencyjna	Strategia defensywna

Strategia agresywna rozwoju regionu opiera się na założeniu maksymalnego wykorzystania efektów synergicznych mocnych stron sytuacji wewnętrznej z zewnętrznymi szansami stwarzanymi przez otoczenie.

Strategia konserwatywna zakłada maksymalne wykorzystanie mocnych stron wewnętrznego potencjału regionu przy jednoczesnym zmniejszeniu lub ograniczeniu siły oddziaływania zagrożeń wpływających z otoczenia. Uważa się, że strategia konserwatywna jest najmniej ryzykowna, gdyż łączy nastawienie ofensywne i zachowawcze.

Strategia konkurencyjna główny nacisk kładzie na budowanie siły konkurencyjnej regionu poprzez wykorzystanie efektu synergii słabych stron sytuacji wewnętrznej i szans stwarzanych przez otoczenie.

Strategia defensywna rozwoju regionu stanowi zespół działań zmierzających do przetrwania niekorzystnych warunków wewnętrznych i zewnętrznych. Jej głównym zadaniem jest przeciwdziałanie negatywnym efektom synergii słabości i zagrożeń.

6.2. Wybrane elementy strategii rozwoju regionu

6.2.1. Cele i zadania

Cele i zadania są integralną częścią każdej strategii rozwoju. Wszystkie pozostałe elementy są w zasadzie ich pochodną, tak dostosowaną do ich właściwości, aby zapewnić sprawną ich realizację w przyjętym horyzoncie czasu. Różnica pomiędzy celami i zadaniami ma charakter względny, wynikający z hierarchii ich ważności w świetle przyjętych kryteriów oceny. Cele niższego rzędu są zadaniami w stosunku do celów wyższego rzędu. Graficzna ilustracja hierarchicznych związków w zbiorze przyjmowanych celów rozwoju jest schemat drzewa celów. Schemat ten spełnia ważną rolę w budowie strategicznego programu rozwoju regionu. Decyzyjne drzewo celów jest bowiem schematem ułatwiającym proces sterowania rozwojem wybranych zjawisk. Systematyzuje ono cele, środki i warunki działania, a także pozwala na sprecyzowanie hierarchii ważności poszczególnych jego elementów oraz ich roli w realizacji celów nadrzędnych.

Poniżej przedstawiona zostanie propozycja przykładowego schematu drzewa celów rozwoju gospodarczego i społecznego regionu.

SCHEMAT DRZEWA CELÓW ROZWOJU GOSPODARCZEGO I SPOŁECZNEGO
REGIONU

CEL NACZELNY

ROZWOJ GOSPODARCZY I SPOŁECZNY REGIONU

CELE
I RZĘDU

WIODĄCE FUNKCJE
GOSPODARCZO-SPOŁECZNE

UZUPEŁNIAJĄCE FUNKCJE
GOSPODARCZO-SPOŁECZNE

CELE
II RZĘDU

RODZAJE FUNKCJI
WIODĄCYCH

- turystyczna
- ekologiczna
- kultury i nauki
- przemysłowa

RODZAJE FUNKCJI
UZUPEŁNIAJĄCYCH

- rozwój regionalnego kompleksu produkcyjno-usługowego w tym: handlu, usług ponadlokalnych, drobnego przemysłu, transportu
- rozwój telekomunikacji
- rozwój budownictwa mieszkaniowego i komunalnego

SRODKI
DZIAŁANIA

SRODKI ORAZ INSTRUMENTY EKONOMICZNE, PRAWNE I ORGANIZACYJNE	PREFEROWANE DZIAŁANIA GOSPODARCZE I PROMOCYJNE
- środki budżetu centralnego i dotacje celowe - prywatny kapitał krajowy i zagraniczny - kredyty krajowe i zagraniczne - instrumenty systemu podatkowego - instrumenty prawno-organizacyjne władz regionalnych	- sterowanie procesem przekształceń strukturalnych w gospodarce - prywatyzacja i komunalizacja - promowanie rozwoju kapitału prywatnego i instytucji rynkowych - promowanie działań anty-recesyjnych i tworzenie miejsc pracy - wspieranie preorientacji zawodowej i szkolnictwa - doradztwo ekonomiczno-prawne

WARUNKI
DZIAŁANIA

WEWNĘTRZNE REGIONALNE WARUNKI DZIAŁANIA		
- sytuacja społeczno-demograficzna regionu - stan infrastruktury techniczno-ekonomicznej i społecznej w zakresie: telekomunikacji, dróg, gazyfikacji, ciepłownictwa, uzbrojenia terenu, gospodarki wodno-ściekowej, szkolnictwa, kultury, turystyki i rekreacji itd. - bariery wynikające z istniejącej struktury gospodarczej regionu - sytuacja ekologiczna regionu		
ZEWNĘTRZNE WARUNKI OTOCZENIA		
makro-regionalne	krajowe	międzynarodowe

Celem głównym regionu jest rozwój gospodarczy i społeczny wyrażający się wzrostem produkcji i usług oraz wzrostem dochodów realnych mieszkańców, a tym samym poprawa standardu życia miejscowej społeczności. W celu realizacji tych zadań region winien wykorzystać potencjalne czynniki rozwoju, które stają się wyznacznikami głównych i uzupełniających funkcji gospodarczo-społecznych rozważanego obszaru. Do wiodących funkcji regionu należą te kierunki rozwoju gospodarczego, które mają najistotniejsze znaczenie dla tego obszaru a jednocześnie zapewnić mu mogą najwyższe tempo rozwoju gospodarczego przy zachowaniu pożądanych walorów środowiska naturalnego.

6.2.2. Podmioty strategii rozwoju

Jednym z podstawowych czynników warunkujących skuteczność strategii rozwoju danego obszaru jest podmiotowość ustaleń, oznaczająca przyporządkowanie określonych podmiotów przedsięwzięciom składowym budowanego modelu rozwoju. Nie jest to oczywiście równoznaczne z dyrektywnością ustaleń, która to w obecnych warunkach systemowych w zasadzie przestała być wyróżniającą się cechą konstruowanych scenariuszy rozwoju społeczno-gospodarczego. Z istoty podmiotowości strategii wynika natomiast konieczność jedynie wskazywania na potencjalne podmioty mogące gwarantować ciąg spójnych decyzji uruchamiających procesy rozwoju zbieżne z przyjmowanymi założeniami modelowymi. Jest to istotne, gdyż sama identyfikacja celów strategicznych oraz przyporządkowanie im wariantowych ścieżek realizacji stanowi jedynie zbiór postulatywnych rozwiązań. Natomiast ich wdrożenie (będące cechą ukazującą sensowność opracowań strategicznych) wymaga już instytucjonalnych gwarancji określonych działań. W odniesieniu do jednostek terytorialnych, gwarancje te stwarzają władze terenowe odpowiednich szczebli.

Istniejący podział administracyjny kraju oraz system terenowych władz publicznych wskazują, że na poziomie jednostek regionalnych brak jest obecnie konkretnego reprezentanta mogącego samodzielnie pełnić funkcje podmiotu władzy na danym terenie. Biorąc to pod uwagę, podmiotami strategii rozwoju regionu są w chwili obecnej różne organy władzy centralnej, w tym centralnej i

terenowej administracji rządowej. Sytuacja taka stwarza niestety mało korzystne warunki dla prowadzenia w pełni aktywnej polityki regionalnej uwzględniającej, obok priorytetów makroekonomicznych, również uwarunkowania lokalne i regionalne.

W przypadku administracji rządowej szczebla wojewódzkiego, zarówno treść tworzonej przez nią strategii rozwoju określonych zjawisk, jak i sposób jej realizacji powinny ponadto znaleźć odpowiednią akceptację zainteresowanych władz samorządowych.

6.2.3. Scenariusze rozwoju

W studiach prospektywnych szczególnie ważne miejsce posiadają scenariusze rozwoju, które konsumują wyniki prac wcześniejszych etapów badań i analiz przygotowawczych.

W analizie scenariuszowej punktem wyjścia jest określenie zbioru celów rozwoju, a dalej budowa modelu funkcjonowania badanego systemu oraz jego dekompozycja na podsystemy. Analiza relacji i współzależności między elementami systemu i jego otoczeniem pozwala na sprecyzowanie odpowiedniego wariantu scenariusza rozwoju.

W analizie takiej zakłada się, że badany podmiot lub ich grupa (np. układ gmin lub województw) znajduje się zawsze w interakcji z otoczeniem. Stąd też szczególny nacisk należy położyć na analizę charakteru i siły oddziaływania otoczenia oraz przewidywane jego skutki, zarówno pożądane jak i niepożądane.

Zagadnienie to jest obecnie szczególnie istotne z uwagi na transformację ustrojową i budowę podstaw gospodarki rynkowej, które z natury rzeczy muszą spowodować zasadnicze zmiany w otoczeniu podmiotów gospodarczych, w tym również jednostek szczebla regionalnego. Scenariuszowanie przyszłego rozwoju regionalnego w warunkach, gdy jego otoczenie stało się tzw. "otoczeniem burzliwym" jest zagadnieniem trudnym ale równocześnie koniecznym.

Scenariusz przyszłego rozwoju układu regionalnego winien być normatywną, całościową i spójną wizją rozwoju w określonych warunkach otoczenia. Z uwagi na dużą zmienność warunków otoczenia scenariusz rozwoju jednostki terytorialnej winien być opracowaniem wariantowym. Wariantowanie jest immanentną cechą scenariuszowania rozwoju również z tego powodu, iż różne być mogą wewnętrzne koncepcje rozwoju gospodarczego i społecznego danego obszaru.

Scenariusz rozwoju jest najczęściej normatywną wizją ewolucji systemu gospodarczego i społecznego regionu oraz konsekwencji, które ona niesie ze sobą.

Normatywny charakter scenariusza rozwoju układu regionalnego polega na tym, że stara się on określić przede wszystkim te warunki i czynniki, które przyczynić się mogą do rozwoju gospodarczego i społecznego rozważanego obszaru.

Nie oznacza to, że scenariusze rozwoju nie powinny przedstawiać negatywnych wariantów przyszłej sytuacji gospodarczej. Pesymistyczny wariant scenariuszowy pełni wtedy funkcję scenariusza ostrzegawczego, który przedstawia konsekwencje zachowania biernej postawy podmiotów decyzyjnych i nie podjęcia działań zmierzających do nakręcenia właściwej koniunktury gospodarczej w regionie.

Z punktu widzenia funkcji jakie może spełnić strategiczny program rozwoju regionalnego, wyodrębnić można następujące jego scenariusze:

- a) scenariusz rozwoju kontynuacyjnego,
- b) scenariusz rozwoju ekologicznego,
- c) scenariusz zakładający restrukturyzację gospodarki regionalnej,
- d) scenariusze mieszane.

Scenariusz rozwoju kontynuacyjnego zakładać może ilościowy wzrost gospodarczy tych dziedzin, które rozwijały się w latach poprzednich. Jest to najbardziej prosty lecz zarazem najbardziej

prymitywny i w zasadzie nierealny typ scenariusza rozwoju. Nierealność tego scenariusza wynika z tego, iż załamała się całkowicie koncepcja rozwoju regionalnego bazująca na centralnie dzielonych dotacjach oraz nastąpiła transformacja ustrojowa zmieniająca diametralnie warunki funkcjonowania gospodarki. Jednocześnie z uwagi na rozkład gospodarki scentralizowanej powstają dodatkowe koszty i bariery rozwoju w postaci np. bankructwa zakładów pracy, wzrostu bezrobocia itp. W ten sposób zmiana ustrojowa przerwała ciągłość rozwoju starego typu, a zatem scenariusze kontynuacyjne nie mają obecnie żadnego uzasadnienia teoretycznego ani praktycznego. Z drugiej strony "stary system" stworzył określoną infrastrukturę gospodarczą i społeczną, która bez względu na ocenę stopnia jej przydatności, tworzy obecne warunki funkcjonowania województw, miast i gmin. "Nowy system" zmienił natomiast zasadniczo prawno-organizacyjne uwarunkowania rozwoju.

Scenariusz rozwoju ekologicznego jest koncepcją bazującą na unikalnych cechach środowiskowych (konieczność zachowania wartości naturalnych regionu oraz wartości kulturowych i zabytkowego oblicza ośrodka metropolitarnego obszaru). Zostaje on niejako narzucony z zewnątrz z punktu widzenia interesów ogólnokrajowych i ponadregionalnych, jako dyrektywa wynikająca z konieczności uwzględniania w projektowaniu rozwoju odpowiednich ograniczeń.

Scenariusze rozwoju gospodarczego i społecznego zakładające konieczność restrukturyzacji gospodarki regionalnej podkreślają potrzebę takiej zmiany jej struktury działowo-gałęziowej, branżowej a nawet produktowej, która przyczynić się powinna do wzrostu efektywności ekonomicznej oraz wyższego standardu życia mieszkańców regionu.

Każdy z "czysto teoretycznych" scenariuszy rozwoju gospodarczego i społecznego ma ograniczone możliwości praktycznego wykorzystania. Modelowe scenariusze wyznaczają natomiast "ograniczenia brzegowe", które muszą być spełniane przez ich warianty realizacyjne. Tak więc, w przypadku konkretnego regionu jedynie realnymi i mającymi szanse realizacji

mogą być tylko tzw. mieszane scenariusze rozwoju gospodarczego i społecznego, uwzględniające istniejące czynniki i ograniczenia w rozwoju usług, rzemiosła i ewentualnie innych form aktywności gospodarczej. W ramach tych scenariuszy rozwoju formułowane mogą być przynajmniej trzy następujące ich warianty różniące się charakterem ogólnych założeń wyjściowych:

a) scenariusz (I), zakładający rozwój w oparciu o znaczne kapitałowe zasilanie zewnętrzne (ekspansywny),

b) scenariusz (II), zakładający brak kapitałowego zasilania zewnętrznego (stagnacyjny),

c) scenariusz mieszany (III), zakładający umiarkowany rozwój w oparciu o średni poziom kapitałowego zasilania zewnętrznego.

Każda wersja scenariusza rozwoju w pełni respektować musi istniejące ograniczenia, natomiast w zróżnicowany (specyficzny dla siebie) sposób uwzględniać może czynniki aktywizujące. Scenariusz zakładający rozwój w oparciu o znaczne kapitałowe zasilanie zewnętrzne:

Określić go można jako optymistyczny wariant rozwoju gospodarczego. Przyjmowane z założenia wysokie zasilanie zewnętrzne odnosi się przede wszystkim do krajowego i zagranicznego kapitału inwestycyjnego. Mało realne byłoby tu natomiast założenie o wzrastających środkach budżetowych państwa. Spełnienie powyższych założeń - aczkolwiek w pełni realne - nie leży jednak w płaszczyźnie zjawisk o nieuchronnym następstwie. Wymaga to aktywnych działań władz regionalnych, uświadamiających odpowiednim podmiotom atrakcyjność istniejących warunków rozwoju, a w efekcie skłaniających do lokowania kapitału w preferowanych dziedzinach gospodarki. Przyciąganie, koniecznego w tym wariantcie, kapitału zewnętrznego opierać się musi na starannie przygotowanym, spójnym wewnętrznie programie przedsięwzięć aktywizujących zainteresowanie otoczenia, wynikającymi z przyjętego uprzednio scenariusza, warunkami i kierunkami rozwoju. Ważne znaczenie ma tutaj oferta możliwych kierunków rozwoju eksponująca atrakcyjność miejscowych warunków oraz regulowane lokalnie i regionalnie zasady współdziałania kapitału państwowego, prywatnego i komunalnego.

Przyjęte założenia dotyczące skali zasilania zewnętrznego tworzą pierwszy element w łańcuchu scenariusza. Kolejne miejsce zajmują wyselekcjonowane ogniwa wiodące w strukturze gospodarki. Ich zdefiniowanie opiera się na dwóch głównych przesłankach. Pierwsza jest oceną następstw wynikających z przedstawionych wyżej ogólnych założeń wyjściowych. Druga zaś jest analizą wewnętrznych warunków rozwoju, w tym przede wszystkim ustalenie potencjalnych nośników wzrostu gospodarczego oraz istniejących i przewidywanych w przyszłości ograniczeń i barier w tej dziedzinie.

6.3. Proces budowy strategii rozwoju regionu

6.3.1. Układ strategii rozwoju

Ogólny układ strategicznego programu rozwoju jednostek terytorialnych może być różnie zaprojektowany. Nie istnieje tu wyraźna potrzeba jakiejś unifikacji. Układ ten jest pochodną przyjętych funkcji, a zarazem celów, które zamierza się osiągnąć poprzez opracowywany program. Jest on też wynikiem pewnych tradycji, którym hołdować może zespół przygotowujący opracowanie. Warto jednak pamiętać o pewnych "standardach" układu opracowań dotyczących projekcji przyszłości. Najczęściej, każdy program strategiczny jest układem następujących części:

a) część konstatacyjna;

- najistotniejszą jej cechą jest to, że dotyczy ważnych dla programu faktów, zjawisk i procesów obserwowalnych (już istniejących),

- zawiera ona wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwoju regionu,

- w znacznej mierze wyczerpuje ona diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej regionu.

b) część prognostyczna;

- są to zewnętrzne (w sensie niezależności od podmiotów władzy regionalnej i lokalnej) uwarunkowania rozwoju widziane w perspektywie przyjętego horyzontu czasowego,

- łącznie z częścią konstatacyjną staje się ona podstawą wyboru docelowego modelu rozwoju regionu, częściowo także wyboru wariantowo rozważanych scenariuszy realizacyjnych,

c) część decyzyjna;

Jest to zasadnicza część programu. Zawiera ona ustalenia programu oraz daje odpowiedź na pytanie: do czego powinniśmy zdążać ?; jakimi drogami i dlaczego proponowane wybory są najlepsze ?. Ważne jest tutaj oddzielenie tego co jest zadaniami bezpośrednio adresowanymi do wykonania przez odpowiednie władze od tego co jest pożądane, ale bezpośrednio zależne od innych podmiotów. W tym drugim przypadku są to ustalenia, do realizacji których władza regionalna dążyć musi poprzez swoje ustawowo przewidziane uprawnienia.

d) część instrumentalna;

O ile część poprzednia mówi o pożądanych modelach rozwoju regionu, o tyle część instrumentalna wskazuje na realność ich realizacji. Ujawniać także powinna mogące się pojawiać zagrożenia i ewentualne sposoby ich przezwyciężania. W części tej zawarte muszą być następujące oceny:

- możliwości finansowych (wraz ze wskazaniem źródeł pozyskania odpowiednich środków),

- spodziewanych środków zewnętrznych (poza budżetowych) wraz z oceną realności ich pozyskania; wskazane muszą być alternatywne rozwiązania w części decyzyjnej, wynikające z niespełnienia się przyjętej hipotezy dotyczącej środków zewnętrznych,

- ocena skuteczności oddziaływania pośredniego na podmioty, których efekty działania są składowymi budowanego strategicznego programu rozwoju regionu,

- ocena sposobów przezwyciężania pojawiających się zagrożeń w realizacji zakładanych zadań.

e) część informacyjna;

Zawiera wyselekcjonowane informacje, którymi zamierza się oddziaływać na zachowanie, samodzielnie funkcjonujących w regionie podmiotów gospodarczych i instytucji (w tym aspekcie nawiązuje to do części instrumentalnej). Część ta obejmuje także informacje, które adresowane są do mieszkańców.

6.3.2. Schemat marketingowej oceny rozwoju turystyki w regionie

Proces budowy strategii marketingowej przebiegać może według kilku, znanych w literaturze, podejść metodycznych, których różnice nie mają charakteru zasadniczego, lecz dotyczą (oprócz terminologii) układu etapów pośrednich. Jeden z częściej przyjmowanych schematów oceny marketingowej przedstawia się następująco:

Analiza sytuacyjna

- * specyfika regionu
- * czynniki rozwoju
- * ograniczenia

Problemy i możliwości działania

- * możliwości wykorzystania mocnych stron regionu
- * możliwości neutralizacji stron słabych
- * możliwości przezwyciężenia istniejących zagrożeń

Cele rozwoju

- * wariantowe opcje rozwoju
- * cele główne, cele cząstkowe

Określenie luki strategicznej

- * różnica między aktualnym a pożądanym poziomem rozwoju

Budowa scenariuszy rozwoju

- * ocena różnych wariantów ścieżek realizacyjnych

Wybór scenariusza realizacyjnego

- * określenie taktyki działania
- * wybór środków i metod działania

Pierwszym etapem konstrukcji marketingowego planu działania i formułowania strategii w zakresie rozwoju gospodarki turystycznej w regionie jest:

Analiza sytuacyjna. Na podstawie wyników tej analizy formułowane są optymalne strategie marketingowe.

Analiza sytuacyjna zawiera:

- badanie rozmieszczenia rynków zbytu produktu turystycznego oferowanego przez dany region (rynki lokalne, regionalne, krajowe),

- przewidywana wielkość sprzedaży produktu turystycznego (pakietu); opisuje się tu segment rynku (aktualny i potencjalny), do którego pakiet jest skierowany; następuje identyfikacja potencjalnych nabywców,

- przewidywana możliwość wpływu na obecną i przyszłą sprzedaż produktu turystycznego z uwzględnieniem zewnętrznych czynników ekonomicznych (inflacji, recesji, zmian przepisów prawnych, ustaw licencyjnych, zakłóceń wynikłych z kryzysów gospodarczych, itp.,

- analizę poziomu rozwoju produkcji wybranych produktów turystycznych; kwalifikacje osób zatrudnionych w obsłudze ruchu turystycznego, przewidywane koszty oferowanych usług, ocenę jakości usług,

- wybór rynków docelowych; m.in. ocena wyboru poszczególnych segmentów, możliwości i sposób wejścia na wybrane rynki; określenie kanałów dystrybucji, możliwości ich wykorzystania i współdziałania, stosowane formy i środki aktywizacji sprzedaży. Wnioski płynące z analizy powinny pozwolić na określenie problemów (trudności) i możliwości działania. Muszą być tutaj zawarte informacje o możliwościach i zagrożeniach wynikających ze specyfiki badanego regionu oraz z osiągniętego przez niego poziomu rozwoju gospodarki turystycznej. Powinno też zostać sformułowane ryzyko związane z wymienionymi wcześniej działaniami oraz sposoby jego zmniejszania lub nawet likwidacji. Określone muszą zostać cele rozwoju turystycznego regionu. Ustalone cele są podstawą formułowania różnych strategii marketingowych. Strategie mogą być klasyfikowane ze względu na różne, przyjęte kryteria (w zależności od przyjętych celów i warunków działania).

Sformułowane i przyjęte do realizacji strategie marketingowe są punktem wyjścia do formułowania i podejmowania konkretnych działań marketingowych. Stosowane są tutaj różne taktyki marketingowe. Należy m.in. odpowiedzieć na pytania:

- jakie działania mają być podjęte ?,
- kiedy te działania mają być podjęte ?,
- kto jest odpowiedzialny za podjęcie tych działań ?,
- jakie nakłady są niezbędne do podjęcia tych działań ?.

W ramach podejmowania decyzji marketingowych musi z kolei zostać rozstrzygnięty problem rodzaju produktu (pakietu produktów) oferowanego do sprzedaży. Dotyczy to przede wszystkim odpowiedzi na pytanie, jakiego rodzaju potrzeby on zaspokaja i komu ma być zaoferowany (podmiotowo i przestrzennie, np. ludzie młodzi z województwa krakowskiego).

Wielkość i struktura produktu turystycznego formułowane są w oparciu o:

- istniejące walory turystyczne, jak np. atrakcje środowiska
- góry, rzeki, jeziora, lasy, krajobraz, czyste powietrze,
- istniejące zakwaterowanie; hotele, domy (noclegi i wyżywienie), pola namiotowe, schroniska, campingi, itp.
- dostępne urządzenia; szlaki turystyczne, obiekty sportowe (np. wyciągi), trasy narciarskie, obiekty kulturalne, itp.
- formy spędzania czasu; wycieczki górskie, sporty wodne, narciarstwo, jeździectwo, itp.,
- pozostałe usługi: restauracje, sklepy, komunikacja, łączność, agencje turystyczne, wypożyczalnie sprzętu, itp.,

Z wymienionych powyżej elementów - w odpowiedniej kompozycji, przy odpowiedniej organizacji - tworzone są pakiety produktów turystycznych. Każdy pakiet winien zaspokajać potrzeby określonej grupy konsumentów (segmentu rynku). Tworzenie produktu turystycznego - jego kompozycja, organizacja, sprzedaż - winna uwzględniać każdorazowo jego specyficzny charakter (np. wycieczki po parku, szkolenia narciarskie, itp.), słabe i mocne strony produktu, potencjał i możliwości oddziaływania mieszkańców miast i gmin oraz wymagania potencjalnych klientów. Uwzględnienie tych cech (właściwości) umożliwia właściwą kompozycję produktu, odpowiadającą istniejącym zapotrzebowaniom oraz uwzględniającą interesy miejscowej społeczności. Wskazuje też na sposoby jego promowania i sprzedaż określonej grupie turystów.

Analiza słabych i mocnych stron musi uwzględniać:

- zasoby walorów turystycznych,
- zasoby bazy (noclegowej, żywieniowej) i infrastruktury,
- istniejących i potencjalnych konkurentów (w ościennych obszarach) wraz z rozpoznaniem ich słabych i mocnych stron dla rozwoju turystyki
- zasoby kadry wykwalifikowanej w obsłudze ruchu turystycznego,
- potrzeby potencjalnych konsumentów, wg poszczególnych segmentów rynku (wymaga to jednak odrębnych badań szczegółowych).

Przeprowadzone, według zarysowanego schematu, badania i oceny umożliwiają określenie istniejącej luki strategicznej, a zatem przedstawienie, co aktualnie jest, co powinno być i jakie działania powinno się podjąć dla zlikwidowania (zmniejszenia) ustalonej luki.

Ostatecznie możliwe stają się rozstrzygnięcia w zakresie:

- pakietu usług turystycznych, - środków i metod ich realizacji, - potencjalnych rynków zbytu, - zakresu i rodzaju działań promocyjnych. Jedną z głównych podstaw informacyjnych w budowie strategii rozwoju turystyki w regionach są wyniki szczegółowej analizy (SWOT- analizy) w zakresie: - mocnych stron (atutów) rozważanych jednostek terytorialnych dla rozwoju turystyki, - słabych stron, - szans i możliwości rozwoju, - istniejących i potencjalnych zagrożeń rozwojowych.

Mocne i słabe strony są specyficznymi cechami danego obszaru. Ich charakterystyka odnoszona musi być do konkretnej jednostki regionalnej. Nie zmniejszając zatem ogólności rozważań, poniżej przedstawionych zostanie kilka uwag dotyczących dwóch ostatnich członów SWOTanalizy rozwoju turystyki w regionie. Wśród szans i możliwości turystycznego rozwoju gmin wymienić przede wszystkim należy cztery czynniki:

a. Transformacja systemu gospodarczego kraju i wynikająca z tego dominacja rynkowych regulatorów rozwoju. Następstwem tego jest m.in. szybki wzrost znaczenia sektora prywatnego we wszystkich dziedzinach gospodarki oraz postępująca polaryzacja dochodów. Zgodnie z regulami gospodarki kapitalistycznej, prowadzi to do tworzenia się biegunów bogactwa, skupiających coraz bardziej znaczące kapitały, których znaczna część jest wolna do zainwestowania w najbardziej obiecujących kierunkach produkcji i usług. Stąd też niezwykle ważne jest "wygranie wyścigu" do wiązania wolnych kapitałów w dziedzinach preferowanych. Należy założyć, że rozwój infrastruktury usług turystycznych opierał się będzie przede wszystkim na kapitale prywatnym. Chociaż w chwili obecnej proces ten jest hamowany zmniejszonym popytem na omawiane rodzaje usług, determinowanym

ogólną recesją gospodarczą kraju, to jednak dzisiaj już należy podejmować działania zwiększające konkurencyjność obszaru w inwestowaniu turystycznym.

b. Otwarcie granic i wzrost turystycznego zainteresowania naszym krajem bogatych państw zachodnich. Czynniki ten posiada dwa wymiary. Jednym z nich jest możliwość wzrostu zagranicznego ruchu turystycznego, pod warunkiem spełnienia pewnych podstawowych standardów usługowych. Drugim natomiast jest pojawiająca się szansa zainteresowania kapitału zagranicznego inwestowaniem w turystykę, zwłaszcza w zagospodarowanie niektórych, unikalnych rodzajów walorów.

c. Prawdopodobna, stabilizacja sytuacji ekonomicznej kraju i związana z tym powolna poprawa pozycji materialnej społeczeństwa. Pozwolić to powinno na stopniowe osłabianie, bardzo istotnej obecnie bariery popytowej, prowadzące w efekcie do wyzwiania procesów mnożnikowego nakręcania koniunktury na usługi turystyczne.

d. Autonomiczność decyzji jednostek samorządowych. Główne znaczenie w tym względzie wydaje się mieć możliwość i zasadność tworzenia własnej, spójnej i realnej strategii rozwoju gospodarczego oraz podejmowania - podporządkowanych jej - decyzji rozwojowych oraz działań promocyjnych. Wymieniana powyżej stabilizacja sytuacji ekonomicznej kraju jest hipotezą, która w dłuższej perspektywie okaże się zapewne prawdziwa. W wymiarze krótkookresowym problem niepewności globalnych opcji rozwojowych stanowi jednak najpoważniejsze zagrożenie dla dynamiki rozwoju gospodarczego, w tym i turystycznego. Istotnym zagadnieniem jest też tutaj okres przewyciężenia, wspomnianej już, bariery popytowej.

6.4. Przesłanki rozwoju i założenia polityki w gospodarce turystycznej Krakowa

W modelu gospodarczego rozwoju Krakowa, turystyka zajmować będzie niewątpliwie nadal istotne miejsce. Wynika to z jednej strony, z posiadanego potencjału walorów turystycznych, z drugiej

natomiast, z dochodotwórczych oraz promocyjnych dla miasta, funkcji tej formy aktywności gospodarczej. Uwzględniając turystykę w strategii rozwoju gospodarczego Krakowa, przygotować uprzednio należy odpowiedzi na szereg podstawowych pytań wyjaśniających korzyści, pożądane kierunki oraz zasady jej rozwoju. Główne znaczenie mają tutaj następujące problemy:

1. Jakie są mocne i słabe strony Krakowa dla rozwoju turystyki ?

2. Jakie rodzaje ruchu turystycznego mogą być rozwijane w Krakowie, z punktu widzenia posiadanych walorów ?

3. Jakie rodzaje ruchu turystycznego powinny być rozwijane w Krakowie, z punktu widzenia preferencji wynikających ze strategii rozwoju społeczno-gospodarczego miasta ?

4. Jakie korzyści może miasto osiągać z rozwoju turystyki i pod jakimi warunkami ?

5. Jakie formy organizacyjno-prawne podmiotów gospodarczych w dziedzinie turystyki byłyby najbardziej pożądane ?

6. Jaki powinien być scenariusz działań promocyjnych władz samorządowych dla rozwoju turystyki ?

7. Jakie narzędzia mogą zapewniać skuteczność korygowania rynkowych mechanizmów rozwoju turystyki z poziomu władzy lokalnej Krakowa ?

Oddzielnym problemem, który powinien mieć swoje odzwierciedlenie w strategii rozwoju jest podział zadań dla:

- branży turystycznej,
- branż komplementarnych, biorących udział w organizacji i obsłudze ruchu turystycznego w Krakowie i regionie krakowskim.

Oprócz czynników wspierających (mocne strony) w rozwoju gospodarki turystycznej bardzo ważne są czynniki ograniczające rozwój lub będące barierami rozwoju; wśród tej grupy czynników i uwarunkowań należy dokonać podziału na:

- a. będące w gestii Centrum (regulacje ustawowe lub rządowe)
- b. będące w gestii podmiotów władzy terenowej i podmiotów gospodarczych i ich zrzeszeń (konkurencja jakości usług, ochrona środowiska, itp.),

W oparciu o powyższe uwarunkowania można określić kierunki strategii i ewentualne możliwości ich realizacji w praktyce.

Odpowiedzi na przedstawiony zestaw pytań stanowić mogą jednocześnie zbiór ogólnych założeń dla strategii rozwoju turystyki w mieście Krakowie i otaczającym go regionie. Ich sformułowanie wymaga jednak szczegółowych badań ujawniających możliwości i preferencje miasta i regionu w dziedzinie rozwoju turystyki w warunkach gospodarki rynkowej i samorządowego modelu podstawowych jednostek podziału administracyjnego kraju.

ANEKS

BAZA NOCLEGOWA

KRAKÓW

Tabela nr 1.

STRUKTURA OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH WEDŁUG KATEGORII (KRAKÓW)

RODZAJ OBIEKTU	Ilość obiektów	4*	3*	2*	1*			I	II	III	bez kat.
						Cało- roczne	Sezo- nowe				
1) HOTELE	25	4	11	8	2	25					
2) MOTELE	1		1			1					
3) DOMY WYCIECZKOWE	4					4		1		3	
4) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE I TURYST.	5					5		1	2		2
5) CAMPINGI I DOMKI TURYSTYCZNE	5						5	1	3		1
6) HOTELE SEZONOWE	5				3		5				2
7) INNE OBIEKTY	13					13			1		12
OGÓŁEM	58	4	12	8	5	48	10	3	6	3	17

Tabela nr 2.

IŁOŚĆ OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH WEDŁUG IŁOŚCI MIEJSC (KRAKÓW)

RODZAJ OBIEKTU	Do 45 miejsc	46 - 90	91 - 135	136 - 180	ponad 180
1) HOTELE		10	6	3	6
2) MOTELE			1		
3) DOMY WYCIECZKOWE		3			2
4) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE I TURYST.	1	1	1		2
5) CAMPINGI I DOMKI TURYSTYCZNE		1	1	1	2
7) HOTELE SEZONOWE		1			4
8) INNE OBIEKTY	5	1		1	6
OGÓŁEM	6	17	9	5	22

Tabela nr 3.

STRUKTURA MIEJSC NOCLEGOWYCH WEDŁUG
RODZAJU OBIEKTU I KATEGORII (KRAKÓW)

RODZAJ OBIEKTU	Ogółem	4*	3*	2*	1*	I	II	III	bez kateg.	
1) HOTELE	4.627	1.344	2.076	1.073	134					
2) MOTELE	134		134							
3) DOMY WYCIECZKOWE	676					524		152		
4) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE I TURYST.	1.047					360	335		352	
5) CAMPINGI I DOMKI TURYSTYCZNE	946*					300	396*		250	
6) HOTELE SEZONOWE	1.668				1.040				628	
7) INNE OBIEKTY	3.060						50		3.010	
* w tym 66 miejsc w domkach	OGÓŁEM	12.158	1.344	2.210	1.073	1.174	1.184	781	152	4.240

Tabela nr 4.

STRUKTURA POKOI Z ŁAZIENKAMI (KRAKÓW)

RODZAJ OBIEKTU	Ogółem ilość pokoi z łazienkami	1 os.	2 os.	3 os.	ponad 3 os.	Aparta- ment
1) HOTELE	2.161	254	1.685	68	19	120
2) MOTELE	68	2	64			2
3) DOMY WYCIECZKOWE	56	3	53			
4) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE I TURYST.						
5) CAMPINGI I DOMKI TURYSTYCZNE						
6) HOTELE SEZONOWE	384*		384*			
7) INNE OBIEKTY	92	34	39	7		12
OGÓŁEM	2.761	293	2.225	75	19	134

* w tym łazienka dla 2-ch pokoi

Tabela nr 5.

MINIMALNE I MAKSYMALNE CENY POKOI W KRAKOWIE

RODZAJ OBIEKTU - kategoria		1 os.		2 os.		3 os.		Ponad 3 os.		Aparta - ment
		z łazienką	b. łazienki	z łazienką	b. łazienki	z łazienką	b. łazienki	z łazienką	b. łazienki	
1) Hotele	4*	60 - 108		90 - 125						140 - 220
- - -	3*	16 - 60	16	25 - 80	28	33 - 50				45 - 130
- - -	2*	18 - 25	14 - 13	15 - 35	20 - 30	30 - 40	23 - 35	36 - 38	29	37 - 54
- - -	1*	13	11	19	16	23	12 - 19		23	
2) Motele	3*	26		36						50
3) Domy wycieczkowe	kat. III		4		8 - 10		12		10 - 16	
- - -	kat. I	21		26	21	38			26	
4) Schroniska młodzieżowe i turystyczne	kat. II						2-2,7/os.			
- - -	b. kat.		3,2 - 5/os.		2,7-3,2/os.		3,8/os.		3,8/os.	
6) Hotele sezonowe	kat. 1*		9	7 - 8	13	15	16			
- - -	b. kat.	7		11						
7) Inne obiekty		12 - 15	15	18 - 44	25 - 20	24	30			69

1 USD = 21.000 zł.

Tabela nr 6.

SREDNIE CENY POKOJU W KRAKOWIE (w USD)

RODZAJ OBIEKTU - kategoria		1 os.		2 os.		3 os.		Ponad 3 os.		Aparta - ment
		z łazienką	b. łazienki	z łazienką	b. łazienki	z łazienką	b. łazienki	z łazienką	b. łazienki	
1) Hotele	4*	82		106						181
--	3*	39	16	55	28	30				85
--	2*	17	16	20						43
--	1*	15	13	16	12	22	15		14	
2) Motele	3*	26		36						50
3) Domy wycieczkowe	kat. III		4		9		12		13	
--	kat. I	21		26	21	38			26	
4) Schroniska młodzieżowe i turystyczne	kat. II						2,35/os.			
--	b. kat.		4,1		2,95		3,8/os.		3,8/os.	
5) Hotele sezonowe	kat. 1*		9	8,7	13		16			
--	b. kat.	7		11		15				
6) Inne obiekty		13.5	15	33	22	24	30			69
7) Campingi :		a/ od osoby : w namiocie 2.2 USD w przyczepie 3 USD				b/ ustawienie samochodu 1.6 USD c/ przyłącze elektryczne 1.1 USD				1 USD = 21.000 złotych

Tabela nr 7.

HOTELE - KRAKÓW**Hotele 4 - GWIAZDKOWE**

Nazwa	Ilość miejsc noclegowych	Ilość miejsc z łazienkami	STRUKTURA POKOI Z ŁAZIENKAMI				
			1-osob.	2 - osob.	3 - osob.	ponad 3 - osob.	Apartament/suite
HOLIDAY INN	610	610	--	303	--	--	2
FORUM	538	538	19	244	--	--	12
FRANCUSKI	92	92	1	42	--	--	--
GRAND	104	104	8	40	--	--	6
Razem	1344	1344	28	629			20

Hotele 3 - GWIAZDKOWE

Nazwa	Ilość miejsc noclegowych	Ilość miejsc z łazienkami	STRUKTURA POKOI Z ŁAZIENKAMI				
			1-osob.	2 - osob.	3 - osob.	ponad 3 - osob.	Apartament/suite
WANDA	160	160	--	80	--	--	--
ROYAL	72	72	20	20	--	--	6
CRACOVIA	613	613	156	224	--	--	5
KORONA	47	47	2	9	5	--	4
PIAST	324	324	--	152	--	--	2
Polski - POD BIA- ŁYM ORŁEM	90	57	8	6	9	--	5
POD ROŻĄ	64	64	--	25	2	--	4
DEMEL	123	123	--	35	--	--	39
IBIS	428	428	--	214	--	--	3
POD KOPCEM	105	89	--	36	--	--	4
ELEKTOR	50	50	--	7	--	--	12
Razem --	2.076	2.027	186	808	16	--	84

Hotele 2 - GWIAZDKOWE

Nazwa	Ilość miejsc noclegowych	Ilość miejsc z łazienkami	STRUKTURA POKOI Z ŁAZIENKAMI				
			1-osob.	2 - osob.	3 - osob.	ponad 3 - osob.	Apartament/suite
NAUCZYCIELSKI	300	300	--	150	--	--	--
GARNIZONOWY	175	76	15	14	15	15	6
SASKI	154	77	2	9	19	--	4
POLONIA	134	61	3	21	2	--	2
EUROPEJSKI	102	76	6	19	4	4	2
POLLERA	88	63	4	17	7	--	2
WISŁA	64	64	--	5	18	--	--
MONOPOL	56	37	9	11	2	--	--
Razem	1 073	754	39	246	67	19	16

Hotele 1 - GWIAZDKOWE

Nazwa	Ilość miejsc noclegowych	Ilość miejsc z łazienkami	STRUKTURA POKOI Z ŁAZIENKAMI				
			1-osob.	2 - osob.	3 - osob.	ponad 3 - osob.	Apartament/suite
KRAKOWIANKA	74	--	--	--	--	--	--
WARSZAWSKI	60	8	1	2	1	--	--
Razem	134	8	1	2	1	--	--

Tabela nr 8

DOMY WYCIECZKOWE

Nazwa	Kateg.	Ilość miejsc nocleg.		Ilość miejsc noclegowych z łazienkami	STRUKTURA POKOI Z ŁAZIENKAMI			
		całor.	sezon.		1-osob.	2 - osob.	3 -osob.	4 -osob. i więcej
1. Dom Turysty	I	524		212	3	52		
2. Dom Wycieczkowy PTTK	III	56						
3. Chałupnik	III	46		2		1		
4. Dom Wycieczkowy Wawel - Tourist	III	50						
Razem		676		214	3	53		

SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE I TURYSTYCZNE

Nazwa	Kateg.	Ilość miejsc nocleg.		Ilość miejsc noclegowych z łazienkami
		całor.	sezon.	
1. Schronisko PTSM	I	350		
2. Schronisko Młodzieżowe	II	45	180	
3. Schronisko Młodzieżowe Kościuszki	II	110		
4. Wągabunda		280		
5. Ekspres		72		
Razem		857	180	

CAMPINGI I DOMKI TURYSTYCZNE

Nazwa	Kateg.	Ilość miejsc sezonowych
1. Krak	I	300
2. Ogrodowy	II	50
3. Krakowianka	II	180+66*
4. Smok	II	100
5. Clepardia		250
		880+66*
Razem		946

Średnie ceny :

a) od osoby:

w namiocie	2.2 USD
w przyczepie	3.0 USD

b) wstawienie samochodu 1.6 USD

c) przyłączenie elektr. 1.1 USD

* ilość miejsc w sezonowych domkach turystycznych.

112
Tabela nr 9.

KRAKÓW

INNE OBIEKTY (pokoje gościnne, pensjonaty, hotele nieskategoryzowane)

- | | |
|--|--------------------|
| 1) TRAMP, | Koszykarska |
| 2) LUNA, | Na Skarpie |
| 3) ALMA, | os. Złotej Jesieni |
| 4) LIPSK. | os. Albertyńskie |
| 5) MISTIA, | Szlak |
| 6) RELAKS, | Wyczółkowskiego |
| 7) RYCERSKA, | pl. Na Groblach |
| 8) BLACK CAT, | Podedworze |
| 9) Ośrodek Szkoleniowy
Inst. Zootechniki, | Balice |
| 10) SARP, | Floriańska |
| 11) PVSIM, | os. Złotej Jesieni |
| 12) Czyżyny, | Centralne |
| 13) ALF, | Klimeckiego |

BAZA NOCLEGOWA

województwo krakowskie

Tabela nr 1a.

STRUKTURA OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH WEDŁUG KATEGORII (woj. krakowskie)

RODZAJ OBIEKTU	Ilość obiektów	4*	3*	2*	1*	Cato- roczne	Sezo- nowe	I	II	III	Bez kategorii
1) HOTELE	11		2	3	6	11					
2) DOMY WYCIECZKOWE	4					4				4	
3) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE I TURYSTYCZNE	1					1		1			
4) CAMPINGI I DOMKI TURYSTYCZNE	9						9	1	1	3	4
5) INNE OBIEKTY	7					7		1	1		5
6) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE SEZONOWE	8						8		4	4	
OGÓŁEM	40		2	3	6	23	17	3	6	11	9

Tabela nr 2a.

ILOŚĆ OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH WEDŁUG ILOŚCI MIEJSC (woj. łaskowskie)

RODZAJ OBIEKTU	Do 45 miejsc	46 - 90	91 - 135	136 - 180	ponad 180
1) HOTELE	7	3	1		
2) DOMY WYCIECZKOWE	2	2			
3) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE I TURYST.		1			
4) CAMPINGI I DOMKI TURYSTYCZNE			7	1	1
5) INNE OBIEKTY	3	3			1
6) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE SEZONOWE	5	2	1		
OGÓŁEM	17	11	9	1	2

Tabela nr 3a.

STRUKTURA MIEJSC NOCLEGOWYCH WEDŁUG
RODZAJU OBIEKTU I KATEGORII (woj. krakowskie)

RODZAJ OBIEKTU	Ogółem	4*	3*	2*	1*	Cało- roczne	Sezo- nowe	I	II	III	Bez kategorii
1) HOTELE	572		56	181	335	572					
2) DOMY WYCIECZKOWE	165					165				165	
3) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE I TURYST.	61					61		61			
4) CAMPINGI I DOMKI TURYSTYCZNE	1.279						1.279	100	360	313	506
5) INNE OBIEKTY	512					512		23	13		476
6) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE SEZONOWE	341						341		122	219	
OGÓŁEM	2.930		56	181	335	1.310	1.620	184	495	697	982

Tabela nr 4a.

STRUKTURA POKOI Z ŁAZIENKAMI (woj. krakowskie)

RODZAJ OBIEKTU	Ogółem ilość pokoi z łazienkami	1 os.	2 os.	3 os.	ponad 3 os.	Aparta- ment
1) HOTELE (SKATEGORYZOWANE)	87	15	48	15	2	7
2) MOTELE						
3) DOMY WYCIECZKOWE						
4) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE I TURYST.						
5) CAMPINGI I DOMKI TURYSTYCZNE						
6) HOTELE (NIESKATEGORYZOWANE)	38	7	20	1	9	1
7) HOTELE SEZONOWE						
8) PENSJONATY, OŚRODKI WZIASOWE	173		79	80	14	
9) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE SEZONOWE						
OGÓŁEM	298	22	147	96	25	8

Tabela nr 5a

STRUKTURA POKOI A ŚREDNIE CENY (POKOJU) w woj. krakowskim. (w USD)

RODZAJ OBIEKTU - kategoria		1 os.		2 os.		3 os.		Ponad 3 os.		Apartament
		z łaz.	b. łaz.	z łaz.	b. łaz.	z łaz.	b. łaz.	z łaz.	b. łaz.	
1) HOTELE	3*	15,5		20,5		22				30
- - -	2*	10		15	11	19		16		27
- - -	1*			13	8	20	11	13		14
2) DOMY WYCIECZKOWE			2,6/os.							
3) SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE I TURYST.			1,8/os.							
4) INNE OBIEKTY			10	11	12,5			7,5/os.		

Województwo krakowskie

HOTELE

Nazwa	Lokalizacja	Kategoria	Miejsca nocleg
1. GAWĘDA	Zakliczyn	3 *	16
2. GRANICA	Szyce	3 *	40
3. ORLE GNIAZDO	Biały Kościół	2 *	21
4. KOSYNIER	Węgrzce	2 *	30
5. CAPITOL	Myślenice	2 *	130
6. BIAŁY POTOK	Trzemeśnia	1 *	90
7. U WŁODARZA	Alwernia	1 *	40
8. POD CZARNYM LWEM	Pcim	1 *	29
9. ŚWIT	Krzeszowice	1 *	72
10. WITAMINKA	Krzeszowice	1 *	88
11. NOWA GAWĘDA	Dobczyce	1 *	16
Razem			572

HOTELE - STRUKTURA POKOI Z ŁAZIENKAMI

Razem	1 - osob.	2 - osob.	3 - osob.	ponad 3- osob.	Apart/Suity
114	16	58	13	10	17

DOMY WYCIECZKOWE

Nazwa	Lokalizacja	Kategoria	Ilość miejsc nocleg
1. Dom Wycieczkowy	Modlniczka	III	32
2. SMOK (zajazd)	Słomniki	III	47
3. Na Zarabiu	Myślenice	III	54
4. Dom Wycieczkowy	Węgrzce	III	32
			165

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych

Województwo krakowskie

CAMPINGI I DOMKI TURYSTYCZNE

Nazwa	Lokalizacja	Ilość miejsc w domkach	Ilość miejsc w campingach	Kategoria
1. Pole Biwakowe	Boleń - Zielonki		100	
2. CAPITOL	Dobczyce		98	III
3. OW. ZHP	Korzkiew		150	
4. CAPITOL	Myślenice	60	300	II
5. Nad Jazem	Myślenice	72	50	
6. Krakowianka	Niepołomice	84	50	
7. Automobil Club	Pcim		115	III
8. Camping	Pcim - Lipiny		100	III
9. Kinga	Wieliczka		100	I
Razem		216	1063	

INNE OBIEKTY

Nazwa	Lokalizacja	Kategoria	Ilość miejsc nocleg.
1. Zajazd Krystyna	Wielka Wieś	I	23
2. Zajazd Słoneczny	Gdów	II	13
3. Victoria	Wieliczka		56
4. Pod Lipą	Wiśniowa		40
5. Dworek Capitol	Zakliczyn		80
6. Ośrodek Wypoczynkowy	Korzkiew		50
7. Ośrodek Wypoczynkowy	Dobczyce		250
Razem			512

SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE SEZONOWE (1.07 - 25.08)

Lokalizacja	Kategoria	Ilość miejsc nocleg.
1. Zawadka	II	25
2. Wiśniowa	II	25
3. Niepołomice	III	44
4. Wieliczka	II	22
5. Skala	II	50
6. Tenczynek	III	50
7. Stróża	III	25
8. Myślenice	III	100
		341